

Ar Darba Sarkanā Karoga ordeni apbalvotā
Pēteris Stučka Latvijas Valsts universitāte

LATVIEŠU VALODAS SALĪDZINĀMĀ ANALĪZE

ZINĀNTNISKIE RAKSTI
118. SĒJUMS

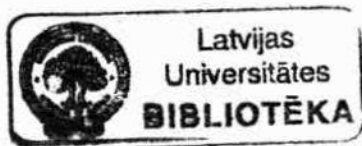
RĪGA 1969

Ar Darba Sarkanā Karoga ordeni apbalvotā
Pēteris Stučka Latvijas Valsts universitāte

L A T V I E Š U V A L O D A S
S A L I D Z I N Ā M Ā A N A L I Z E

Zinātniskie raksti

II s. sējums

R i g a 1969

Latviešu valodas katedras sastādītajā zinātnisko rakstu krājumā "Latviešu valodas salīdzināmā analīze" ievietoti raksti, kuros aplūkoti vispārīgas valodniecības teorētiski jautājumi, dots vērtējums par J. Endzelīna pētījumiem skaņu pārmaiņu skaidrošanā, statistiski analizēta mūsdienu latviešu publicistikas valoda. Krājuma lielākajā daļā rakstu latviešu valodas materiāls aplūkots gan sastātijumā ar neradniecīgām un salīdzinājumā ar radniecīgām valodām, gan sniegta latviešu izlokšņu leksikas analīze (etimoloģijas un salīdzinājums ar citām latviešu izlokšņēm).

Krājumā ievietota arī laikā no 1900. līdz 1966. gadam Latvijā izdoto vārdnīcu bibliogrāfija.

Redakcijas kolēģija

Filoloģijas zin. kand. doc. E. L i e p a -
atbildīgais redaktors

Filoloģijas zin. kand. doc. J. K ā r k l i ņ š
Asistents R. B ē r t u l i s

Korektore M. O š a

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ТЕОРИИ ИНТОНАЦИИ

В настоящее время можно выделить несколько основных проблем в изучении интонации:

- 1) определение интонации и ее функций;
- 2) определение состава компонентов интонации и их функций;
- 3) соотношение акустических параметров интонации и ее восприятия;
- 4) соотношение интонации с другими аспектами языка;
- 5) определение единиц интонационной структуры и поиски признаков, характеризующих их;
- 6) выявление интонационных универсалий и создание частных типологий на основе интонации;

7) выявление знакового характера интонации. Одни из этих проблем "традиционные", т.е. зародились в самом начале исследования интонации, другие (такие как 5,6,7) возникли сравнительно недавно. Этим перечнем, несомненно, не исчерпывается вся область изучения интонации, но думается, что отношение лингвиста именно к этим проблемам определяет направление и характер его исследования.

Подобно тому, как Ш.БАЛЛИ выделял три стилистики: общую, частную и индивидуальную, можно говорить о трех сферах в изучении интонации.

Изучение индивидуальных интонаций имеет чрезвычайно важное значение для сценической и ораторской речи. Оно входит частью в характеристику идиолекта.

Изучение интонаций отдельных языков имеет существенное значение как для обучения иностранным языкам, так и для создания общей теории интонации. Эта область исследования интонации является наиболее разработанной. В той или иной ме-

ре описаны русский, английский, американский английский, шведский, французский, немецкий, испанский, японский, финский, итальянский, сербо-хорватский, чешский, тайский, венгерский, некоторые диалекты китайского, норуба и другие языки.¹

Общая теория интонации является наименее разработанной областью. По-видимому, это объясняется рядом причин, из которых наиболее важны следующие.

Y Кроме широко известных работ см. например,

L. Abe, Intonation patterns of English and Japanese, Word, 1955, II.

A.S. Abramson, The Vowels and Tones of Standard Thai, Intern. J. Am. Ling, 1962, 28.

R.G. De Bray, Some observations of the Serbo - Croatian musical accents in connected speech, Study of Sounds, Phonetic Society of Japan, Tokyo, 1961.

E. Haugen and M. Joos, Tone and Intonation in East Norwegian, Acta Philologica Scandinavica, 1952, 22.

M. James, A Tentative Study of the Intonation of Japanese, Language Learning, 7, 1956 - 57.

I. Lehiste, Some acoustic correlates of accent in Serbo-Croatian, Phonetics, 7, 1961.

K.L. Pike, Intonational Analysis of a Rumanian Sentence, Cahier Sextil Puscariu, 1953.

R. Stockwell; J. Bowen and J. Silva - Fuenzalida, Spanish Juncture and Intonation, Language, 32, 1956.

а) Недостаточный объем конкретного материала. По сравнению со всем количеством языков мира, которое превосходит 2500, число изученных с точки зрения интонации языков является весьма незначительным.

б) Неравномерное описание интонаций отдельных языков, так, в одних языках описаны только повествовательные фразы, в других — повествовательные и общий вопрос, в третьих — специальный вопрос и т.п.

в) Отсутствие единых методических критериев исследования и описания, что не всегда позволяет сопоставлять полученные данные. Так, описание может быть фонетическим, фоно-логическим, статистическим и т.п.

г) Различия в целях описания языков и отсюда различия в получаемых моделях, что значительно затрудняет сравнение языков.

Отсутствие единой общей теории интонации объясняется прежде всего различиями в методологии, традициями лингвистических школ, влиянием других наук на языкознание, а также особенностями того языка, который был положен в основу общей теории.

До сих пор теории интонации, которые можно считать общими, созданы, в основном, на базе одного языка. Такова, например, теория, разработанная в американской лингвистике К.Л.Пайком, Р.Уэлсом, Г.Трагером и Г.Смитом. ¹⁾

1) K.L. Pike, The Intonation of American English, 1945 Ann Arbor, Michigan.

R.S. Wells, The Pitch Phonemes of English, Language, 21, 1945.

G.L. Trager, and H.L.Jr. Smith, An outline of English structure, Battenburg, Norman, Ocla, 1951.

В сущности эта теория является переносом всех приемов таксономического анализа из сегментного плана в супraseгментный. Эта школа ввела в изучение интонации представление о дискретном характере последней. Метод американской школы используется при исследовании интонации различных языков ¹⁾

Этот метод, называемый "ярусным" часто противопоставляется "контурному" или более традиционному, который был разработан во Франции - И.Пасси, М.Граммом, в Англии - Д.Джоунзом, Л.Армстронг и И.Уорд, Г.Пальмером, в Испании - Т.Наварро Томасом и другими. ²⁾

-
- 1) .См. например K. Hadding - Koch and M. Studdert - Kennedy, "An experimental study of some intonation contours, Phonetica", II, 1964.
 - 2) P. Passy, Les sons du Francais, Paris, 1913.
M. Grammont, Traite pratique de Prononciation Francaise, Paris, 1938.
D. Jones, Intonation Curves, Leipzig and Berlin, 1909.
D. Jones, An outline of English Phonetics, 3-rd ed. Dutton, New - York, 1932.
L. E. Armstrong and I. C. Ward, Handbook of English Intonation, Leipzig and Berlin, 1926.
H. E. Palmer and W. G. Blandford, A Grammar of spoken English on a Strictly Phonetic Basis, Cambridge, England, 1924.
T. Navarro Tomás, Manual de entonación española, N.Y. 1948.

Однако, по мнению П.Делатра, эти два подхода к интонации не исключают, но дополняют друг друга.¹⁾

Кроме двух вышеупомянутых методов рассмотрения интонации возможны и некоторые другие пути, которые также не исключают первых, а дополняют их. Одним из таких подходов является рассмотрение максимальных проявлений компонентов интонации (K_{\max}) в рамках фразы. В основе этого метода лежит представление о дискретном характере интонации, которое получает все более широкое распространение.²⁾

По нашему мнению, интонация имеет, интонация имеет два типа единиц:

I. соответствующие крупным сегментам, т.е. целой фразе;

II. соответствующие мелким сегментам, т.е. частям фразы.

Эти единицы можно вычлениить на различной основе, и в частности, на основании анализа K_{\max} (например, наиболее высокой точки подъема частоты основного тона, наиболее широкого диапазона мелодического движения, наибольшего интервала падения или повышения тона, наибольшей амплитуды интенсивности и наибольшей средней длительности слога). На основании экспериментальных данных известно, что K_{\max} играют важную роль в оформлении различных языковых значений и их восприятия (например, в смысловом членении пред-

1) P. Delattre, Comparing the Phonetic features of English German Spanish and French, Heidelberg, 1965.

2) См., например; G. Faure, La description phonologique es systémes prosodiques; Arguments lectionum, Praha, 1967.

ложения, где K_{\max} характеризуют "предикат", "новое" и т.п. 1)

Во фразе K_{\max} могут распределяться различным образом: концентрироваться на каком-либо отрезке или рассредотачиваться на всем протяжении фразы. Замечено, что K_{\max} образуют как бы группы, причем число K_{\max} и их соотношение в группах может быть различным. Эти группы являются дискретными единицами интонации типа II и составляют последовательности групп или интонационную структуру фразы. Последовательности групп являются дискретными единицами типа I. В отличие от групп, последовательности являются знаками, т.е. прямо соответствуют определенному коммукативному типу и смысловому членению предложения. 2)

Создание различных обших теорий интонации, несомненно, будет способствовать типологическому изучению последней.

До настоящего времени исследования интонации двух или нескольких языков проводились обычно в сопоставительном плане. Особенно характерными работами такого направления яв-

1. О.А. Норк "интонация", глава в книге К.Г.Крумельницкой "Очерки по сопоставительной грамматике немецкого и русского языков", М. 1961.

И.Г.Торсуева, Экспрессивная функция интонации и порядка слов на сопоставительной основе французского, испанского и итальянского языков - Ученые записки I МГПИИЯ т.30, 1964 г.

И.Г. Торсуева, Определение языковых функций компонентов интонации, - ученые записки I МГПИИЯ, т.37, 1967. Вопрос о знаковом характере интонации был впервые поставлен В.Матезиусом в 1937 году.

2. V. Mathesius, K teorii větne intonače, - Slovo a slovesnost, 1937, 3.

ляются советские работы по интонации.¹⁾

По-видимому, рано говорить об общей типологии, но возможно говорить о типологических исследованиях как неродственных, так и родственных языков. В этом плане особенно интересным представляется изучение интонации балтийской группы языков. Постепенно изучение групп языков, несомненно, приведет к установлению интонационных универсалий. Этот процесс начинается уже сейчас.

Выделяя три типа универсалий:

- 1) общие (теоретические),
- 2) импликационные (А----- В) и
- 3) статистические,

можно сказать следующее.

За последнее время наблюдается создание различных теоретических универсалий. Например, можно утверждать: "Во всех языках есть интонымы", аналогично утверждению: "во всех языках есть фонемы" и т.п. При этом термин "интоныма" не

1) См., например, Р.В. Миловидова, Интонация перечисления в немецком языке сравнительно с русским языком, - Ученые записки I МГПИИЯ, т. XX, 1960.

А.А. Смольевский, К вопросу об интонационном выражении предиката французского предложения, Ученые записки I МГПИИЯ, т.27, 1961.

В.Ф. Мишльк, Интонация присоединения в современном русском языке, - Ученые записки I МГПИИЯ, т. XLV, 1960.

А.М. Антипова, Интонация некоторых видов восклицательных предложений в современном английском языке, - Ученые записки I МГПИИЯ, т.23, ч.2-ая, 1963 и другие.

предполагает одинакового содержания. Иногда в него вкладывается прямо противоположный смысл. К этим универсалиям относятся все утверждения относительно существования различного рода единиц: хронем, тоном, динамем, фразем и т.п.

На основании уже описанных языков можно говорить о некоторых импликационных универсалиях. Например, верно утверждение: "Если в каком-либо языке повествование завершается нисходящим тоном, то общий вопрос завершается восходящим тоном"¹⁾. Однако, неправомерно было бы представлять изолированные части этого утверждения как универсалии, т.к. лингвистика не располагает для этого достаточно большим материалом. Напротив, есть диалекты, где конец повествовательной фразы характеризуется на слух восходящим тоном.

Создание статических универсалий еще только начинается на основании тех фактических данных, которые имеются в области изучения интонации отдельных языков. Так, некоторые выводы относительно выражения специального вопроса делает Ф. Либерман на основании анализа работ по 20 различным языкам.²⁾ Уже из этих данных видно, что в большинстве языков, вопрос, содержащий специальную частицу характеризуется обычно нисходящим тоном, а вопрос без специального вопросительного слова (с прямым или обратным порядком слов) - восходящим тоном. Однако, встречаются языки, где вопрос со специальной частицей завершается восходящим тоном (например, некоторые диалекты китайского). В японском и йоруба возможен и тот и другой вариант.

1) См., например, работы, приведенные на стр. 2.

2) P. A. Lieberman, *Intonation perception and language*,
The M.I.T. press, Cambridge, Massachusetts, 1967.

При определении универсалий встречаются те же трудности, что и при создании общей теории интонации. Думается, что полезно сосуществование нескольких общих теорий, отвечающих различным целям. Область интонации сложна и многопланова, поэтому ее адекватное описание также включает в себя многоплановость и разносторонность.

Д. П. НИТИНЬ

К ПРОБЛЕМЕ ЗВУКОВЫХ ИЗМЕНЕНИЙ В ТРУДАХ
Я. М. ЭНДЗЕЛИНА

С именем члена-корреспондента Академии наук СССР академика Яна Марцевича Эндзелина /1873-1961/ связана вся история научного изучения латышского языка, история балтийского языкознания. Я. М. Эндзелином собран огромный материал по сравнительной грамматике балтийских, а также и других индоевропейских языков, по истории и диалектологии латышского языка.

Я. М. Эндзелин являлся представителем одного из крупнейших направлений в языкознании - младограмматической школы. Лингвистическая концепция латышского ученого - это синтез как идей и научных воззрений немецкой младограмматической школы, так и русской лингвистической мысли. Некоторое влияние на научную деятельность Я. М. Эндзелина оказала и французская социологическая школа, а также ареальная лингвистика /идеи Асколи, М. Бартоли, В. Пизани/.

Исследования младограмматиков, а также Я. М. Эндзелина характеризуют огромные открытия в области сравнительной грамматики индоевропейских языков и отсутствие глубоких философских - теоретических обобщений. Латышскому ученому, как и всем младограмматикам, свойственна точность по отношению к фактическому материалу и осторожность в выводах.

Младограмматики отказались от теории А. Шлейхера о двух периодах языка - расцвета и упадка. Но развитие

языка они объясняли односторонне, т.е. причины эволюции определяли только исторически. Младограмматики признали принцип историзма универсальным и сделали его обязательным при изучении всех явлений языка. Различия между младограмматическим и современным пониманием исторического в языке обусловлены также атомизмом немецкой школы. Младограмматики не учитывали структурные отношения в языке, объясняли последовательно историю отдельных единиц выс системы всего языка. Их описания процессов эволюции языка несли черты исторического дескриптивизма, как это указал А. Мартине^{1/}.

И.М. Эндзелин также подчеркнул, что вместе с историческим методом в языкознании возникло само понятие об истории языка как "преемственной связи фактов языка каждой данной эпохи его существования с фактами предшествующей и последующей"^{2/}. По мнению И. Эндзелина, основное

1/ А. Мартине. Принцип экономии в фонетических изменениях. М., 1960.

2/ И.М. Эндзелин. Введение в языкознание, 1910, стр. 5. /Однако нельзя забывать, что данные лекции - это лишь запись студентов, а не печатный труд И. Эндзелина. Необходимо также подчеркнуть, что при изложении данного курса ученый брал за основу, а также рекомендовал студентам книги: А.И. Томсон. Общее языкознание. Одесса, 1906; В.К. Поржезинский. Введение в языкознание. М., 1907; статью Б. Дельбрюка "Введение в изучение языка", в кн.: С.К. Булич. Очерк истории языкознания в России, т. I, СПб, 1904/.

требование научной методологии - это изучение языка, "представляющего смену явлений, в предметной связи всех этих явлений".

С другой стороны, И.М. Эндзелин ушел от принципа индивидуализма немецкой школы и вслед за И.А. Бодуэном де Куртене, А.Мейе, Г. Шухардтом неразрывно связывал историю языка с историей общества. В противовес реконструкциям вне времени и вне пространства младограмматиков И.К. Эндзелин стремился к разграничению периодов в развитии языка, к установлению последовательности в дифференциации диалектов. Как у русских ученых, так и у Эндзелина ближайшей задачей сравнительно-исторического изучения языков становилось исследование исторического процесса развития отдельных языков, требование строгого учета хронологии языковых явлений.

Предметом лингвистического исследования И.М. Эндзелин выдвигал, вслед за Ф.Ф. Фортунатовым, любой человеческий язык в его истории, т.е. в постоянном видоизменении с течением времени.

Общелингвистические взгляды И.М. Эндзелина до сих пор мало освещены в истории языкознания, так как ученый не выступал с крупными теоретическими трактатами. Однако, по его мнению, для правильного научного понимания языка в его истории, для решения педагогических вопросов преподавания языков нужно прежде всего знать природу и условия жизни и развития человеческого языка вообще^{3/}. Ученый указал на взаимосвязь ближайшей /изучения отдельных определенных языков в их истории/ и конечной /определение языка вообще/ задачи. В области конкретной действительности необходимы сведения об общих, происходящих в языке процессах, а в этой последней сфере нельзя покидать почвы реальных языковых данных. По мнению И.М. Эндзелина

^{3/}И.М. Эндзелин. Введение в языкознание, стр.5-6.

общее языкознание или теория языка решает вопросы, " в чем заключается язык, какие в нем действуют силы и факторы, какова общая природа их, способ взаимодействия"^{4/}, чем объясняются изменения звуков, форм слов и словосочетаний, а также значений и т.п. В настоящей статье обращаемся к научному наследию ученого, главным образом к трудам харьковского периода, ограничиваясь более или менее подробным изложением одной проблемы его лингвистической концепции - проблемы звуковых изменений.

Так как центром внимания младограмматиков стали исследования фонетического строя языка, то в 70 годах XIX века^{5/} начались тщательные наблюдения явлений современных языков и наречий - "артикуляцки звуков поддаются изучению только путем наблюдения над живыми языками"^{6/}. Непосредственно обращаться к диалектам и говорам Я.М. Эндзелина вынуждала и малая пригодность старых письменных памятников латышского языка для лингвистического исследования. Немецкие пасторы плохо владели латышским языком, вследствие чего в написанных ими текстах много грубых языковых ошибок. По мнению Я.М. Эндзелина, прежде всего необходимо тщательно и точно записывать диалекты, а лишь потом следует всесторонняя обработка полученного материала. Встреча с данными живого народного языка имела большое влияние на всю последующую деятельность Я.М. Эндзелина. В многочисленных работах, для которых характерно бережное отношение к языковым явлениям и точность лингвистического материала, ученый подчеркивал методологическую важность изучения диалектов и говоров в познании законов развития и существования языка. По мнению Я.М. Эндзелина, без глубокого изучения различных диалектов свое-

^{4/} Я.М. Эндзелин. Введение в языкознание, стр.15.

^{5/} Первый на важность изучения живых языков указал А. Лейбниц в XVII веке. Но крупные исследования в этой области осуществили младограмматики /хотя Пауль высказался против этого/ и представители русских,

го языка невозможно создать ни полного словаря, ни научной грамматики^{7/}.

Глубокое изучение языка с его диалектами привело ученого к пониманию языка, как вечно развивающегося явления. Я.М. Эндзелин указывал, что "ни один язык не остается неизменным: каждый язык постоянно подвергается видоизменениям, как относительно внешней формы, так и относительно значения отдельных слов и их сочетаний"^{8/}. Вышеуказанные исследования дали ученому возможность проследить процессы, действующие в языке, указали на общественные условия, влияющие на развитие языка. Я.М. Эндзелин изучал изменение языка, т.е. развитие языка во времени, так как это составляет самое существование языка. Нет языка без изменений, нельзя представить язык без развития, без диалектов. Я.М. Эндзелин не ограничивался лишь эмпирической констатацией фактов, а пытался объяснить и причины языковых явлений. Он противопоставлял звуковые изменения, как наиболее типичные языковые изменения, и назначение языка, т.е. стремление быть понятным^{9/}.

По мнению младограмматиков, а также Я.М. Эндзелина, звуковые изменения - это психофизиологическое явление. Ученый указал^{10/}, что однообразие в произношении имеет свои пределы, и даже у лиц, говорящих на одном говоре, произношение все-таки не вполне одинаково. По мнению Я.М. Эндзелина, это происходит как вследствие различий в слуховых представлениях /обусловленных индивидуальными различиями в слуховом аппарате/, так и вследствие разнообразий индивидуального произношения, которое

лингвистических учений.

6/ Я.М. Эндзелин. Введение в языковедение, стр.15.

7/ J.Endzelins.Latviešu valodas izloksnes,teksti, apraksti,-"Latviešu biedrības Zinību komisijas rakstu krājums",Rīga,1901,113,63.lpp.

8/ Я.М. Эндзелин. Введение в языковедение, стр.4.

9/ Я.М. Эндзелин. О фонетических изменениях в язы-

зависит от формы и движений органов речи. Но и у одного и того же лица произношение не всегда одинаково, оно изменяется в зависимости "от преходящих условий"^{11/}.

И.М. Эндзелин предполагал, что колебания в произношении, т.е. варьирование произношения, ничтожны. Эти минимальные отклонения от нормы могут стать причиной звукового изменения лишь тогда, когда они постоянно направлены в одну сторону. В 1909 году /"О фонетических изменениях в языке"/ И.М. Эндзелин последнее предположение считал необоснованным, которое не согласуется и с потребностями языка к устранению разнообразий. Но в "Введении в языковедение" ученый указанное явление объяснял как психофизиологическое. У лиц, которые часто слышат новое произношение, "бессознательно изменяются слуховые представления в пользу нового произношения", а "... вслед за слуховым представлением изменяется и само произношение"^{12/}.

Новое произношение легче принимает молодое поколение. И.М. Эндзелин предполагал, что "передаются не артикуляционные движения, а только слуховые ощущения"^{13/}. Но изменения, возникшие при перенятии языка, только отчасти следствие несовершенства уха и возникающих отсюда неточностей слухового представления. По мнению И.М. Эндзелина, изменения при перенятии языка младшим поколением объясняются условиями самой артикуляции, тем, что говорящий или не находит нужных артикуляционных движений или затрудняется производить их.

Новому произношению содействует факт, если это произношение более удобно для говорящего, чем старое. В

ке.-"Записки имп.Харьковского университета",кн.4,
1909,стр.2

10/ И.М. Эндзелин.Введение в языковедение.стр.162.

11/ Там же, стр. 163.

12/ Там же, стр. 164.

13/ Там же, стр. 169.

среднелатышских говорах, например, сокращается суффиксальная долгота перед последующей йотой /форма первого лица единственного числа будущего времени от глагола "говорить" runābu:runāju - соответствующая форма прошедшего времени /Я.М. Эндзелин объяснял это явление стремлением избегать произношения неудобного дифтонга с долгим первым компонентом, так как между гласным и йотой появляется неслоговое \dot{i} : runāiju.^{14/}

Я.М. Эндзелин предполагал^{15/}, что болгарское педесет из педесет и девендесет из деведесет - это следствие устранения неудобства в продолжительности затвора долгого д /-дд-, т.е. в начале выдыхаемый воздух пропускается в полость носа. Ученый указал на похожее явление в латышских диалектах, например, anduôt < atdoût "отдать".

Стремлением к удобству произношения Я.М. Эндзелин объяснял диалектное появление а вместо і и ц, так как артикуляция данного звука требует наименьшего усилия, например:

likuši	"положившие, оставшие"	likas,
laimīgs	"счастливый"	lainags ^{16/}

Звуковые изменения, возникшие вследствие стремлений к экономии речевых средств и артикуляционных движений по мнению Я.М. Эндзелина, ограничены требованием понятности языка, и этим объясняются далеко не все звуковые изменения^{17/}.

^{14/} Prof. J. Endzelīna 1926./27. m. g. lekcijas. Latviešu valodas zinātniskā gramatika, 39.-40. lpp.

/данный материал, что является перепиской лекций, отпечатанных студентом Я. Эндзелина, нам любезно представила доц. М. Рудзите/.

^{15/} Я.М. Эндзелин. Лингвистические мелочи. - "Русский филологический вестник", т. XX, № 3, 1913, вып. I, стр. 113.

^{16/} Prof. J. Endzelīna 1926./27. m. g. lekcijas. Latviešu valodas zinātniskā gramatika, 41. lpp.

Стремления к облегчению работы органов речи И.М. Эндзелин не рассматривал как стремления к удобству произношения определенного звука в отдельности, так как любой элемент фонетического строя языка не существует изолированно. Каждый компонент звуковой области находится под влиянием соседних звуков, зависит от положения на конце, в начале или внутри слова, от соотношения с просодией, т.е. на стремления сохранить обычные артикуляции сказывается давление соседних звуков, всей фонетической системы. И.М. Эндзелин, например, указал на **назализацию** гласных под влиянием предшествующего *m* или *n* в литовском, английском, немецком, португальском, русском, чешском и др. языках. В части говоров литовского языка вместо *ganuti* "пасти" говорят *ganinti* ^{18/}, этому явлению, по мнению И.М. Эндзелина, способствует и ударение. По его мнению, фонетическая замена звуков происходит "вследствие влияния соседних звуков и обслаивается трудностью производить быстро" ^{19/}.

Ассимиляцию и диссимиляцию И.М. Эндзелин объяснял как психофизиологические явления. Он предполагал, что при ассимиляции "уподобляющий звук настолько возбужден в ^{20/} представлении во время производства уподобляемого звука, что на место последнего появляется или тождественный, или сходный с ним звук. Если при регрессивной ассимиляции представление звука "опережает движения органов речи", то при диссимиляции оно "заставляет избегать сходных движений в производстве звука" ^{21/}.

^{17/} И.М. Эндзелин. О фонетических изменениях в языке, стр. 3.

^{18/} И.М. Эндзелин. О происхождении праславянских инфинитивов на *-nqtī*, - "Русский филологический вестник" т. I ХУШ, 1912, 4, стр. 3.

^{19/} И.М. Эндзелин. Введение в языковедение, стр. 174.

^{20/} Там же, стр. 174.

^{21/} Там же, стр. 175.

Я.М. Эндзелин указывал, что в языке некоторые явления звукового строя — это следствие просодии. Неударные долготы всегда короче, чем ударные, т.е. ударение способствует сохранению долгот. При обобщении ударения корня, гласные суффиксов и окончаний сокращаются и даже исчезают. Я.М. Эндзелин объяснял, что артикуляция лабиализованных звуков требует большего усилия и превращению а > о в диалектах латышского языка способствует ударение или вспомогательное ударение, например, им. пад. ед. числа vokors "вечер": род. пад. ед. числа vokora или 1. vokor^{22/} /добрый вечер/. Ученый указывал и на известную роль интонации. Если в нижнелатышском диалекте er, r при нисходящем и длительном слогуударении удлиняются — bārda "борода", vārne "ворона", то при прерывистом слогуударении — остаются краткими darbā "работа". В литовском языке ar, ai, er, ei превращаются в ār, āi, ēr, ēi при нисходящем слогуударении, например, vār-
ga^{23/}.

Я.М. Эндзелин наблюдал следующее явление в диалектах латышского языка: чем длительнее ударный слог, тем короче неударный, чем длиннее слово, тем короче неударный слог в слове, например, labāk "лучше": labāk^{24/}. По мнению ученого, определенную роль играет и вспомогательное ударение. Для примера он противопоставлял два трехсловных слова с вспомогательным ударением на третий слог — dedzināt "жечь": runāties "разговариваться".

22/ Prof. J. Endzeliņš 1906./77. un 78. raksti par Latvian valodas zinātniskā dramatikā, 61. lpp.

23/ Я.М. Эндзелин. Исследования в области кашубского языка. — "Русский филологический вестник", т. 49, 1903, стр. 90.

24/ Я.М. Эндзелин. Введение в языкознание, стр. 4.

И.М. Эндзелин утверждал, что звуковые изменения нашли правильную оценку лишь тогда, когда перестали считать их "игрой случайности, не поддающихся строгому учету и объяснению"²⁵. Ученый вслед за младограмматиками, указывал на строгие звуковые законы. Сущность звукового закона, по мнению И.М. Эндзелина в том, что изменения произношения какого-либо звука "наблюдаются всюду, где имеются одинаковые физиологические условия"²⁶. Но в другом месте и в другое время тот же звук может подвергаться совершенно другим изменениям вследствие различий в артикуляционной базе, в ударениях и т.п. И.М. Эндзелин указывал, что "звуковой закон определяет": "в таком то месте /говор, наречие, язык /в такое-то время в таких-то условиях произошло такое-то звуковое явление"²⁷. Действие фонетических законов он ограничил рядом факторов: хронологическим и пространственным пределом, определенными фонетическими условиями, образованием по аналогии и заимствованием из чужого языка. Звуковые законы И.М. Эндзелин сравнивал с законами физики и химии, указал, что "звуковой закон не определяет, что при известных условиях всегда и везде происходит или что при известных условиях должно всегда быть"²⁸. По его мнению, звуковой закон "констатирует лишь эмпирически заданное числом совершившийся исторический факт в звуках известной части языка"²⁹. Бодуэн де Куртене, в отличие от И.М. Эндзелина, критиковал младограмматическое понимание звуковых законов. Он думал, что звуковые законы вообще нельзя назвать законами, так как они появляются в результате

25/ И.М. Эндзелин. Введение в языковедение, стр.4.

26/ Там же, стр. 165.

27/ Там же, стр. 177.

28/ Там же, стр. 177.

29/ Там же.

разнообразных и даже противоречивых факторов³⁰. Я.М. Эндзелин наблюдал, что район звукового закона часто не совпадает с границами говора или наречия и "может обнимать разные части разных говоров"³¹. Вслед за предшественниками лингвистической географии, он стремился определить географическое распределение языковых фактов, т. е. установить изоглоссы языковых явлений. Я.М. Эндзелин старался определить время каждой изоглоссы, указывал, что граница какой-то диалектной особенности, т.е. изоглосса может передвигаться на другое место. По его мнению, без известной закономерности языковых изменений мы были бы лишены возможности сравнительно-исторического исследования языков. Но исследования языков показали ученому и то, что не все в языке происходит закономерно. Я.М. Эндзелин критиковал мнение³², распространившееся вслед за Биленштейном, будто превращение праиндоевропейского сочетания гласного с носовым / n, m / согласным в латышском языке протекало одинаково. Он предполагал, что сочетания с n закономерно подверглись вокализации в начале латышско-литовского единства. Я.М. Эндзелин отрицал превращение сочетаний с m перед t, d и указал на отдельные случаи перехода -mt-, -md- в -nt-, -nd- : *jūnts* > в диал. *junts* "крыша", *dimdēt*, *dindēt* "грохотать". По его мнению, переход m > n в балтийских языках "не поддается никакому закону", как и "вообще в области ассимиляции и диссимиляции далеко не

30/ Из-за условного характера закономерность звуковых изменений отрицали Г. Шухардт, А. Мейе и др.

31/ Я.М. Эндзелин. Введение в языковедение, стр. 177.

32/ Я.М. Эндзелин. О судьбе носовых звуков в латышском языке. - "Известия Отделения русского языка и словесности", т. XV, кн. 2, 1910, стр. 198-221.

все происходит закономерно^{33/}. Известную закономерность звуковых изменений И.М. Эндзелин объяснял тем, что звуковые изменения — это процесс не краткого времени, а следствие постепенного развития. Звуковые законы — это исторические законы. Я.М. Эндзелин допускал, что не все в области фонетических изменений происходит закономерно, но он всегда указывал и на существование определенных звуковых законов^{34/}.

По нашему мнению, И.М. Эндзелин предполагал структурные связи внутри фонетического строя языка. Он, например, указывал: если не теряется грамматическое значение и смысл слова, то в диалектах латышского языка иногда исчезают конечные согласные — *uairs > vaī, viņš > vaī* *pe-*
nāks "он больше не придет"^{35/}.

Указанные выше языковые процессы говорят о том, что рвутся тонкие фонетические противопоставления, если их не поддерживает ударение, грамматическое значение и смысл слова. Это в свою очередь свидетельствует о тесной связи языковых явлений и процессов. По взаимодействию звуковых и грамматических изменений, а также изменений значения находились вне центра внимания ученого.

Звуковые изменения, возникшие вследствие собственно лингвистических факторов, И.М. Эндзелин истолковывал в рамках психофизиологической деятельности. Большую часть исключений из звуковых законов он объяснял действием грамматической аналогии. Как все **младограмматики**,

^{33/} И.М. Эндзелин. О судьбе носовых звуков в латышском языке. — "Известия Отделения русского языка и словесности, т. XV, кн. 2, 1910, стр. 198–221.

^{34/} J. Endzeliņa. Rec. "Lautgesetz und Analogie von Eduard Hermann. Berlin, 1931", — P&R, 1932, 13. sej., 78. — 184. lpp.

^{35/} Prof. J. Endzeliņa 1926. /27. m. g. lekcijas. Latviešu valodas zinātniskā gramatika, 83. lpp.

так и Н.М. Эндзелин предполагал противоположность процессов звуковых изменений и грамматической /по его терминологии - психологично-морфологической^{36/} /анalogии. В.М. Жирмунский указывает, что все развитие языка трактовалось младограмматиками как борьба механических, неосознаваемых звуковых изменений /физиологических или психофизиологических/ и таких же механических и психологических ассоциаций между грамматическими формами, вырванными "из исторически обусловленного развития грамматической системы в целом"³⁷.

Н.М. Эндзелин объяснял грамматическую аналогю как вторичное явление по отношению к звуковым законам, но вслед за И.А. Бодуэном де Куртене^{38/} и Н.В. Крушевским^{39/}, он подчеркивал и ее самостоятельный и независимый характер. Я.М. Эндзелин понимал аналогю как морфологический процесс образования новых звуковых единиц, вызванный не развитием этих единиц, а замещением их по образцу других форм.

Ни понятие аналогии, ни ее роль в системе языка не определено четко, но в настоящее время это явление накладывается на понятие системы и "ее активности" и объясняется некоторыми лингвистами как давление системы^{40/}. По мнению Я.М. Эндзелина, результатом давления системы являются изменения, вызванные особенностями строения определнного языка или диалекта^{41/}.

^{36/} Я.М. Эндзелин. Исследования в области кашубского языка. - "Русский филологический вестник", т. 49, 1903, стр. 87, 99-101.

^{37/} В.М. Жирмунский. Внутренние законы развития языка и проблемы грамматической аналогии. "Труды ИИ", т. 4, 1954, стр. 74.

^{38/} И.А. Бодуэн де Куртене. Некоторые случаи влияния аналогии в польском склонении, 1870.

^{39/} Н.В. Крушевский. Очерк науки о языке. Казань, 1888, стр. 86-96.

Однако в большинстве случаев, как все остальные младограмматики, Я.М. Эндзелин эмпирически констатировал лишь взаимодействие форм друг на друга. По его мнению, сокращение долгот перед конечным *m* во всех диалектах латышского языка может быть как фонетическим, так и морфологическим новшеством. Если в диалекте говорят *likam* "мы ложили", *likāt* "вы ложили", то это фонетическое явление - сокращение долготы перед *m*. Если в диалекте противопоставляют *likam* : *ruokām* "рукам", то это следует рассматривать как морфологическое новшество - по аналогии с формой первого лица множественного числа настоящего времени *liekam* "ложим"^{42/}.

Мы соглашаемся с мнением О.В. Разуновского, что формы в первую очередь должны противопоставляться друг другу соответственно своему значению, и развитие той или иной формы "определяет положение в системе"^{43/}.

Неоднократно Я.М. Эндзелин рассматривал языковые изменения, возникшие в результате смешения языков и диалектов. Исследования живого языка наглядно показали ученому, что язык не изолирован и всегда испытывает влияние со стороны других языков. Вслед за Г. Шухардтом, Я.М. Эндзелин предполагал, что "смешение говоров, наречий и языков происходило и происходит повсюду"^{44/}, что

40/ О.В. Разуновский. Заметки о грамматической аналогии.

В сб.: "Вопросы общего языкознания". Л., 1965, стр. 97.

41/ Об этой связи писал И.А. Богородицкий - "Краткий очерк сравнительной грамматики арио-европейских языков", Казань, 1917, стр. 109-110.

42/ Prof. J. Endzelīna 1926./27.m.g. lekcijas. Latviešu valodas zinātniskā gramatikā, 40. lpp.

43/ О.В. Разуновский. Заметки о грамматической аналогии. В сб.: Вопросы общего языкознания". Л., 1965, стр. III.

44/ Я.М. Эндзелин. Введение в языкознание, стр. 172.

смешение пронизывает все развитие языка. Оно появляется между близкими говорами, между родственными и даже неродственными языками.

Я.М. Эндзелин подчеркнул, что все балтийские языки испытывали влияние со стороны немецкого и славянских /русского, белорусского, польского/ языков. На развитие латышского языка повлияли также неродственные угро-финские языки - ливский и эстонский.

Взаимодействие разных говоров Я.М.Эндзелин показал в исследованиях о диалектах латышского языка. Ученый указывал на большое влияние славянских, особенно русского языка на все развитие латышского языка. Необыкновенную устойчивость литовского языка он объяснял тем, что литовцы "наименее сталкивались с иноязычниками"^{45/}.

По мнению Я.М. Эндзелина, более крупные изменения происходят при смешении языков, когда "перенимающие" уже владеет другим языком, т.е. при двуязычии. Так как при смешении языков возникает двуязычие у большого числа людей, то "могут произойти быстро такие крупные и сразу распространившиеся изменения в звуках, синтаксисе, словаре, перед которыми изменения в индивидуальных артикуляциях ничтожны"^{46/}. Я.М. Эндзелин указал и на возможность появления и совершенно новых звуков. По мнению ученого, при двуязычии изменяются звуки родного языка у тех лиц, которые владеют и точным произношением чужого языка.

Как на результат влияния славянских /русского и

^{45/} Я.М. Эндзелин. Введение в языковедение, стр.172.

^{46/} Там же, стр. 172.

польского/ языков на балтийские языки И.М. Эндзелин указывал на мягкое произношение согласных перед *e, i* в наречиях восточной Латвии, например, *zēnē < zeme* "земля", а также и в некоторых литовских говорах^{47/}. В Латгалии многие говорят по-русски или по-польски, и эти артикуляционные навыки сохранятся и при переходе на латышский язык. Как в русском, так и в говорах Латгалии не палатализируются шипящие. В восточных говорах Латвии, как пишет И.М. Эндзелин, перед *k, g* под влиянием русского языка произносится не велярное, а зубное *p* например, *brangš* "хороший, жирный"^{48/}.

И.М. Эндзелин подчеркнул роль ливского языка в истории латышского языка, так как ливский язык оказал особенно сильное влияние в части лексики и менее сильное в части фонетики и грамматики. При данном контактировании языков перевес оказался на стороне латышского языка. И.М. Эндзелин писал и о влиянии эстонского языка. Элементы ливского языка встречаются в тех латышских говорах, на которых говорят на бывшей ливской территории. По мнению И.М. Эндзелина, влияние ливского и эстонского языков способствует сокращению и исчезновению гласных в суффиксах и в окончаниях, так как в финских языках вовсе не существует неударных долгот^{49/}. У ливов и эстонцев при

47/ Prof. J. Endzeliņa 1926. / 27. m. g. lekcijas. Latviešu valodas zinātniskā gramatika, 90. lpp.

48/ И.М. Эндзелин. Латышские заимствования из славянских языков. - "Ливая Старина", 1899, IX, вып. 3, стр. 311.

49/ И.М. Эндзелин. Отчет о летней командировке 1911 г. в Курляндскую, Лифляндскую и Витебскую губернии для изучения латышских говоров, - "Записки имп. Харьковского университета", кн. 2, Харьков, 1912, стр. 9.

50/ Prof. J. Endzeliņa 1926. / 27. m. g. lekcijas. Latviešu valodas zinātniskā gramatika, 39. lpp.

изучении латышского языка трудно получался выговор неударных долгот, в Лиепварде, например, вместо *melnot* "лгать" говорят *melut*.

Если во всех диалектах латышского языка произношение, например, *e* зависит от качества последующего слога, то иногда обратное действие данного процесса Я.М. Эндзелин в лекциях 1926/27 учебного года "Научная грамматика латышского языка" /стр.42-43/ объяснял влиянием сингармонизма финских языков, т.е. какой гласный в корне, такой должен быть и в суффиксе. Ученый указывал, что ливский язык содействовал также выпадению гласных⁵¹ / *es ait* "я был", *tu sit* "ты будешь", *viņš ait* "он бьет"/ и удлинению предшествующего слога в латышском языке. Он показал влияние данного языка в связи с появлением "подвижного" *š* в латышском языке⁵². Так как в финских языках в начале слова может быть лишь один согласный, то ливы это учли и при заимствовании латышского слова: *starks* > *tarks* "аист"⁵³. Но иногда ливы перестарались и присоединили лишнее свистящее: *čēde* > *šēde* "цепь". Я.М. Эндзелин указывал, что слова с "подвижным" *š* из наречий старой территории ливов отчасти перешли и в другие латышские говоры. Влиянием ливского языка ученый объяснял и многие явления латышского языка. Он указал, что контактирование данных языков является одним

51/ J. Endzelīns. Ievadijums valodniecībā, "Izglītība", 1910, №8, 601. lpp.

52/ Я.М. Эндзелин. "Подвижное" *š* в латышском языке, ИОРЯС, т. XII, 4, 1912, стр. 127-132.

53/ Prof. J. Endzelīna 1926./27. m. l. lekcijas. Latviešu valodas zinātniskā gramatika, 113. lpp.

из факторов упрощения акцентологической системы латышского языка - передвижения ударения на первый слог^{54/}. Я.М. Эндзелин предполагал, что "большинство ливов с течением времени, усвоив себе латышский язык, вошло в состав латышского народа, но начиная говорить по-латышски, все еще думали по своему и поэтому употребляли и соединяли латышские слова по образцу ливского^{55/}".

Лингвист указал на взаимодействие польского и кашубского языков^{56/}. Я.М. Эндзелин взаимовлияние языков и диалектов не принял универсальной причиной языковых изменений. По его мнению, "есть народы, о которых мы не знаем, что они смешивались с другими: так разве^{57/} их языки не подверглись никаким фонетическим изменениям?"

Внешнее развитие языка обусловлено до известной степени географическими условиями, развитием общественного сознания, социальной эволюцией и т.п. По мнению Я.М. Эндзелина, если природа и климат места проживания народа повлияли на становление определенного языка, то для звуковых изменений они не имели непосредственного значения^{58/}. Он указал, что различное построение органов

54/ По мнению А.Мартине, "можно связывать появление фиксированного ударения с влиянием языкового контакта" /Принцип экономии в фонетических изменениях. М., 1960, стр. 216/.

55/ Я.М. Эндзелин. О латышско-финских языковых связях. В сб.: "Памяти акад. Л.В.Шербы". Л., 1951, стр. 301.

56/ Я.М. Эндзелин. Исследование в области кашубского языка, - "Русский филологический вестник" т. 49, 1903, стр. 67-104.

57/ Я.М. Эндзелин. О фонетических изменениях в языке, стр. 7.

58/ Там же, стр. 4.

речи имеет значение в широком смысле слова лишь при смешении языков.

В своей лингвистической деятельности И.М. Эндзелин сталкивался в различной мере со всеми, когда-то выдвинутыми универсальными причинами звуковых изменений. Он указывал, что нельзя объяснить ни звуковые изменения, ни изменения языка вообще одной причиной, так как "общих причин фонетических изменений не имеется"^{59/}. Ученый наблюдал, например, что долгота слога находится в зависимости от места ударения и вспомогательного ударения, от длины слова, а также от влияния иноязычных явлений. Исследования процессов языка привели И.М. Эндзелина к выводу, что почти у каждого слова имеется своя собственная история, что в каждом конкретном случае нам приходится искать причину изменения^{60/}.

Изучение диалектов латышского языка показало ему незаметный переход диалекта в диалект^{61/}, т.е. лингвистическую непрерывность по терминологии А.Мейе.

59/ И.М. Эндзелин. О фонетических изменениях в языке, стр.4.

60/ И.М. Эндзелин. О "вставочных" к и г в балтийских языках, - ИОРЯС, т.ЛУП, кн.4, 1912, стр.101-126.
J.Endzelins.Baltu valodu skaņas un formas, Rīga, 1948.

61/ J.Endzelins.Ievērojums valodniecībā, - "Izglītība", 1910, №8, 598.1pp.

Я.М. Эндзелин изучал звуковые изменения, разъяснял разнообразие их причин и разную скорость появления и действия этих процессов.

По его мнению, развитие языка и звуковые изменения определяют как особое строение данного языка, так и жизненные условия соответствующего народа. Ученый указал, что язык - это социальное явление, немислимое вне общества. Он считал социальный момент также одной из многочисленных причин языкового развития. Я.М. Эндзелин определял развитие языка той тесной связью, которая существует между языком и обществом. Он указывал и на контактирование языков или диалектов. С этой точки зрения Я.М. Эндзелин критиковал теорию воля И.Шмидта и упрекал последнего в пренебрежении к переселению народов^{62/}. В противовес немецким младограмматикам он утверждал, что "причины изменений звукового состава кроются не в некоторых лишь индивидах, но во всем обществе"^{63/}.

Тщательные исследования языкового материала показали латышскому ученому, что в языке нет момента статики.

Я.М. Эндзелин - это ученый с большой эрудицией, и ценность лингвистического наследия академика составляла именно то, что его труды отличаются глубокими знаниями в области компаративистики и изучением огромного языкового материала.

62/ Я.М. Эндзелин. Введение в языковедение, стр.112.

63/ Я.М. Эндзелин. О фонетических изменениях в языке, стр.2.

С.П.Клявьян

О нормальности распределения
частей речи в текстах /на ма-
терiale современной латвийской
публицистики/

Частота речевых элементов в текстах - дискретная случайная величина. Она принимает конечное число возможных значений /вариант/, и каждое из них, в свою очередь, имеет определенную вероятность.

Перечень возможных значений частоты вместе с соответствующими им вероятностями - распределение вероятностей.

В процессе лингвостатистических исследований мы имеем выборочную статистическую совокупность элементов, распределенных определенным образом. Назовем это распределение эмпирическим. Однако в генеральной совокупности распределение элементов неизвестно.

Обычно исследователь выдвигает т.н. нулевую гипотезу о характере распределения в генеральной совокупности /нормальное, биномиальное, распределение Пуассона или какое-либо другое/.

Распределение в выборке отличается от распределения в генеральной совокупности из-за случайного характера образования выборки. Но отклонение эмпирического распределения от предполагаемого теоретического еще не означает, что варианты в генеральной совокупности не подчиняются этому закону распределения. Необходимо еще проверить, является ли это отклонение только результатом случайного

различия между генеральной совокупностью и выборкой, или результатом существенного различия между разными распределениями в них и свидетельством неправомерности нулевой гипотезы. Теория вероятности предлагает для этого сравнения ряд критериев различия.

В некоторых работах по лингвистической статистике ^{1/} высказано мнение, что части речи /классы слов/ в текстах подчиняются закону нормального распределения.

Нами также была выдвинута нулевая гипотеза о нормальности распределения частей речи в современных латышских публицистических текстах. В качестве критериев различия при сравнении эмпирического и предполагаемого нормально-го распределений были использованы:

1. характеристики асимметрии ^А и эксцесса ^{В, 2/}
2. критерий χ^2 - квадрат ^{3/}

^{1/} См. напр., Т.А.Якубайтис, О математико-статистической модели распределения классов слов. "Известия Академии наук Латв.ССР", 2.1968, 7.

Т.А.Якубайтис, О применении критерия в лингвистических исследованиях. "Известия Академии наук Латв.ССР", 1968, II.

Л.А.Турьгина, М.Я.Боркун, Статистические методы исследования частотного распределения лингвистических единиц. Об. "Энтропия языка и статистика речи". Минск, 1966, стр.167-172.

^{2/} См. об этом: В.Ю.Урбах, Биометрические методы. М., 1964, стр.46-48, 70-72, 142-147 или М. Brāzma, A. Brigmane, A. Krastiņš, J. Rāts, Augstākā matemātika. Rīgā 1964, стр.345 - 349, 352.

^{3/} См.: В.Ю.Урбах, указ.соч., стр.218-224.

Рассмотрено распределение частот частей речи в 200 текстах длиной 1000 словоупотреблений каждый. В анализ не включены междометия ввиду их очень низкой употребительности в данных текстах.

Варианты - разные значения частот частей речи группированы I/ на разряды или интервалы, ширина которых определена по формуле $\frac{2}{x_{\max} - x_{\min}}$

$$c = \frac{2}{1 + 3,322 \lg n},$$

где c - ширина интервала,

x_{\max} - максимальное значение частоты анализируемой части речи в тексте,

x_{\min} - минимальное значение частоты анализируемой части речи в тексте,

n - общее число текстов.

В таблице эмпирических распределений /см.табл.I/ для каждого интервала указана его середина \bar{x}_i и число текстов n , попадающих в этот интервал, а также средневзвешенное значение частоты \bar{x} и среднее квадратическое или стандартное отклонение σ . 3/

1/ О группировке вариант подробнее см. В.Ю.Урбах, указ. соч.; стр.12-18 или Н. Вразина и др. указ. соч., стр. 256-259.

2/ Ф.Миллс, Статистические методы. М., 1958, стр.49. Способ определения ширины интервала был дан Г.А.Стерджессом /H. A. Sturges, The Choice of a Class Interval. Journal of the American Statistical Association, March, 1926/.

3/ См. В.Ю.Урбах, ук. соч., стр.27-28, 38-42, или З. Кļавица, Statistiskās metodes valodniecībā. Rīgā 1968.

Табл. I

Часть речи	Распределение											\bar{x}	s
	x_i	382,5	427,5	472,5	517,5	562,5	607,5	652,5	697,5	742,5			
Э	n_i	16	56	62	35	17	4	5	2	1			
У	$\frac{x_i}{n_i}$	70	90	110	130	150	170	190	210	230	250	153,6	29,38
		5	2	12	33	60	55	22	2	1	3		
А	x_i	45	55	65	75	85	95	105	115	125	135	81,2	19,87
	n_i	9	16	40	33	43	26	17	6	7	3		
Н	x_i	2,5	7,5	12,5	17,5	22,5	27,5	32,5	37,5	42,5		16,05	8,8
	n_i	15	37	52	39	27	15	7	5	3			
Л	x_i	17	31	45	59	73	87	101	115	129	143	70,62	21,91
	n_i	5	7	27	40	53	48	11	6	2	1		
В	x_i	17,5	32,5	47,5	62,5	77,5	92,5	107,5	122,5	137,5		54,23	18,3
	n_i	5	40	67	49	32	6	0	0	1			
Р	x_i	28,5	35,5	42,5	49,5	56,5	63,5	70,5	77,5	84,5	91,5	49,75	12,53
	n_i	13	21	51	41	43	14	7	4	5	1		
С	x_i	25	35	45	55	65	75	85	95	105		61,6	15,56
	n_i	2	6	35	50	61	23	7	9	2			
Х	x_i	3	9	15	21	27	33	39	45	51		22,15	10,72
	n_i	12	20	46	40	37	26	9	7	3			

Обозначения частей речи в таблице следующие:

S - существительное,

V - глагол,

A - прилагательное,

N - числительное,

M - местоимение,

B - наречие,

P - предлог,

C - союз,

X - частица.

Графическое изображение ^{I/} распределений дано на рисунках I-9 /см. приложение/. Пунктирными линиями представлены полигоны выборочного эмпирического распределения частей речи. По оси абсцисс отложены значения частот части речи, а по оси ординат - число текстов, соответствующих этим значениям.

Распределения большинства частей речи по своему общему виду похожи на нормальное распределение. Перед нами стоит задача оценки отклонений эмпирического распределения от нормального.

Х а р а к т е р и с т и к и а с и м м е т р и и и
э к с ц е с а. Нормальное распределение симметрично.

I/ См. В.Ю.Урбах, указ.соч., стр.26-28 или И. Виганда и др., указ.соч., стр.261.

Таким образом, признаком нормальности распределения может служить $A=0$. Однако этого условия недостаточно, так как вследствие симметричности этого распределения является не только равенство нулю всех нечетных основных моментов ^{1/}, но и определенные значения четных основных моментов. И так, при нормальном распределении основной момент четвертого порядка равен 3, следовательно, коэффициент эксцесса $E=0$.

Но выборочные $A \neq 0$ и $E \neq 0$ еще не отрицают возможность нормального распределения в генеральной совокупности, потому что выборочные параметры почти всегда несколько отличаются от параметров в генеральной совокупности. Если в ней $A=0$ и $E=0$, то выборочные A и E могут иметь следующие стандартные отклонения:

$$\sigma_A \approx \sqrt{\frac{6}{n}} \quad , \quad \sigma_E \approx \sqrt{\frac{24}{n}}$$

Критерием нормальности следует использовать не сами A и E , а отношения $t_A = \frac{|A|}{\sigma_A}$ и $t_E = \frac{|E|}{\sigma_E}$.

Если $t_A < 3$ и $t_E < 3$, можно считать, что различие между эмпирическим и нормальным распределениями случайное и выборочные данные не противоречат гипотезе о нормальном распределении частот речи в текстах.

Если не выполняется хотя одно из вышеуказанных условий, различие между эмпирическим и нормальным распределениями существенное, и гипотеза о нормальности распределения отвергается.

^{1/} См. В.Ю.Урбах, указ.соч., стр. 48-52

Необходимо отметить, что $t_A < 3$ и $t_E < 3$ свидетельствуют о нормальности мономодального распределения, но возможны и симметричные бимодальные распределения, для которых также $t_A < 3$ и $t_E < 3$. Разумеется, в таких случаях значения t_A и t_E не могут быть использованы в качестве критериев нормальности.

В таблице 2 приводятся данные расчетов.

Таблица 2.

Часть речи	А		Е		Гипотеза отвергается/-/ или принимается /+/ -
	А	Е	А	Е	
Существительное	1,03	1,22	5,95	3,53	-
Глагол	-0,03	1,62	0,17	4,66	-
Прилагательное	0,44	-0,23	2,54	0,66	*
Числительное	0,76	0,38	4,47	1,08	-
Местоимение	0,05	0,42	0,27	1,21	+
Наречие	0,46	0,76	2,64	2,19	+
Предлог	0,83	2,25	4,8	6,5	-
Совз	0,34	-0,66	1,96	1,91	*
Частица	0,3	-1,46	1,75	4,22	-

Как видно из таблицы, по характеристикам асимметрии и эксцесса можно принять, что в нами исследованных современных латышских публицистических текстах в объеме 200 тысяч словоупотреблений при выше описанной ширине интервала частот закону нормального распределения подчиняются частоты прилагательных, местоимений, наречий и совзов. Данные конкретного эмпирического распределения других частей речи существенно расходятся с нормальным распределением, и на нашем материале гипотезу о нормальности распределения их приходится отвергать.

Характеристики асимметрии и эксцесса не всегда способны точно отражать значимость различий эмпирического и нормального распределений, особенно коэффициент эксцесса, поэтому на практике вместо него предпочитают пользоваться другой характеристикой ^{1/}.

К р и т е р и й х и - к в а д р а т. С выборочными параметрами \bar{X} и S можно вычислить теоретическое, т.е. соответствующее нормальному распределению, число текстов с данными частотами части речи.

Затем эти числа сравниваются с эмпирическими. Меру их различий характеризует хи-квадрат.

Далее спрашивается, какова вероятность того, что расхождение нормального и эмпирического распределений может достигнуть полученной величины χ^2 из-за случайности. Иными словами, какова вероятность того, что нулевая гипотеза о нормальности распределения верна.

Методами теории вероятностей найдены и табулированы эти вероятности α для конкретных значений χ^2 .

Если вероятность α мала, значит, маловероятна случайность расхождения между распределениями. Оно признается значимым, и нулевая гипотеза о нормальности распределения отвергается, если α меньше принятого уровня значимости ^{2/}.

^{1/} См. В.Ю.Урбах, указ соч., стр.144-146

^{2/} Уровень значимости - предельно допустимое значение вероятности, начиная с которого вероятность считается малой.

Обычно уровнями значимости выбирают $\alpha = 0,05$ и $\alpha = 0,01$. Величины χ^2 при них - критические значения расхождения. Обозначим величину χ^2 при $\alpha = 0,05$ - χ_{05}^2 , а при $\alpha = 0,01$ - χ_{01}^2 .

Если при сравнении эмпирических и теоретических чисел полученное χ^2 превышает значение χ_{01}^2 , значит, различия между эмпирическим и теоретическим, в данном случае - нормальным, распределениями являются значимыми, и гипотеза о нормальности отвергается.

Если полученное значение χ^2 меньше значения χ_{05}^2 , то расхождение случайное, и гипотеза о нормальности распределения не отвергается.

Когда $\chi_{01}^2 > \chi^2 \geq \chi_{05}^2$, гипотезу нельзя ни принимать, ни отвергать.

Все значения χ^2 зависят от числа степеней свободы f - числа независимых величин, использованных при вычислении χ^2 . Оно равно общему числу величин минус число условий, связывающих их. Если сравнивается эмпирическое распределение с нормальным, то связывающими являются следующие условия: $\sum n_i = n$; $\bar{x} = \frac{\sum n_i x_i}{n}$; $s = \sqrt{\frac{\sum (x_i - \bar{x})^2}{n-1}}$.

Следовательно, $f = k - 3$, где k - общее число сравниваемых величин, т.е. число интервалов, учитывая и их объединение, которое происходит по следующей причине.

Вычисляя χ^2 , необходимо следить, чтобы теоретические числа \hat{p}_i не были слишком малы /это может привести к не-

Табл. 3

Вычисление хи-квадрата для распределения прилагательных

$$\bar{x} = 81,2$$

$$s = 19,37$$

x_i	$x_i - \bar{x}$	u_i	$\Phi(u)$	$\Delta\Phi(u)$	\hat{p}_i	n_i	$n_i - \hat{n}_i$	$\frac{(n_i - \hat{n}_i)^2}{n_i}$	
				0,0381	3,81	0			
B	40	-41,2	-2,073	-0,9619	11,64	9	-2,64	0,599	
									0,0783
	50	-31,2	-1,570	-0,8836					
	60	-21,2	-1,067	-0,7140	0,1696	16	-0,96	0,054	
	70	-11,2	-0,564	-0,4272	0,2868	40	11,32	4,468	
	80	-1,2	-0,060	-0,0478	0,3794	33	-4,94	0,643	
	90	8,8	0,443	0,3423	0,3901	43	3,99	0,408	
	100	18,8	0,946	0,6559	0,3136	26	-5,36	0,916	
	110	28,8	1,449	0,8526	0,1967	17	-2,67	0,362	
	120	38,8	1,953	0,9492	0,0966	6	-3,66	1,387	
	130	48,8	2,456	0,9859	3,67	7			
									0,0367
r	140	58,8	2,959	0,9969	5,08	3	10	4,92	4,766
				0,0031	0,31	0			
					$\hat{x} = 200$	$n = 200$	$\frac{-20,23}{20,23}$	$\chi^2 = 13,603$	

точностям результата/^{1/} Практически принимается, что ни одно \hat{n}_i не должно быть меньше 5 ^{2/}. Для соблюдения этого условия приходится объединить соседние \hat{n}_i и им соответствующие эмпирические числа n_i .

В таблице 3	x_i	- границы интервалов;
	$x_i - \bar{x}$	- отклонения границ интервалов от средневазвешеннгр значения;
	u_i	- модули нормированных отклонений, $u_i \equiv \frac{x_i - \bar{x}}{s}$;
	$\Theta(u)$	- доля вариант под нормальной кривой в пределах от $\bar{x} - us$ до $\bar{x} + us$;
	$\Delta \Theta(u)$	- доля вариант под нормальной кривой в интервале;
	\hat{n}_i	- теоретическое число текстов, соответствующих интервалу;
	n_i	- наблюдаемое /эмпирическое/ число текстов, соответствующих интервалу.

Аналогично вычислены значения χ^2 для распределений других частей речи. Результаты и критические значения χ^2 сведены в таблице 4.

^{1/} Подробно о методике см., напр., В.Ю.Урбах, указ.соч., стр. 219-222.

^{2/} Некоторые авторы считают минимальным значением $\hat{n}_i = 3$ /В.Ю.Урбах/, а также $\hat{n}_i = 10$.

Таблица 4

ЧАСТЬ РЕЧИ	X	f	Критические знач.		Гипотеза отвергается /-/, принимается /+/ или ?
			X_{01}	X_{05}	
Существительное	22,06	4	13,3	9,49	-
Глагол	9,28	4	13,3	9,49	+
Прилагательное	13,60	6	16,8	12,6	?
Числительное	14,91	5	15,1	11,1	?
Местоимение	7,15	4	13,3	9,49	+
Наречие	7,94	3	7,81	11,3	?
Предлог	17,14	5	15,1	11,1	-
Союз	18,58	4	13,3	9,49	-
Частица	7,35	5	15,1	11,1	+

Результаты позволяют не отвергать гипотезу о нормальности распределения в нами исследованных современных латвийских публицистических текстах частот глагола, местоимения и частицы. В отношении распределения прилагательного, числительного и наречия гипотезу нельзя ни принимать, ни отвергать. Предположение о нормальном распределении существительного, предлога и союза отвергается.

Различия между эмпирическим и нормальным распределением отражены и на рисунках I-9 /см. приложение/, где непрерывной линией показана кривая нормального распределения по вычисленным теоретическим значениям $\hat{\pi}_i$.

Как видно, выводы по характеристикам асимметрии и эксцесса не совпадают полностью с выводами по критерию хи-

квадрата. В пользу нормальности распределения местоимения говорят оба критерия, но о нормальном распределении глагола, союза и частицы — лишь один.

Для сравнения эмпирического распределения с теоретическим нормальным наряду с t_A и t_B , а также χ^2 используются и другие критерии. Так, например, с вероятностью 99,7% можно утверждать, что в распределениях, подчиненных закону нормального распределения, отклонения вариантов от среднего арифметического \bar{X} не превышают $\pm 3\sigma$. Исходя из этого, по данным таблицы I с вероятностью 99,7% приходится признать, что эмпирические распределения существительного, глагола, местоимения, наречия и предлога в нами исследованных современных латышских публицистических текстах существенно отличаются от теоретического нормального распределения.

Однако, преждевременно было бы считать полученные результаты ответом на вопрос о характере распределения частей речи в текстах. Но это не мешает пытаться найти лингвистическую интерпретацию конкретным распределениям. Тем более, что они обнаруживают некоторые характерные черты независимо от материала. Так, эмпирические распределения частей речи, полученные И.Ж.Фрейденом на широком материале латышских текстов разных периодов, авторов, стилистической, жанровой и тематической принадлежности и нами наблюдаемые в современных латышских публицистических текстах, имеют несколько общих элементов, анализ которых

требует специальной работы.

Особый интерес представляют именно отклонения распределений отдельных частей речи от теоретических распределений.

Отклонения от нормального распределения в первую очередь вызывают предположение о неоднородности выборки и совокупности. В отношении публицистических текстов это свойство наблюдаемо и без статистического анализа. Совокупность публицистических текстов по всей вероятности образуется из нескольких подсовкупностей с разными распределениями частей речи в них. Это предположение требует специальной проверки, также как специального исследования ждет вопрос о статистической однородности текста и формировании выборки.

Кроме того возникает вопрос, может ли существующий математический аппарат, применяемый в разных областях науки /в биологии, технике и т.д./ в достаточной мере раскрыть соотношения в речи.

Описанный эксперимент является лишь началом проверки гипотез о законах распределений лингвистических единиц.

Автор приносит благодарность за ценные консультации по данной теме доценту И.Ж. Фрейденfeldу и аспиранту Ю.В. Криксу.

Л и т е р а т у р а .

1. В.Н.Головин, Из курса лекций по лингвистической статистике. Горький, 1966
2. Ф.Миллс, Статистические методы. М., 1958
3. Л.А.Туркина, М.Н.Боркун, Статистические методы исследования частотного распределения лингвистических единиц. Сб. "Энтропия языка и статистика речи". Минск, 1966
4. В.В.Урбах, Биометрические методы. М., 1964
5. Т.Я.Якубайтис, О математико-статистической модели распределения классов слов. "Известия Академии наук Латвийской ССР", 1968, 7
6. Т.Я.Якубайтис, О применении критерия χ^2 в лингвистических исследованиях. "Известия Академии наук Латвийской ССР", 1968, II
7. Р.М.Фрумкина, О законах распределения слов и классов слов. Сб. "Структурно-типологические исследования", М., 1962.
8. N. Brāzma, A. Briģmans, A. Krastiņš, J. Bāts, Augstākā matemātika. Rīgā 1964.
9. I. Freidenfelds, Par lingvostatistiku latviešu literārajā valodas vēsturē /в печати/.
10. S. Kļavins, Statistiskās metodes valodniecībā. Rīgā 1968 /розтапринт ЛГУ/.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Рис. 1

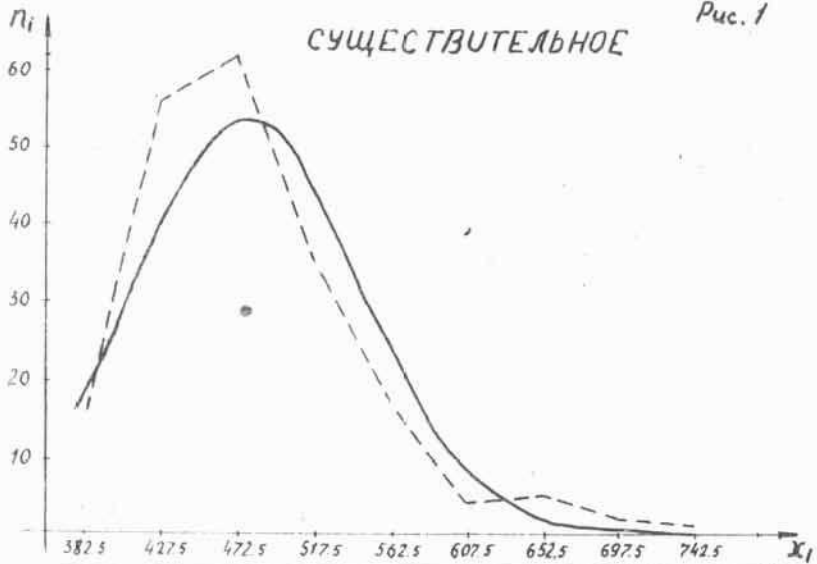

Рис. 2

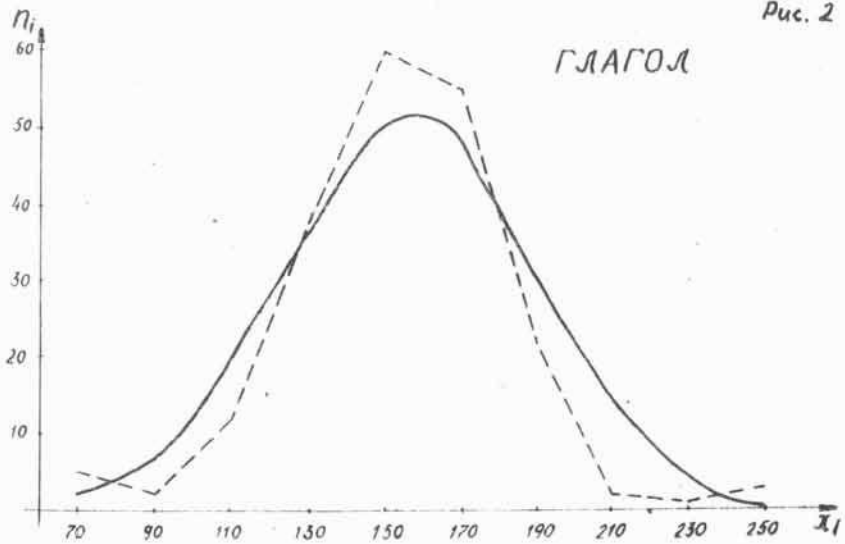

Рис. 3

Рис. 4

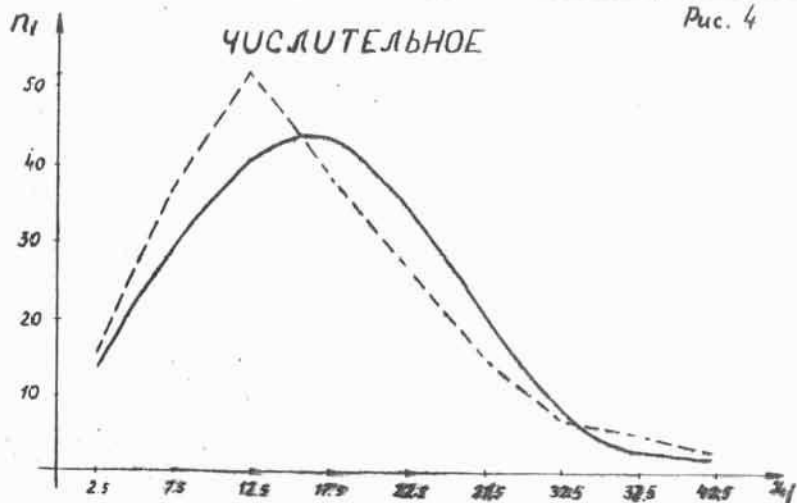

Рис. 5

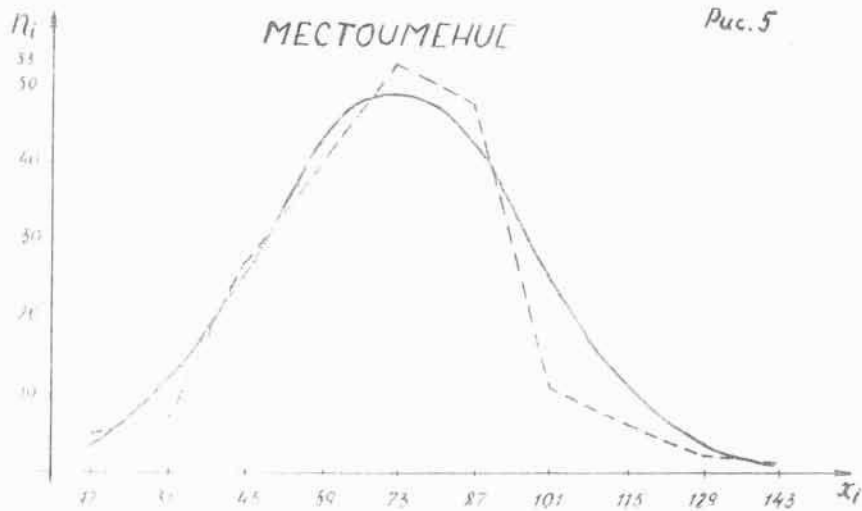

Рис. 6

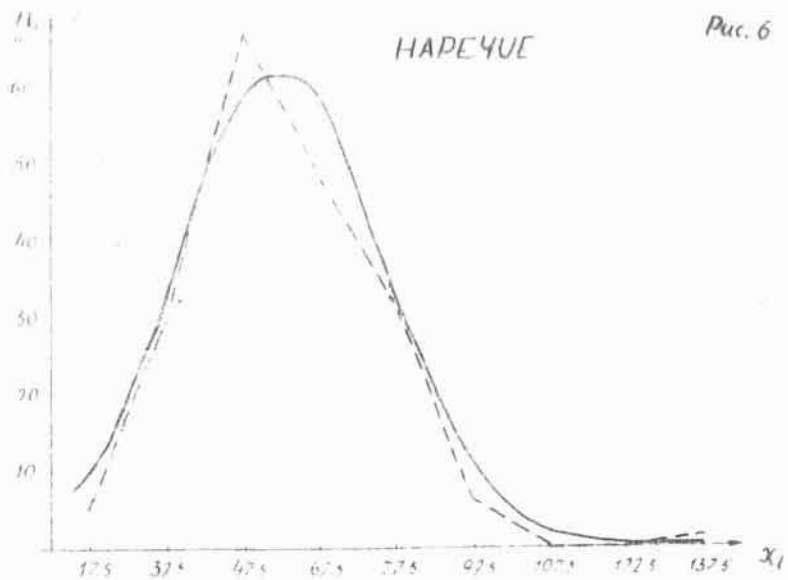

Рис. 7

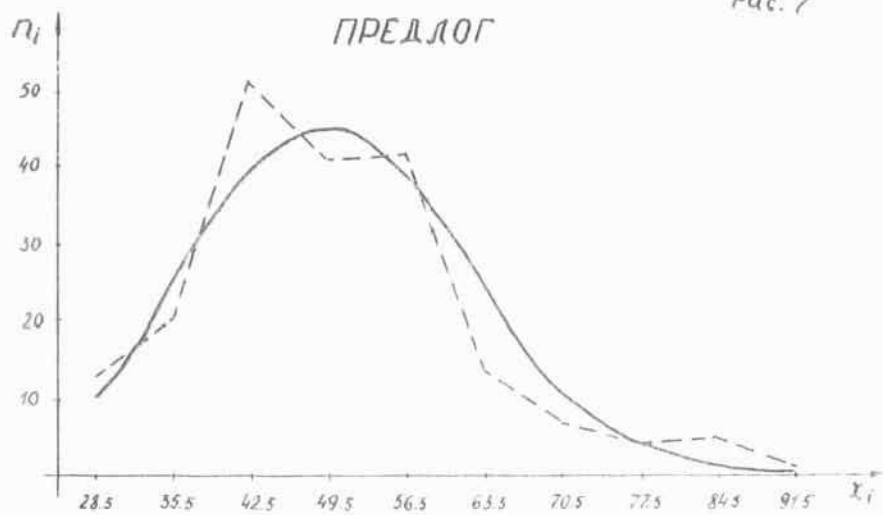
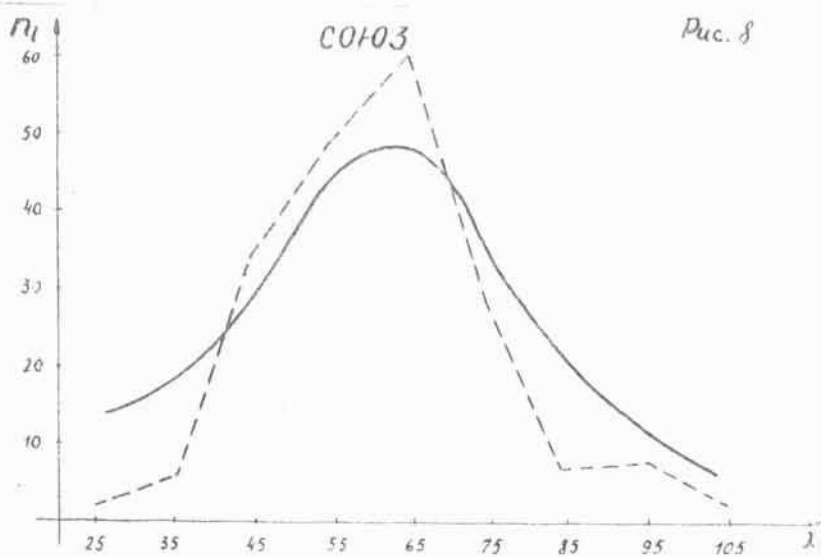
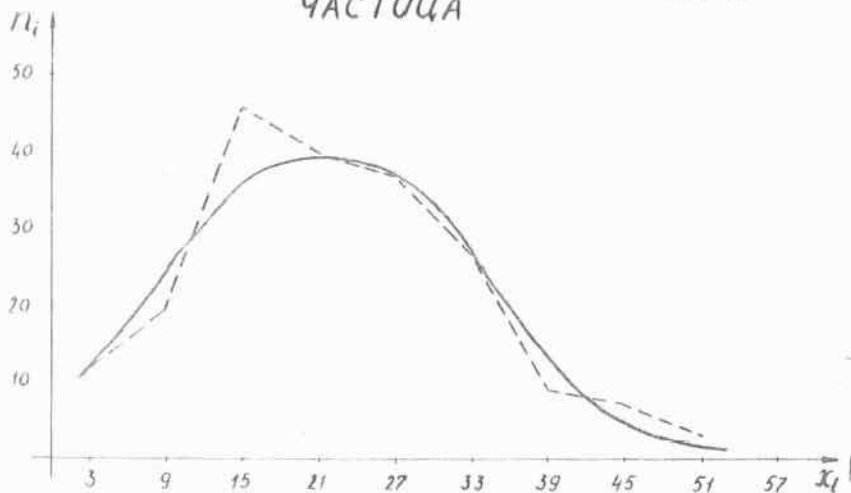

Рис. 8

ЧАСТУЦА

Рис. 9

Ушанг Сахлхуцишвили

РЕЗУЛЬТАТИВНЫЕ ФОРМЫ ГЛАГОЛОВ В ГРУЗИНСКОМ
И ЛАТЫШСКОМ ЯЗЫКАХ

Конъюгационные формы глаголов латышского языка сложное настоящее и сложное прошедшее (saliktā tagadne и saliktā pagātne) изъявительного наклонения, а также конъюгационные формы глаголов turmeobiti I и turmeobiti II грузинского языка, как известно, указывают на результат действия.¹ Поэтому целесообразнее для названных глагольных форм обоих языков условно выбрать один общий термин: результативные формы глаголов.

Таким образом:

Результативное I = saliktā tagadne, turmeobiti I²

Результативное II = saliktā pagātne, turmeobiti II

I. ОБРАЗОВАНИЕ РЕЗУЛЬТАТИВНЫХ ФОРМ ГЛАГОЛОВ

Результативные формы латышских глаголов образуются посредством присоединения причастия прошедшего времени спрягаемого глагола к личным формам настоящего и прошедшего времен вспомогательного глагола būt³ (qona, kopa; быть, иметь):

esmu (biju) piecēlies-avmstatvar, avmdgariqavi;
я встал

¹ а. Šaniže, kartuli enis gramatikis zapužvebi, 1, tbilisi, 1953, стр. 226.

Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika, 1, Rīga, 1959, lpp. 590-595.

² Форма сложного будущего (saliktā nākotne) изъявительного наклонения латышского языка здесь не будет рассмотрена, так как ей в грузинском языке соответствует совсем другая форма глагола.

³ Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika, 1, Rīga, 1959, lpp. 589-594.

Одноличные глаголы, так называемые абсолютные, в грузинском языке образуют результативные формы посредством присоединения личной формы вспомогательного глагола *var* (*esmi*), *viqavi* (*bi ju*) к причастию прошедшего времени спрягаемого глагола:

<i>movsulvar,</i>	<i>esmi atnācis,</i>	я пришел
<i>mosulxar,</i>	<i>esi atnācis,</i>	ты пришел
<i>mosula⁴,</i>	<i>ir atnācis,</i>	он пришел
<i>movsulvart,</i>	<i>esam atnākuši,</i>	мы пришли

и т.д.

<i>movsuliqavi,</i>	<i>bi ju atnācis,</i>	я пришел
<i>mosuliqavi,</i>	<i>bi ji atnācis,</i>	ты пришел
<i>mosuliqo,</i>	<i>bi ja atnācis,</i>	он пришел
<i>movsuliqavit,</i>	<i>bi jām atnākuši,</i>	мы пришли

и т.д.

При образовании результативной I как в одном, так и в другом языке вспомогательный глагол имеет форму настоящего времени (*esmi, var* и т.д.), а при образовании результативной II - форму прошедшего времени (*bi ju, viqavi* и т.д.)

Все глаголы (как переходные, так и непереходные) в латышском языке образуют результативные формы по этому способу:

ir (bi ja) izaudzis, uzcēstījies, mācījies. (gazrdila gazrdīlīqo, daļēcēra (daļēcēra), uzcāvlā (uzcāvla); вырос, написал, выучил; а в грузинском языке - форму результативной I с помощью вспомогательного глагола *var* (*esmi*) образуют только абсолютные (т.е. одноличные) глаголы и часть относительных глаголов (здесь входят двухличные глаголы страдательного залога):⁵

gazrdivar (буяв.) *esmi izaudzis viņam* я вырос у него.

gazrdixar (") *esi izaudzis viņam,* ты вырос у него.

gazrdia (") *ir izaudzis viņam,* он вырос у него.

и т.д.

⁴ В современном грузинском языке в третьем лице вспомогательного глагола *acs* (*ir*) при образовании формы результа -

В современном грузинском языке часть переходных глаголов (а точнее, двухличные глаголы действительного залога объективного строя) образуют форму результативной I в первом и во втором лице по этому же способу:

šaucerivar, viṣ' ierakstijis mani, он записал меня

šaucerixar, viṣ' ierakstijis tevi, он записал тебя

Что же касается форм глагола третьего лица, šauceria (viṣ' ierakstijis vidi), то в грузинской грамматической литературе существуют разногласия. По мнению профессора А. Шанидзе окончание -a можно признать частью основы вспомогательного глагола "arv" (ir)⁶. Доцент Н.Натадзе высказывает мнение, что для таких глаголов в форме результативной I, окончание -a является аффиксом третьего субъективного лица. Касаясь этого вопроса, профессор В.Топуриа придерживает мнение Н.Натадзе и делает вывод, что окончание -a признано таким после того, как в подобных глаголах в первом и во втором лице для образования результативной I появился фактически вспомогательный глагол.⁸

При образовании форм результативной II данной группы релятивными глаголами, а также при образовании результативной I и результативной II, остальными релятивными глаголами грузинского языка используются основы других форм.

Для множества глаголов в современном грузинском языке в результативных формах характерно употребление суффикса -d. Он служит как бы для дифференциации этих форм от других, сравн.

цегria - (настоящее время статического глагола)

тивной I закономерей процесс усечения согласных arv → a
5 А.Чикобава, Грузинский язык - Языки народов СССР, т.IV, Москва, 1967, стр.51.

6 а, šaniže, kartuli enis gramatikis sapužvlebi, I, tbilisi, 1953, стр.447.

7 iberiul-kavkasiuri enatmesniereba, VII, tbilisi, 1955, стр. 95
8 там же, стр.457.

viṣam ir ierakstīts tas,
ему записано то.
ucernia (результ. I действ. залога), viņš uzrakstījis
to,
он написал то.
laexata (ворист страдательного залога), tas tika
uzgleznots viņam,
тот нарисовался для него.
laexatna (результ. II действ. залога), viņš bija uz-
gleznojis to,
он нарисовал то.

В грузинской грамматической литературе об этом суффиксе существуют разные мнения. Большинство авторов считает его безфункциональным. Профессор И. Кавтарадзе исследовал этот вопрос. Рассмотрев названный суффикс в историческом аспекте, он делает вывод, что n (n—en) является таким же тематическим суффиксом, как an, on, ev и т. д. и употребляется для образования глагольных основ разных времен и наклонений. Автор считает суффикс -n необязательным в основах таких глаголов, которые образуются тематическими суффиксами -av, -am, -eb: "Однако такое различие удастся установить и без суффикса n в контексте, благодаря разным морфологическим и синтаксическим способам, которые скорее подходят к нормам и перспективам развития современного грузинского языка, являясь более древними и распространенными".⁹

Приведенные нами примеры показывают, что в таких далеко не родственных языках, как латышский и грузинский результативные формы глаголов по отношению образования идентичны (имеются в виду все непереходные и часть переходных глаголов грузинского языка): как в одном, так и в другом языке для образования таких форм используются причастия прошедшего времени спрягаемого глагола и личная форма вспомогательного глагола. Причастия в обоих языках имеют форму именительного падежа.

⁹ Iberiul-kavkasiuri epatmesniereba, VII, tbilisi, 55, стр. 624.

Разница в том, что: а) в современной грузинском языке не так сильно чувствуется аналитический способ образования этих форм. (Это потому, что вспомогательный глагол прижнулся к причастию и личный аффикс перешел в причастие.¹⁰ В результате получилась единая и самостоятельная форма глагола), сравн:

შო-ყ-სულ-ყ-არ- მოსულ ყ-არ, esmu atnācis, я пришел
შო-ყ-სულ-იყავი- მოსულ ყ-იყავი, biju atnācis, я пришел
б) в отличие от причастий латышских глаголов причастия грузинских глаголов при образовании результативных форм по числам не меняются, сравн.:

გავჯიღვარ, esmu izaudzis, я вырос
გავჯიღვარ, esam izauguši, мы выросли

в) переходным глаголам грузинского языка в отличие от переходных глаголов латышского языка в результативных формах характерна инверсия, т.е., реальным субъект в форме глагола показан аффиксом объектного лица, а реальная объект - аффиксом субъектного лица, сравн.:

მე ყ-ცერ ცერივ, es rakatu vēstuli, я пишу письмо
მე და-შ-იცერია ცერილი, es esmu uzrakstījis vēstuli,
я написал письмо

г) переходные глаголы в результативных формах имеют дативную конструкцию, что не свойственно глаголам латышского языка.¹¹ сравн.:

<u>Непереход. глагол</u>	<u>Переход. глагол</u>
bavsv-i (N.) izrdeba (наст.вр.)	deda (N.) zrdis
bērn-s (N.) aug (наст.вр.)	bavēvs
ребенок растет (воспитывается)	Māt-e(N.)audzina
	bērnus
	Мать воспитывает ребенка

¹⁰ A. Šaniže, kartuli enis gramatikis sapuzvlebi, I, tbilisi, 1953, стр. 466.

¹¹ В латышском языке дативная конструкция встречается также, но этот вопрос требует специального исследования.

bavšv-i (Н.) gazrdila (результ. I)	deda-s (D.) gauzrdia (результ. I) bavšvi
Bērn-s (Н.) izaudais (результ. I)	Māt-e (Н.) audzinājusi (результ. I) bērnu

ребенок вырос (воспитывался) . Мать воспитывала ребенка

II. УПОТРЕБЛЕНИЕ РЕЗУЛЬТАТИВНЫХ ФОРМ ГЛАГОЛОВ

При сопоставлении образования результативных форм глаголов мы заметили сходство, теперь рассмотрим, какие значения имеют эти формы и как они употребляются в одном и другом языке.

В грузинском языке форма глагола результативное I (turmeobiti I) главным образом употребляется:

а) выражая действие, которое совершилось в прошлом без присутствия говорящего лица, но о котором узнается по результату или через рассказ другого лица.¹²

б) выражая простое отрицание в прошлом¹³, в) выражая такое действие, которое совершилось в прошлом, но сохранилось в памяти говорящего лица.¹⁴

В латышском языке глагольная форма результативное I (saliktā tagadne) главным образом употребляется:

а) выражая законченное действие, которое явилось в момент речи,¹⁵

б) выражая интенсивность совершившегося в прошлом действия;¹⁶

в) выражая такое обстоятельство, которое характеризует лица или предмет в настоящем времени в его внешнем или психологическом положении.¹⁷

Интересно проследить значения результативных форм грузинского и соответствующие формы латышского (и наоборот) языков:

^{12, 13} а.санізе, kartuli enis gramatikis sapuzvlēbi, I, tbilisi 1953, стр. 226-227.

¹⁴ ш.талаквазе, kartuli enis gramatikis sčaviebis metodiķa, tbilisi, 1959, стр. 215.

а) как отмечалось, действие, совершившееся в прошлом без присутствия говорящего лица и узнанное из результата как такового, выражается формой глагола результативной I, сравним:

mašebma didi saskli aasenes (аорист).
Strādnieki uzcēla lielu māju.

Рабочие построили большой дом.

mašebms didi saskli aasenebiat.
Strādnieki uzcēluši lielu māju.

Рабочие построили большой дом.

В первом предложении формой глагола aasenes (uzcēla) выражено такое действие, которое наблюдало само говорящее лицо, а во втором предложении формой глагола aasenebiat (uzcēluši) напротив, говорящее лицо это утверждает на основании результата, чему полностью соответствует данная форма глагола латышского языка.

Другие примеры:

-erti xelis dadeba mīžna gadagīcevia... (g.leoniže).

-Tu esi par veselu plaukostas tiesu pārcēlis robež-
stabu.

Jūs esat kļuvis pārāk žēlsirdīgs, -iesmējās polici-
jas ģenerālis Štālekera. (Z.grīva)

tkven metad gulķetili gamxdarxart, -čāicina polici-
is generalma štalķerma.

Вы слишком милосердным стали, -посмеялся полицейский
генерал Шталекер.

б) в грузинском языке для отрицания действия в прошлом имеются две формы: категорическое отрицание и простое. Категорическое отрицание действия передается формой аориста (так же, как и положительное действие), а простое - формой результативной I, сравним:

15, 16, 17. Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika,
I, Rīgā, 1959, lpp. 590-591.

studentma dačera davaleba	(положительное действие)
studentma ar dačera davaleba	(категор. отриц. действия)
students ar <u>daučeria</u> davaleba	(простое отриц. действия)
dačera-uzrakstīja-написал, ar mācēra-neuzrakstīja-не написал. (т.е., не написал потому, что не хотел), ar <u>daučeria</u> -nav uzrakstījis не написал (мы не знаем причину этого действия, но видим, что задание не выполнено).	

Сравнивая формы отрицания действия в прошлом в латышском языке, видим, что простое отрицание действия и здесь передается формой глагола результативной I (saliktā tagadne).

zēns atbēca uz rīdu	(положительное действие)
zēns neatbēca uz rīdu	(категор. отриц. действия)
zēns nav atbēcis uz rīdu	(констатация факта, т.е., мы не знаем причину, почему мальчик не пришел в школу, но видим, что его нет там)

Другие примеры:

Par mūsu sarunu pie Indupes es savam tēvam neesmu
līdz šai dienai atbēstījis ne vārda (V.Lācis).

Indiņare indipienta čveni šaubris šesaxeb dūzmdisac
arapēri mitkvam lamačēmistvis.

Но šī ceļojuma dēļi vairs nav atgriezusies. (J.Ezeriņš)

они по:зауровидан брени ауар дабрнебулан.

Из этого путешествия они больше не возвратились.

в) Эта форма глагола употребляется для выражения действия, которое совершилось в прошлом, но сохранилось в памяти говорящего лица. Какая форма глагола употребляется в подобных случаях в латышском языке? Сравнивая примеры, видим, что и в латышском языке для выражения такого дейс-

ствия употребляется форма глагола результативное I (*saliktā tagadne*).

moskovši nes uprīlvar.

Māstāvā es arī esmu bijis.

Я тоже был в Москве.

Es esmu daudzreiz pa šo ceļu braukusi (J. Jaunsudrabs: bevrēer mivlīa un gziņ).

Много раз ездила по этой дороге.

г) в грузинском языке эта же форма глагола употребляется, выражая неочевидность действия в прошлом:¹⁸

kolmeurmeebz mozavali auriat.

Kolhoznīki eset nožānīši raži.

(оказывается, говорят) Колхозники убрали урожай.

В латышском языке неочевидность действия в прошлом выражается формой глагола *saliktā tagadne* пересказочного наклонения. Но это же значение часто может передать и форма глагола *saliktā tagadne* (результативное I), изъяв. наклонения.

Jaunībā /stāsta/ māsu Cicīkore iežājis mežonīgus ziņus un bijis izslavēts mednieks (G. Leonīdze).

Čveni cicīkore ziņabuķeši skenis ganmeleli da gan-
tkmuli monadire popila.

bijis, что нам говорит эта форма глагола? На результат она не указывает. Не передает также выше указанные нами значения. Эта форма глагола выражает именно неочевидность действия в прошлом. Говорящее лицо не само утверждает, что Cicīkore был охотником, а повторяет слышанное от других. В данном случае можно использовать как ir так и esot — смысл предложения при этом остается неизменным. Или возьмем такое предложение:

Tas nozīmē tik daudz kā labu aitu labs gans, jo mans siltstāvs ir bijis mācītājs Nimbergā. (J. Ezeriņš).

¹⁸ Проф. А. Шанидзе, исходя из этого, делает вывод, что в этих формах глагола (результативное I и II) имеется еще одна глагольная категория — категория акта (невиданный, за-

... es imas nišņava rasae ketil skovarta ketili mēqemsi, radgan čemi činarari (čvaris rušemtebeli) niurnbergeli švvdeli čorila.

Какое действие (состояние) выражено в этом предложении? Безусловно – неочевидное, так как говорящее лицо само не могло видеть кем был его предок (родоначальник). Но в предложении употреблена не esot bi jis форма пересказочного наклонения, а ir bi jis форма глагола результативное I, которая свободно можно заменить первой. Как видим, форма saliktā tagadne изъявительного наклонения тоже выражает неочевидность действия.

Исходя из вышесказанного, можно сделать такой вывод: глагольная форма saliktā tagadne (результативное I) изъявительного наклонения исторически возможно имела значение неочевидности действия, но в ходе времени это семантическое значение образовало свою собственную форму. В связи с этим можно упомянуть, что по сравнению с другими наклонениями латышского языка пересказочное наклонение сравнительно молодо.¹⁹

x x

x

Рассмотрим, имеет ли форма глагола результативное I (turmesvītī I) те же значения, которые имеет форма глагола результативное I (saliktā tagadne) латышского языка

а)

Studenti sapulcējusies auditorijā.

studentēbi škrēbilan auditoriaši.

Студенты собрались в аудитории.

Глагольная форма sapulcējusies показывает, что студенты в данный момент находятся в аудитории, но мы не

очный акт).

а. Šaniže, kartuli enis gramatiķis sarpžvlebi, I, tēlil-
si, 1953, стр. 227.

19 Mācīdnu latviešu literārās valodas gramatika, I, Rīgā,
1959, lpp. 624.

наблюдали самого действия (т.е., когда они собирались). Мы выясняем это на основе результата действия. То же самое показывает и форма глагола *tarneobiti I* (результативное I) šekrebilan.

б) интенсивность действия в прошлом, как известно, выражает результативное I (*saliktā tagašne*) образованное от глаголов несовершенного вида:

...*zet silvēkus mīžam tik šilējiš esmi*.

...*atamāšnebi kī mīžam švarebia*.

В грузинской грамматической литературе в результативных формах не выделено значение интенсивности действия, но отмечено, что в таких формах глаголы могут выражать законченность или незаконченность действия. Приставочные глаголы указывают законченность действия, а бесприставочные — незаконченность. Но незаконченность действия не что иное, как интенсивность действия.

miketebia-damiketebia — *esmi datējiš-esmi izinatējiš*.

miferia-damiferia — *esmi vakstējiš-esmi kvantējiš*.

Глаголы могут быть и вообще бесприставочными:

mickovria — *esmi izivojiš*.

mitašia — *esmi mēšējiš*.

в) как отмечалось, глаголы, находясь в форме результативной I (*saliktā tagašne*), выражают также обстоятельство, которое характеризует лица или предметы в настоящем времени, как по их внешним признакам, так и психологическом положении:

Vinš ir izveselojies.

Is gamožanartelebia.

Он выздоровел.

Сравнивая примеры, видим, что соответствующие глаголы грузинского языка имеют такое же значение, имея форму результативной I:

ra tavi šagikindravs?

Kārēs tu esi nokāris galvu?

Что же ты опустил голову?

čemo kargo kveqanav, razed mogiçqenia? (i.čavčavač)

Mana dārgā dzimtene, par ko tu esi noškudusi?

Родина моя любимая, почему ты грустишь?
šarikrebula tandila, daukrebia gulveli, šasckeris
dedamica... (r. eristavi)

Tandila, šelicis rokas uz krūtīm, aizdomājēs, skatās
zemē...; в землю...; задумался, смотрит
в землю...

šarikrebula, daukrebia - формы результативной I. Что они имеют значение настоящего времени, видно из того, что те глаголы, которые следуют с ними (глагол šasckeris...), имеют форму и значение настоящего времени (здесь имеется одновременность действия).

Нет сомнения, что в таком выражении как, mošilosnia axali čeli (=šilosav axal čels).

Araveisu ar Jaungadu.

Поздравляю с Новым годом;

имеет значение настоящего, а не прошедшего времени.

Доц. Н. Натадзе, сравнивая результативное I переходных глаголов с формой настоящего времени статистических глаголов грузинского языка (а также с перфектом европейских языков) делает такой вывод, что результативное I исторически является не прошедшим, а настоящим временем, точнее, "настоящим совершенным", с тем же значением, какое имеет перфект в европейских языках.²⁰

х х х
х

Исходя из сравниваемых примеров, можно еще добавить, что форма глагола результативное I часто употребляется в вопросительных предложениях:

ramdeni iremi mogiklavs cici Kore? - šeekitxeboden
megobrebi (g. leoniže)

Cik brīžu esi ndlicis savā laikā, Cici Kore? - mēdz
pajautāt draugi.

Vai jūs esat dzirdējusi, kā sarunājas puķes? (A. Sakse)
mogismenfat, rōgōr saubroben qvavilebi?

х х

х

Результативное II (tshvebiti II) грузинских глаголов, а также результативное II (saliktā pagātne) латышских глаголов в основном имеют те же значения, что и результативное I обоих языков. Как в одном, так и в другом языке, в отличие от результативного I, эта форма глагола выражает действие, которое предшествовало какому-то другому действию в прошлом.

rosa mgzavrebi sadgursi mividnen, maṭarebeli ukve
gasuliqo.

Kad pasažieri nonāsa stacijā, vilciens jau bija aiz
kājis.

Когда пассажиры пришли на вокзал, поезд уже не был там.

По мнению проф. А. Шанидзе, в подобных случаях соотношение двух действий дает представление не о категории времени, а о другой грамматической категории - категории последовательности, имея при себе три подкатегории: одновременность, предшественность и последуемость.²¹

х х

х

Из вышесказанного можно сделать следующие выводы:

1. Такие неродственные языки, как грузинский и латышский используют для образования результативных форм одинаковые языковые средства (имеются в виду непереходные глаголы грузинского языка);

2. В своих основных значениях они совпадают.

3. Результативное I обоих языков ближе стоит к настоящему времени, а точнее-исторически исходит из того, имея в прошлом одно значение (выражали законченность действия

²¹ A. Šaniže, kartuli enis gramatikis sarpuzvebi, I, tbilisi, 1953, стр. 218.

менту речи), но в ходе времени они получили и другие значения.

Однако следует учесть и тот факт, что форма глагола результативное I (saliktā tagadne) латышского языка не всегда переводится на грузинский язык формой глагола результативной I (turmeobiti I). Часто ей соответствует аорист грузинских глаголов. Это не удивительно, так как, в самом латышском языке saliktā tagadne часто употребляется вместо простого прошедшего:

Esmu atnācis pēc grāmatas=es atnācu pēc grāmatas;
cignistvis moveđi; я пришел за книгой.

A. Breidaks

Etymologica (1 - 16)

Šajā rakstā dotas 16 la. dial. vārdu¹ etimoloģijas. Pieci no šajā rakstā etimoloģizētajiem la. dial. vārdiem nav atzīmēti ne K. Mīlenbaha "Latviešu valodas vārdnīcā", ne J. Endzelīna un E. Hauzenbergas papildinājumos un līdz šim valodnieciskajā literatūrā nav etimoloģizēti (atasi, barinētīšs, bubucis, buts, vuŕcināt). Septiņi vārdi (agbārs, būoze², ļekars², sāucēt², tipt², trukšīnāt, užķināt) gan ir atzīmēti ME un EH, bet etimoloģijas šiem vārdiem nav dotas².

1. atasi "ilkšu streņģes" Aizkalnē, Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē. atašnieki "Eisenstücke, die auf Wagenachsen aufgestülpt werden, um daran die "Femerstränge" (Diechselstangenstränge) zu befestigen" [En. 7] Varakļānos, Vārkavā (EH I 133).

K. Mīlenbaha "Latviešu valodas vārdnīcā" un tās papildinājumos vārds atasi nav dots. Par vārdu atašnieki J. Endzelīns domā, ka tas veidots, ņemot par pamatu kr. отоса "веревка от конца передней оси к концу оглобли, для оборота передка" (EH I 133), bet J. Otrembākis uz-

¹ Visi izlokšņu vārdi, sekojot K. Mīlenbaham un J. Endzelīnam, pārcelti literārajā valodā.

² J. Endzelīns la. dial. vuŕcināt saista ar la. dial. uža! (ME IV 677).

skata, ka po. otosa "sznur łączący os z holobłą" aizgūts no liet. ataseja (Otrębski I 69), tātad arī kr. otóca un bkr. atóca (skat. БРС 106) būtu aizgūti no baltu valodām. Jāatzīmē, ka plaši izplatīts šis vārds tikai baltkrievu valodā, kur tas sastopams arī literārajā valodā, kamēr krievu un poļu literārajā valodā šā vārda nemaz nav. Tā kā kr. dial. атосн "стальные тросы или веревки, соединяющие оглобли с осями в новозке, тям" atzīmēts ne tikai Smoļenskas, bet arī Donas, Orlas un kurskas apvidū (skat. СРНГ, I А, 291. lpp.), kur aizguvuma iespēja no lietuviešu resp. latviešu valodas nav iedomājama, tad liekas, ka pareizāk būtu runāt par la. dial. atass "ilksse streņģe" un kr. dial. otóca, atóca, bkr. atóca, po. dial. otosa ģenētisku radniecību.

La. dial. atass "ilksse streņģe" < at + ass (vārds ass augšzemnieku dialekta latgaliskajās izloksnēs ir i-c. bet atass o-c.). Līdzīgi atvasināti arī kr. dial. otóc³ dienvidrietumu izloksnēs (Даль II 743 ar piezīmi отоси), atóca, otóca, bkr. atóca un po. dial. otosa. Arī la. dial. atass, kr. dial. otóc, otóca, atóca, bkr. atóca un po. dial. otosa semantika liecina par labu šai etimoloģijai, jo atasi savieno ratu priekšējo asi ar ilksšu priekšgalu.

Domu, ka la. dial. atass var būt mantots vārds un nevis aizguvums no slāvu valodām, balsta arī latviešu

³ Krievu valodas vārdi doti mūsdienu ortogrāfijā.

izloksnēs sastopamie ilksis strenges nosaukumi, kas atvasināti ar priedekli at-, atsaīte "die Nebenstränge, durch die Endender Vorderachse mit den Femern verbunden werden" Grāvendālē (ME I 187), atsāne "der Strang an der Femerstange" Nīgrandā (ME I 188), atsāni "atsāne" Raņķos (EH I 164), atseja "Femerstrang" Bārbelē, Kaldabrupā, Pļaviņās, Skaistā, Stelpē, Vecmuižā (Zemgalē), Zasā (ME I 189 un EH I 164) un liet. atāseja.

2. azbars "putraimi" Kārsavā (ME I 233), Baltinavā, Barkavā, Nautrēnos, Pildā, Skaistā, Varaklānos u.c. (EH I 191); aizbars "putraimi" Alsviķī, Galgauskā, Lubānā, Meirānos, Jaunrozē, Rankā u.c. (EH I 8); azbars "ein Grützkorn" Pl. Kur., azbari "putraimi" Pl. Kur. (EH I 196); uzberas "putraimi" [En.?] Barkavā (EH II 717). Ar šiem vārdiem jāsaista arī la. dial. azbars "ein Speise von abgestossener, von Hülsen befreiter Gerste (grūdenis)" Nīcā (skat. ME I 18).

az-, aiz-, āz un uz- minētajos vārdos ar priedekli (skat. arī La. gr. 119 un 635), Sakne bar-, liekas, radn. (līdz ar bar- la. vārdos barība, baruot) ar bazn. sl. бръшно "rudzu milti; barība", kr. бродшно "rudzu milti", bazn. sl. бръъ, senkr. бръъ "mieži", kr. dial. бръ "prosas šķirne", go. barjzeins "miežu", sa. bere "mieži", lat. far, farris "plēkšņu kvieši; rupja maluma milti; milti", korn., bret. bara "maize" (skat. arī СГГЯ I 63 un Vasmer I 110).

Arī semītu-hamītu valodās plaši izplatīti vārdi, ku-

ru materiālā (fonētiskā) un semantiskā līdzība ar minētajiem indoeiropiešu valodu vārdiem ir neapšaubāma, piem., senebreju bar "izkulta labība", arābu burrūn "kvieši", dienvidarābu dial. sokotri bor un mehri barr "grauds, kvieši", ēģiptiešu bīt "graudu veids", tuaregu ābōra "sorgo ar lieliem graudiem", somāli bur "grauds".

H. Mellers salīdzina lde. "bh(ə)r(s)-" "grauds; put-
caimi" ar semītu (no semītu-hamītu pirma valodas) "b-r-(r)"
"grauds; izkulta labība" (skat. Möller 34)⁴. Turpretī B.
Kroznijns un V. Iljičs - Svitičs izvirzījuši hipotēzi, ka
indoeiropiešu valodas šis vārds ienācis no protosemītu
valodas⁵.

3. barinētiēs "cīnīties (ar uzbrūkošu suni)" Pildā
u.c.; atbarinētiēs "atkaudies (no uzbrūkoša suna)" Aule-
jā, Pildā u.c.

La. dial. barinētiēs, atbarinētiēs līdz ar la. bārt,
bartiēs un liet. bārti, bārtis t.p., barnis, -iēs un bar-
nis, -io "strīds, ķīlda" radn. ar senbulg. брати "cīnī-
ties", po. dial. broć się "lauzties, cīnīties", kr. бо-
роться "cīnīties", bazn. sl. брань, senkr. боронь "cīna,

⁴ Sal. ar A. Dolgopolska domām par indoeiropiešu un
semītu-hamītu valodu radniecību. Skat. А. Д о л г о -
п о л ь с к и й . Гипотеза древнейшего родства языковых
семей северной Евразии с вероятностной точки зрения. -
ВЯ, 1964, № 2, 53.- 63. lpp.

⁵ Skat. В. М. И л л и ч - С в и т ы ч . Древнейшие
индоевропейско- семитские языковые контакты. - Сб. Проб-
лемы индоевропейского языкования. Москва, 1964, 3 - 11.
lpp.

kilda", slov. brán "aizstāvēšana", sav. berjan "sist"
seniel. berja "sist, grūst", lat. ferīre "cirst, sist",
īru bara "dūsmas, niknums" u.c. (skat. arī ME I 275 un
Fraenkel 35-6).

4. bubucis "kukainis" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē u.c.
Vidzemes izloksnēs (gan sugžemnieku, gan lejzemnieku)
Bērzaunē, Cesvainē, Raunā, Smiltēnē, Trikātā sastopams
vārds buzis, buža "uts (bērnu valodā)" (ME I 356). Pēc
M. Rudzītes ziņām, buzis "uts (bērnu valodā)" ir arī
Braslavā. Limbažos un Vainižos sastopams atvasinājums
no šī vārda buzulis "uts (bērnu valodā)" (EH I 256). J.
Endzelīns, sekojot P. Personam, la. dial. buzis, buža,
būža salīdzina līdz ar liet. bužiņi "kaitīgi kukaini"
ar an. bug "blakts", buggin "uts" (ME I 356). K. Būga
savukārt saista liet. bū-ž-ys ar serbu буџа "Ungeziel"
(Būga I 324). Šo vārdu grupu J. Endzelīns un E. Frēnkelijs
saista arī ar la. buzis "putnu biedēklis; sala vecis",
bage t.p. un liet. babaūže "putnu biedēklis, bubulis",
babužys "skrandains; ubags" u.c. (ME I 360 un Fraenkel
29). Tālāk šie la. dial. kukaina nosaukumi saistāmi ar
bezn. sl. бучела "bite" un senkr. бучела t.p. (no *bu-
kēla). La. dial. bubucis ar reduplikāciju no *bu-k- (šis
*bu-k- redzams arī slāvu vārdos: bezn. sl. бучела un
senkr. бучела), bet la. dial. buzis un liet. būžys no
*bū-ž-. Ja la. dial. buba "uts (bērnu valodā)" Plavīnā
(ME I 343) nav aizgūvams no zv. bubba "uts", tad iespē-
jams, arī tas jāsalīdzina ar la. dial. bubucis un serbu

буба.

E. Frenkelis salīdzina bazn. sl. бѣчѣла "bite", бѣчѣла t.p., kr. пчѣла t.p., po. pszczoła t.p. ar sen-
iru bech (no *beko-), liet. bitė, la. bite, sav. bīni,
bīa, sa. béo (Fraenkel 45). Tā kā slāvu valodu vārdu pa-
metā ir *bu-k-, *bi-k-, tad no fonētikas viedokļa šāds
salīdzinājums nav drošs.

5. bùoze² "zwei zu einem Floss verknüpfte Tröge"
[En. 27] Vārkavā (ME I 363); bùoze² "ein kleines Boot"
Zvirgzdenē (EH I 259), Pildā par bùozi² sauca no resna
koka stumbra izgatavotu laivu, kas atgādina sili. Bet
vēlāk arī no dēļiem izgatavotas mazas laivas, kurām nav
siru, Pildā sāka saukt par bùozēm². Jādōmā, ka vārda
bùoze² pamatnozīme ir "no resna koka stumbra izgatavota
laiva", kas savukārt attīstījies no nozīmes "koka
stumbrs". La. dial. bùoze² radn. ar la. buōze, buōze,
buōzis (par šiem vārdiem skat. ME I 268, 269 un 362-3)
un liet. būože "boze; sprigulis; (šautenes) laide; bez-
mēns; galviņa" (par šo vārdu skat. Būga II 349-350, 403,
546 un Fraenkel 37). Tālāk šie vārdi, liekas, jāsaista
ar ide.sakni *bhu-, *bu- "uzpūst, uzpamp", par kuru Wal-
de II 117.

6. butš "ēkas vai celtnes pamats" Aulejā, Pildā u.c.
La. dial. butš "ēkas vai celtnes pamats" radn. ar
liet. būtas "dzīvoklis; māja; priekšnams", pr. butten,
butten "māja" (nekas dzimtes viensk., nom. un ak.), sen-
iru both "būda", kimru bod, gr. φυτόν "augš. stāds."

senisl. būd "dzīvoklis", kr. ÖMT "dzīves veids; sadzīve",
senind. bhūta-m "Wesen". Tālāk visi šie vārdi jāsaista ar
la. būt, lie. būti, pr. būton, boūt(on), sl. byti, av
būta- "kluvis, tapis, būdams" u.c. (skat. arī Būga I 60
II 548 un 613, Fraenkel 68, Endz. SPV 155, Vasmer I 159
Walde II 142, Pokorny I 146-150). Rucavas izlokšnes vār
di buts "ein kleines Wohnhaus" un butiņnieks "mazsaimnie
ks" ir lituānismi (EH I 256).

7. gasts "viesis" Krāslavā, Gulbenē, Leudonā, Saikē
vā (ME IV 670), Ciblā, Kalupē, Litenē, Pildā, Šķilbēnos
Vilakā, Zvirgzdenē u.c.; gaškis "der Gast" Alūknē (ME I
608); gašks "der Gast" Mārupē (EH I 387); gaška "viesis"
Ciblā, Pildā, Šķilbēnos u.c.; gaška "viesis" BW 6932 (n.
Lubānas); gastēt "ciemoties" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē.
Šķiet, ka ar vārdu gasts, gaškis jāsaista arī toponīmi:
a) Latvijas PSR teritorijā: Gastis (tagad Gaškis), zem
niekmāja Baupos (Valmieras raj.), Gastelēni, zemniekmāja
Ritē (Jēkabpils raj.) u.c. (skat. LPSR VV, I d., l. sēj.,
303. lpp.); b) Lietuvas PSR teritorijā: Gastai, ciems (Bū
ga I 440), Gasta, upe, Gastilōnis, ciems, Gastynai, ciems
(skat. LPSR VV, I d., l. sēj., 303. lpp.).

K. Milenbahs domā, ka la. dial. gasts, gaškis "viesis"
un gaška "viesis" aizgūti no slāvu valodām (ME I 608).
Arī P. Slavskis, sekojot K. Milenbaham, domā, ka ide. ghos
tis baltu valodās nav reprezentēts (Slawski I 328). Taču
K. Būga la. dial. gasts (o-c.) atzīst par radn. ar sl. gost
un nevis par aizguvumu (Būga I 440), bet vārdu gaška -

par aizgūvumu no kr. ГОСТЬ (Būga II 286 un 289). A.Meijē un A.Isečenko domā, ka ide. *ghostis reprezentēts baltu valodās (skat. BH, 1957, № 3, 122.lpp.). Īpatn valodnieku uzskati par la. dial. gaste un gaška etimoloģiju ir atšķirīgi.

Augšzemnieku dialekta latgaliskajās izloksnēs saglabājušies palatalizēti līdzskaņi. Visos aizgūvumos slāvu valodu palatalizētie līdzskaņi šais izloksnēs tiek precīzi atveidoti ar palatalizētiem līdzskaņiem, un nav zināmi tādi gadījumi, kad slāvu valodu palatalizētie līdzskaņi latgalisko izloksņu aizgūvumos būtu aizstāti ar citiem līdzskaņiem. Autors ir savācis latgaliskajā Pildas izloksnē apmēram 1200 aizgūvumu no slāvu valodām, un visos šajos aizgūvumos slāvu valodu palatalizētie līdzskaņi precīzi atveidoti ar palatalizētiem līdzskaņiem. Tāpēc augšzemnieku dialekta latgalisko izloksņu gaste, kas ir g-celma vārds, nevar būt aizgūts no slāvu valodām. Autors pievienojas A.Meijē, K.Būgas un A.Isečenko viedoklim, ka gaste ir mantots vārds un saistāms ar sl. gostь "viesis", go. gasts "viesis", lat. hostis "ienaidnieks" u.c. Vārdi gaškis un gaška varētu būt aizgūti no kr. ГОСТЬ resp. ГОСТЬ, taču arī šos vārdus var atvasināt no ide. *ghostis "svešzemnieks" (līdzīgi toponīms gaškis < gastis un kakis < kuršu *katis).

Latīņu valodā sakarā ar romiešu militāro ekspansiju no ide. *ghostis pirmnozīmes "svešzemnieks" attīstījās nozīme "ienaidnieks", bet citās ide. valodās sakarā ar

tirdzniecību nozīme attīstījās šādā virzienā: "svešzemnieks" → "svešzemju tirgotājs" → "viesis" (Реформатский Введ., 97.lpp.).

8. lekars² "gredzens" Zvirgzdenē; lekars² "der Ring" Kārsavā, Raipolē (MB II 25), Ciblā (EH I 515).

Ar aizguvumu nevar izskaidrot šo vārdu, jo kaimiņu tautu valodās formas un nozīmes ziņā nav lekaram² identu vārda. Iespējama ir šāda etimoloģija: la. dial. lekars² "gredzens" no ide. saknes *enk-: *onk- "liekt" un tādā gadījumā tas būtu radn. ar liet. ānka "cilpa", bāzn. sl. УКОТЬ "atkarpe, enkurs", gr. ἄγκος "atkarpe", ἄγκυς "enkurs", ἄγκυλος "līks", lat. ancus "saliekts", iru écath "kāsis, āķis", sav. ango t.p., senind. ānka- "kāsis; skeva; līkums, izliekums starp roku un gurnu, sāns; krūte", á(ā)cati "liec", pehl. ančitan "liekt", oset. āngur "āķis, kāsis" (skat. arī Fraenkel 11).

Arheoloģiskos izrakumos Latvijā atrasti spirālveida grieztie un citādi gredzeni, bet Ludzā (tieši Ludzas apkārtnes izloksnēs arī atzīmets lekars² "gredzens") ir atrasts l i e k t s m e t ā l a g r e d z e n s (skat., LKV VI 10576-81). Šis arheoloģiskais atradums apstiprina, ka la. dial. lekars² "gredzens" var būt atvasināts no ide. *enk-: *onk- "liekt".

9. kaba // kab "kaut, lai" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē; kaba // kab "wenn" Dagdā (Bezenberger LDS 171), kab "kaut" Šķilbēnos, Vilskā u.c.

J. Endzelīns domā, ka la. dial. partikula ka līdz ar liet. dial. ka aizgūta no bkr. kaō(u) (ME II 129 un La.gr. 699).

Ciblas, Pildas un Zvirgzdenes izloksnēs kaba, ka un ka lieto ar vienu un to pašu nozīmi "kaut". Tās cita citu var aizstāt teikumā, un teikuma nozīme nemainās. Kā raksta A. Becenbergers, arī Dagdā paralēli l * kaba un ka. Partikula kaba nevar būt aizgūta no bkr. kaō(u), jo bkr. u augšzemnieku dialekta latgalisko izlokšņu aizguvumos vienmēr tiek atveidots ar y un nevis a. Partikula kaba veidota, pievienojot vēlējuma partikulai ka pastiprinājuma partikulu ba, kas daudzās latgaliskajās izloksnēs vēl ir dzīva arī mūsu dienās. Saliktais kaba pirmā daļa (partikula ka) ir vecs vietniekvārda kas nekatras dzimtes vienskaitļa nominatīvs un akuzatīvs, kam atbilst pr. ka, lat. quod u.c. (skat. ME II 128-9 un La.gr. 541). Saliktais otrā daļa (partikula ba) radn. ar liet. ba "ja gan", sl. bo (bazn. sl. bo "jo"), go. ba (enklitiskā partikula) u.c. (skat. ME I 246, La.gr. 699, Fraenkel 28-9 un Varmer I 97). Partikulu kaba sal. ar nuba "nupat" Vārkevā un BW 22217 (no Grobiņas apkārtnes) (skat. ME II 753) no nu+ba, neba, neb un liet. neba "neque" (skat. ME II 708) no ne+ba u.c. partikulām ar -ba otrajā daļā, tāpat arī partikulu kabe "wenn" Dagdā (skat. Beszenberger LDS 171) no ka+be un kaib "kaut" Kārsavā (skat. La.gr. 699), kas radusies no ka+be vai *bi. La. dial. partikula ka var būt formas kaba saīsinājums, tāpat kā la.

dial. neš no neba.

10. lizīka "karote" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē; lizika "der Löffel" BW 26150,1 (no Sakstagala) (ME II 476 un EH I 745), Bērzgalē, Ozolainē, Varaklānos, Vilānos u. c. (EH I 745); ližiķa "karote" Aulejā, Līvanos u.c. (EH I 745); ližiņa "karote" Zasā (EH I 745).

ME II 476 izteikta doma, ka vārds lizīka, ližiķa aizgūts no slāvu valodām. Šo etimoloģiju atkārtoti arī M. Vasmer (Vasmer II 75). Taču vārda fonētiskais sastāvs izslēdz aizguvuma iespēju. Nav kaimiņu slāvu valodās tāda avota, no kura varētu atvasināt la. dial. lizīka, ližiķa, ližiņa. Ja pieņemtu par aizguvuma avotu kr. dial. лижица vai po. łyżka "karote", tad tas skanētu augšzemnieku dialekta latgaliskajās izloksnēs lyžka, bet ja šis vārds būtu aizgūts senkrievu valodas laikā, tad skanētu luizika vai luižiķa, jo senkr. л aizguvumos tiek aizstāts ar u (skat. La.gr. 65). Turpretī bāzn.sl. лужица "karote" dotu la. dial. (latg.) lužeica vai *luzeica (ar ei < i) (skat. arī Būge III 761-770 un La.gr. 63). Šādu formu nav latgaliskajās izloksnēs. Bez tam, ja pieņemtu, ka augšzemnieki karotes nosaukumu aizguvuši no slāvu valodām, tad būtu grūti izskaidrot lauzti intonēto -ī-, jo parasti latviešu valodas aizguvumos no citām valodām nav lauztās intonācijas celmā, izņemot dažus gadījumus, kurus var izskaidrot ar analogijas principa palīdzību (skat. La.gr. 39), piem., vārdā meiņa

lauztā intonācija, iespējams, radusies vārda dēls ietekmē, vārdā baznīca lauztā intonācija radusies mantoto vārdu ar izskaņu - nīca, piem., la. dial. sālnīca² "sālstrauks", sāimnīca² "saimniece" u.c. ietekmē.

La. dial. lizīka, lizīka, ližīka, ližīga "karote" radn. ar la. lāizīt, la. dial. lizguōt "laizīt" Akmīstē, lizgāt "laizīt" Nautrēnos, Varakļānos (EH I 745), Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē un ližgīt "uzsukt" Lubānā, piem., ližgīt asinis (EH I 745). Arī citas ide. valodas liecīna, ka šāds etimoloģijas skaidrojums pilnīgi iespējams, tā, piemēram, lat. ligula "karote" (: *ligh-lā) un lingere "laizīt", vidusīru liag, kimru llwy, bret. loa, korn. lo "karote" (: *leighā) un kimru llyfu, llyw "laizīt" (skat. Pokorny I 668 sub voce leigh-, sleigh- "laizīt"). Par piedēkli -ik- skat. Endz. BV 148. §.

Semantiskā ziņā la. dial. lizīka "karote": la. lāizīt var salīdzināt ar la. lize, liet. ližē: la. lāizīt, liet. laižyti un liet. šaukštas "karote": liet. šauti "kišti, stumti, krosni"⁶.

11. saucēt² "šķeterēt" Bērzgalē, Viļānos, Zvirgzdenē (EH II 459), Ciblā, Pildā, Bērzpili, piem., saucēt dziļu Pildā

La. dial. saucēt² radn. ar liet. sūkti "griezt, vīt" (piem., virve sūkti "vīt virvi"), kr. сучить "šķeterēt",

⁶ Skat. A. S a b a l i a u s k a s : Dēl liet. šaukštas kilmēs. - Baltistica, I(1). Vilnius, 1965, 83.- 84. lpp

š. soukati, sh. sukati, po. sukac u.c. Visās šajās formās, izņemot liet. sukti, sakne ir pamata pakāpē, kamēr liet. sukti, tāpat kā senkr. СЪКАТИ "šķeterēt", kr. СКАТЬ, š. sakati, sakne ir zuduma pakāpē (par liet. un slāvu vārdiem skat. Fraenkel 939-40 un Преображенский II 416).

12. stira: 1) "ein nasser Streifen" Alūksnē (ME III 1072); 2) "Diarrhoe" Saikavā (ME III 1072); 3) "caurums traukā, pa kuru tek šķidrums" Pildā; 4) "der Spund am Maischbottisch" Bērziņi (ME III 1072), "aizbāžamais kociņš kādā traukā" Pildā. stirnieks² "trauks, kuram ir caurums, pa kuru tek šķidrums" Pildā, stirnieks² "koka trauks ar caurumu, kurā no iesala tecina alu" Šķilbēnos.

La. dial. stira radn. ar la. stara, stara "saules stars; ūdens straume" (pēc M. Rudzītes ziņām, Braslavā stara "lietus mākonis"), stara "svītra; gabals; lupata; dakšu zars; bikšu stara", sl. prostor² "izplatījums", senind. stara-h "kārta", gr. στόνιον "izplatu, izplešu", lat. sternere "izklāt", av. stara¹-ti "sternit" u.c. (ME III 1072, III 1047 un III 1045).

J. Endzelīns šķir stira I "ūdens šlāciens, slapja stripa; caureja" un stira II "spunde iejaves kublā" un domā, ka stira II varbūt radn. ar sav. storro "sieksa, blukis" (ME III 1072). Taču Pildā vārdam stira ir divas nozīmes: "caurums traukā, pa kuru tek šķidrums" un "aizbāžamais kociņš, ar kuru aizbāž šo caurumu traukā". Pirmā nozīme "caurums traukā, pa kuru tek šķidrums" ir it kā pāreja starp stira I un stira II nozīmēm. Vārds stira

no Pildas liecina, ka nozīme "spunde, aizbāžamais kociņš" varēja arī attīstīties no nozīmes "šķidrums (ūdens) strūkle", tāpēc vārdi stira I un stira II apvienojami vienā etimoloģiskā grupā.

13. tipt² "ciest badu" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē u. c.; aptipt² "nomirt badā (runājot par daudziem)" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē; nuotipt² "nomirt badā" Aulejā (EH II lol), Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē; tipināt² "mērdēt badā" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē; aptipināt² "nomērdēt badā (runājot par daudziem)" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē; nuotipināt² "nomērdēt badā" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē; tipūones² "ģibonis" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē u.c.

La. dial. tipt² radn. ar liet. tipsoti "gulēt (slimības dēļ)" Valančum, stipti "nobeigties; badoties; (dial.) mirt; salt", stypa "nobeigšanās; nāve" (lietuviešu vārdi salīdzināšanai ņemti no E.Frenkela "Litauisches etymologisches Wörterbuch", skat. 1099., 908. un 907.lpp.).

La. dial. tipt un liet. tipsoti vārdu sākuma līdzskanis t- attiecas pret st- liet. vārdos stipti, stypa tāpat kā t- pret st- liet. tāras un la. stāra, liet. tikutis un la. dial. stikuots² "tikuts" (skat. Fraenkel 1093), go. stauta "grūžu" un skr. tudāti "grūž", lat. tundō "grūžu" (skat. Mele BBEA., 189.lpp.). Saknē isais patskanis i (liet. stipti, tipsoti) mijas ar garo ī (la. dial. tipt, liet. stypa) tāpat kā liet. vārdos likti "atstāt" un līkius "atlikums" (skat. Endz.BV 23.§ a). Sakne stip-, stip-, tip-, tīp- ir zuduma pakāpē, bet liet.vār-

dos stāpūti, stiēpti un la. stāpīt, stiēpt šī pati sakne ir pamata pakāpe (skat. Fraenkel 908)

La. dial. tīpt, liet. tipsoti, stipti, stypē tālāk radn. ar lat. stipula "sāms", sa. stīf "stīvs, taisns", senisl. stīfr "stīvs, sastindzis", senkr. СТЪНИЦА, СТЪНИЦА "riteņa spiekis; spieķe kauls", kr. СПИЦА "riteņa spiekis" u.c. (skat. Fraenkel 908).

14. trukāt "lēni rikšot" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē u.c. trukšīnāt "lēni rikšot" Aizkalnē, Cibla, Pildā, Vārkaivā, Zvirgzdenē u.c.; trukšīnāt "abwechselnd langsam und schnell fahren" Zvirgzdenē (ME IV 245).

La. dial. trukāt, trukšīnāt (sakne truk-) līdz ar la. traūkt(iēs) radn. ar liet. traukti "тянуть; отпавляться" (skat. Būga 1 449 un Fraenkel 1130), traukti "мелить; мешкать" un kr. ТРУСИТЬ "lēni rikšot (par dzīvniekiem); jāt, braukt rikšiem; iet, skriet sīkiem un ātriem soliēm (par cilvēku)" skat. СРН IV 575). La. dial. trukāt, trukšīnāt un liet. traukti sakne ir zudums pakāpē bet la. traūkt(iēs), liet. traukti un kr. ТРУСИТЬ (kr. у no ou) sakne ir pamata pakāpē.

15. užīnāt "rīdīt (suni)" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē; yužīnāt "rīdīt" Pildā (ME IV 677); yugžīnāt "hetzen (zur Prägelei)" Bērzpilī, Nautrēnos (EH II 798).

La. dial. užīnāt, yužīnāt, yugžīnāt radn. ar interjekciju užu! (medību sauciens suniem) Lielezerē un BV 13499,1^o (no Kandavas) (ME IV 403). Pie šīs pašas etimo-

loģiskās grupas pieder arī užgēt "schallen (par skaņu sajakumu, kurā nevar saprast atsevišķus vārdus)" Neretā, "undeutlich sprechen" Mēmelē un užgi "Lärm, Geräusch" Neretā (skat., ME IV 403).

La.dial. užģināt, užu!, užģēt, tāpat kā liet. ūģti "šalkt, krākt, trokšņot, rāties, rūkt, nurdēt; sarunāties, būt jautram; skraidīt apkārt, meklēties (par cūkām)", ūģauti "šalkt" (skat., Fraenkel 1174-5), ir onomatopētiiski darinājumi. La.dial. formās vužģināt un vugģināt ir līdzskaņa y-piespraudums un formā vugģināt - līdzskaņu metatēze.

16. vuřcināt, "strauji grozīt, kustināt, drebināt (esti)" Ciblā, Pildā, Zvirgzdenē u.c.

La.dial. vuřcināt no ide.saknes *ur- "griezt, grozīt, iebāzt" zuduma pakāpē (līdzās pamata pakāpei *uer-, *uor-) ar paplašinājumu -k-, no kuras arī la.viřet, pr.wiřet "viņš klūst", liet. viřeti "gāzties; krist; pārvērties" ar paplašinājumu -t- (skat. arī Fraenkel 1261-2). Tomēr la. dial. vuřcināt saknes intonācija (no ide. *ur-) atšķiras no pr. wiřet un liet. viřeti intonācijas (no ide. *ur-). No ide. saknes *uer- pamata pakāpē atvasināti la. vēřet, liet. vēřeti "gāzt; pārvērst; tuklot; spiest (kādu ko derīt), likt (kādam ko darīt); [ap] griezt uz otru pusi; raknāties, vandīties", kr. БЕРЕТШО "vārpste, vārpstina", let. vēřtere "griezt, vērst", go. wairřan "klūt" u.c. (skat., Fraenkel 1228). No ide. saknes *uor- pamata pakāpē atvasināti la. vēřti, liet.

vartyti "grozit", pr. wartint "griezt, vārst", kr. Воро-
ТИТЬ "grozit", go. frawardjan "развращать" u.c. (skat.
Fraenkel 1204 un Фасмер I 355).

Saīsinājumi literatūras citējumos

- Bezenberger LDS - A. Bezenberger. Lettische Dialekt-
Studien. Göttingen, 1885.
- БРС - Белорусско-русский словарь. Под ред. К. К. Ераплин.
Москва, 1962.
- Būga - K. Būga. Rinktiniai raštai, I-III. Vilnius, 1958-
1961.
- BW - Kr. Barons un H. Wissendorffe. Latvju dainas, I-VI,
Jelgavā un Petrogradā, 1894-1915.
- Даль - В. Даль. Толковый словарь живого великорусского
языка, I-IV. Москва, 1956.
- EH - J. Endzelīns un E. Hausenberga. Pēpildinājumi un
labojumi K. Mülenbacha Latviešu valodas
vārdnīcai, I-II. Rīgā, 1934 - 1946.
- Endz. BV - J. Endzelīns. Baltu valodu skaņas un formas.
Rīgā, 1948.
- Endz. SPV - J. Endzelīns. Senprāšu valoda. Rīgā, 1943.
- Фасмер - М. Фасмер. Этимологический словарь русского
языка, I - II. Москва, 1964 - 1967.
- Fraenkel - E. Fraenkel. Litauisches etymologisches Wörter-
terbuch, Heidelberg - Göttingen, 1962-1965.
- La, gr. - J. Endzelīns. Latviešu valodas gramatika. Rīgā,
1951.
- LKV - Latviešu konversācijas vārdnīca, I-XXI. Rīgā,
1927 - 1940.
- LPSR VV - J. Endzelīns. Latvijas PSR vietvārdi, I d.,
1.-2. sēj., Rīgā, 1956-1961.

- ME - K. Mülenbacha Latviešu valodas vārdnīca. Rediģējis, papildinājis, turpinājis J. Endzelīns. I-IV. Rīga, 1923 - 1932.
- Мейе Введ. - А. Мейе. Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков. Москва - Ленинград, 1938.
- Müller - H. Müller. Vergleichendes indogermanisch-semi-tisches Wörterbuch. Göttingen, 1911.
- Otrębski - J. Otrębski. Gramatyka języka litewskiego, I, Warszawa, 1958 i III, Warszawa, 1956.
- Pl. Kur. - J. Plāķis. Kursenieku vārdi. - Latvijas Universitātes Raksti, XVI, 79-124.
- Pokorny - J. Pokorny. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch, I. Bern, 1949-1959.
- Преображенский - А. Г. Преображенский. Этимологический словарь русского языка, I-II. Москва, 1959.
- Реформатский Введ. - А. А. Реформатский. Введение в языковедение. Москва, 1967.
- СГТЯ - Сравнительная грамматика германских языков, I. Москва, 1962.
- Ślawnki - F. Ślawnki. Słownik etymologiczny języka polskiego, I. Kraków, 1952 - 1956.
- СРНГ - Словарь русских народных говоров. Выпуск первый А. Сост. Ф. П. Филин. Москва - Ленинград, 1965.
- СРЯ - Словарь русского языка, I - IV. Москва, 1957 - 1961.

Vasmer - M.Vasmer. Russisches etymologisches Wörterbuch,
I-III, Heidelberg, 1953-1958.

ВЯ - Вопросы языкознания.

Walde - A.Walde und J.Pokorny. Vergleichendes Wörterbuch
der indogermanischen Sprachen, I-III.
Berlin - Leipzig, 1927-1932.

Citi saīsinājumi

- alb. - albāņu valoda
- an. - angļu valoda
- as. - angļu-sakšu valoda
- av. - avesta
- bazn.sl. - baznīcas slāvu valoda
- blr. - baltkrievu valoda
- bret. - bretoņu valoda
- c. - celms
- č. - čehu valoda
- dial. - dialekta resp. izloksnes forma
- [En.?] - J.Endzelīns šaubās par kāda vārda nozīmi
- go. - gotu valoda
- gr. - sengrieķu valoda
- ide. - indoeiropiešu pirmvaloda
- korn. - korniešu valoda
- kr. - krievu valoda
- la. - latviešu valoda
- lat. - latīņu valoda
- latg. - augšzemieku dialekta latgaliskās izloksnes
- liet. - lietuviešu valoda
- oset. - osetīņu valoda
- pehl. - pehlevi (viduspersiešu valoda)
- piem. - piemēram
- po. - poļu valoda
- pr. - senprūšu valoda
- radn. - rādniecīgs

sa. - senangļu valoda
sal. - salīdzini!
sav. - senaugšvācu valoda
senbulg. - senbulgāru valoda
senind. - senindiešu valoda
senisl. - senislandiešu valoda
senkr. - senkrievu valoda
sh. - serbu-borvātu valoda
skat. - skaties!
skr. - sanskrits
sl. - slāvu pirmvaloda
slov. - slovēņu valoda
t.p. - tā pati nozīme
u.c. - un citi

А.Брейдак

Э т и м о л о г и я (I-16)

Выводы

I. В статье дается 16 этимологий слов латвских говоров. Пять из слов, этимологизированных в данной статье, не отмечены ни в "Словаре латвского языка" К.Мюленбаха, ни в дополнениях Я.Эндаелина и Э.Хаузенберг к этому словарю (atasi "тяжи(в телеге)", barinētiēs "отбиваться (от нападающей собаки)", bubucis "насекомое", buts "основание (здания или постройки)", vircināt "ворочить (хвост)". Мы сравниваем лтш. диал. atasi "тяжи (в телеге)" с русск. диал. отос, отоса, атоса "тяж (в телеге)", б.-русск. атоса т.с., польск. диал. отова т.о., лтш. диал. barinētiēs "отбиваться (от нападающей собачки)" с

русск. борóться, польск. broć się т.с., др.-исл. berja "бить" и др., лтш. диал. bubucis "насекомое" с лит. bažuv "насекомое", сербск. буба "Ungeziefer", ст.-слав. бъчела "пчела", др.-русск. бъчела т.с. и др., лтш. диал. buts "основание (здания или постройки)" с лит. būtas "квартира; дом; сени", др.-прусск. buttan, butten "дом", др.-исл. búð "квартира" и др., лтш. диал. vušcināt "ворочить (хвост)" с лит. vežti "переменять, переменить", русск. воротить, готск. frawardjan "развращать" и др.

2. Семь слов, этимологизированных в данной статье, отмечены в словаре К.Мюленбаха и Я.Эндаелина, но без этимологических толкований (azbars "ячменная крупа", būce² "однодерёвка", lekars² "обручальное кольцо", vāucēt² "сучить", tīpt² "голодать, умирать от голода", trukšīnāt "бежать мелкой рысью", uzgināt "натравлять (собаку)"). Мы сравниваем лтш. диал. azbars "ячменная крупа" (корень -bar-) с ст.-слав. бръ "ячень", др.-русск. брь т.с., готск. barizeins "ячменный", брет. bara "хлеб" и др., лтш. диал. būoze² "однодерёвка" с лтш. būoze "дубина", лит. būožė "дубина; бёзмен; головка; приклад" и др., лтш. диал. lekars² "обручальное кольцо" (из и.е. *enk-: *onk- "гнуть") с лит. ánka "петля", ст.-слав. улоть, др.-инд. á(ñ)cati "гнет", пехл. anōitan "гнуть", осет. Angur "крик" и др., лтш. диал. vāucēt² "сучить" с лит. sūkti "сучить", русск. сучить т.с., польск. sukać т.с. и др., лтш. диал. tīpt² "голодать, умирать от голода" с лит. tīptoti "лежать

(по болезни)", stipti "подохнуть, подыхать; голодать; умирать", stupa "смерть" и др., лтш. диал. trukât, truk-âinât "бежать мелкой рысью" с лит. traukti "тянуть; от-правляться", русск. трусить "бежать мелкой рысью" и др., лтш. диал. užginât "натравлять (собаку)" с лит. ūžu-ti "шуметь".

3. Три слова верхнелатышского диалекта (gasts "гость", kaba, kab "чтобы, пусть" и lizika "ложка"), которые в словаре К.Милленбаха и Я.Эндвеллина этимологизи-рованы как заимствования из славянских языков, по фонети-ческим соображениям мы не считаем заимствованиями. Мы при-соединяемся к мнению К.Буги, А.Мейе и А.Исаченко, что лтш. диал. gasts "гость" исконно родственно со слав. gostъ, готск. gasts и лат. hostis (из и.-в.*ghostis "чу-жеземец"). Частицу kaba "чтобы, пусть" мы выводим из ka + ba, а форму kab рассматриваем как сокращение формы ka-ba. Слово lizika "ложка" мы связываем с глаголами lī- zīt, līzguôt "ливать" (ср. лат. ligula "ложка": lin- bēre "ливать", нимрск. llwy "ложка": llufa, lluw "ли- вать" и др.).

B. R e i d z ē n e

Lietvārdu celmi Šķilbēnu izloksnē
saldzinājumā ar citām latviešu izloksnēm

Latviešu valodā katru lietvārdu raksturo trīs gramatiskās kategorijas: dzimte, skaitlis un locījums. Lietvārds dzimte un formu maiņa locījumos kopumā nosaka, pie kuras no sešām deklinācijām šis lietvārds pieder. Grupējot lietvārdus pēc vēsturiskajām celmu formām, redzam, ka katrā deklinācijā ietilpst noteiktu celmu lietvārdi. Piemēram, 1.deklinācijā ietilpst vēsturiskie o-un jo-celmi, 2.deklinācijā (i)jo-celmi un līdzskapu celmi¹ utt.

Retumis mūsdienu latviešu literārajā valodā atsevišķu lietvārdu piederībā pie vienas vai otras deklinācijas ir svārstības. Tā lietvārds strīdus senāko 3.deklinācijas (u-celma) formu cenšas izspiest jaunākā 1.deklinācijas forma strīds. Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika min vairākus 3. deklinācijas lietvārdus, kam ir paralēli sastopamas gan u-celma, gan o-celma formas².

Izloksnēs celma ziņā svārstās daudz lielāks skaits lietvārdu, pat veselas lietvārdu grupas. Vidus dialekta vienā izloksņu daļā u- un o-celma vārdiem ir tendence pāriet citos celmos; lībiskajā izloksnēs lietvārdu celmu svārstības galvenokārt rodas sakarā ar dzimtes sarukumu (i)š-, š- un i-celma vārdiem, kā arī fonētisko pārmaiņu rezultātā; augšzemnieku izloksnēs vērojams substantīvu celmu sakritums uz fonētisko pārmaiņu pamata³.

Šķilbēnu izloksnes lietvārdi pa daļai atšķiras no latviešu literārās valodas un citām latviešu izloksnēm sava gramatiskā noformējuma ziņā. Apmēram 150 lietvārdi izloksnē ir ar citu celmu nekā parasts latviešu literārais mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika. I.R.

1959, 410-412.lpp. Turpmāk MLLVG.

2 Turpat, 411., 416.lpp.

3 M.Rudzīte, Latviešu dialektoloģija. R.LVI.1964,110., 205.,334.lpp.

rārajiem valodā.

Tā lietvārdi akminis, esminis, tesminis, ūdenis, zibinis, kas latviešu literārajā valodā un lielā izlokāņu daļā saglabājuši līdzskapu celmu formas viensk. nominatīvā un ģenitīvā, šķilbēnu izlokānē ir pilnīgi pārgājuši (i)jo-celmos. Šī parādība vērojama daudzās dziļo augšzemnieku izlokānēs.

Kā jau minēts, latviešu literārajā valodā vērojama tendence atsevišķiem u-celma lietvārdiem pāriet o-celmos. Pilnīgi ir pārgājis o-celmos kādreizējais u-celms mistrs⁴. Šķilbēnu izlokānē, tāpat kā daudzās citās augšzemnieku izlokānēs, u-celmi lokāmi pēc o-celmu parauga. Tomēr senā u-celmu deklinācija nav pilnīgi zudusi. Vārdiem als, mēds, lēds vēl ir saglabāties u-celma ģenitīva forma, ko lieto paralēli o-celma ģenitīva formai.

Daudzās izlokānēs, īpaši Kurzemes izlokānēs, i-celmi pilnīgi vai daļēji pārgājuši ē-celmos. Šķilbēnu izlokānē, līdzīgi daudzām citām augšzemnieku izlokānēm, i-celmi ir saglabāti, un vairāki lietvārdi, kas citādi latviešu valodā pazīstami kā ē-celmi, tiek locīti kā i-celmi, piem., tūca, lēdzerkštis, pajumts, maiksts, bits. Atšķirībā no citām augšzemnieku izlokānēm - Kaldabrupas, Sunākstes, Varakļānu u.c., kurās lietvārdi ar piedēkli -ait- tiek locīti pēc ē-celmu parauga, šķilbēnu izlokānē tie ir i-celmi, piem., auzaitis, miežaitis, rugsaitis, zirnaits. Šķilbēnu izlokānē i-celmu deklinācijā ir pārņemtas vairākas ē-celmu galotnes - vsk.datīvs un lokatīvs, dsk.datīvs, instrumentālis un lokatīvs. Atšķirība starp ē- un i-celmiem vērojama tikai vienskaitļa nominatīvā un ģenitīvā, daudzskaitļa nominatīvā un akuzatīvā. Tas atvieglo ē-celmu pāreju i-celmos.

Iespējams, ka lietvārdi dzijs, vijs vispirms no i- celma pārgājuši ē-celmā (sal. kāje, māje), pēc tam tālāk i-celmā.

4 MLLVG 416.lpp.

Kā jau minēts 2.lpp., lietvārdu celmu svārstības daudzs izlokšanās, arī šķilbēnu izlokšanās, rodas fonētisko pārmaiņu rezultātā.

Tā (i)jo- celmu celis, kumelis, lincelis radanos sekmeja tas, ka šķilbēnu izlokšanās aiz l resp. l' < lj patērēts s. J.Endzelīns norāda, ka vienā Latgales daļā jo-celmi beidzas arī (resp. tikai) ar i (arī viensk.instrumentāli), piem., Krāslavē, Pildā, Līksnā. Kur s nav pārvērties par š, jo-celmu vārdi gandrīz visos locījumos beidzas līdzīgi tādiem substantīviem kā bruolā < brālis (ak. bruoli < brāli), tādēļ tās jaundarinājums kā celi bija gandrīz nenovēršams⁵. Sakrītot gandrīz visām locījumu formām, šie lietvārdi pilnīgi pārgāja (i)jo-celmos.

Fonētisko pārveidojumu rezultātā ja-celmi pilnīgi sakrītuši ar ā-celmiem (kā ja-celmus šķilbēnu izlokšanās loka tikai dažus lietvārdus, kuru celms mūsdienā izpratnē beidzas ar afrikatīvajiem slēdzieniem č, š un spraudzēņiem š, ž). M.Rudzīte norāda: "Fonētisko pārveidojumu rezultātā vienā dziļo augšzemnieku izlokšņu daļā vien skaitļa nominatīvā, ģenitīvā un daudzskaitļa nominatīvā un akuzatīvā ja-celmiem radās fonētiski tuvas vai pat vienādas formas ar ā-celmiem. Tā Aulejā ja-celmam

peļņa ir blakus tāds ā-celms kā sakņā, kur ā tiek izrunāts ļoti līdzīgi a-skaņai aiz mīkstā līdzskaņa"⁶. Šķilbēnu izlokšanās galotnes e tiek izrunāts kā g, t.i., pusplats patskanis. Iespējams, ka kādā agrākā valodas attīstības posmā šķilbēnu izlokšanās, līdzīgi kā Aulejā, ir runāta galotnē plata g vai ā skapa. Fonētiski sakrītot vairākām locījumu formām, ja-celmi pilnīgi pārgāja ā-celmos. Vēl dažās augšzemnieku izlokšanās var sastapt ā-celmus no ja-celmiem. Kā norāda F.Zommers, lietuviešu va-

5 J.Endzelīns. Latviešu valodas gramatika.R.1951., 397.lpp.

6 M.Rudzīte. Latviešu dialektoloģija.R.LVI 1964., 337.lpp.

lodē vērojama līdzīga parādība⁷, piem., lipojes, lelijes, skujes.

Arī vairāki lietvārdi, kas latviešu literārajā valodā sastopami kā ē-celmi, izloksnē tiek deklinēti kā ē-celmi - dziesme, maite, vaine. Šie ē-celmi ir daudz plašāk sastopami augšzemieku izloksnēs (tie ir arī dažās vidus un lībiskajās izloksnēs) nekā ē-celmi no iā-celmiem.

Svārstības atsevišķu lietvārdu piederībā pie vienas vai otras deklinācijas ir atkarīgas arī no svārstībām dzimtes ziņā. Mainoties lietvārda dzimtei, mainās arī deklinācija. Literārā valoda visiem lietvārdiem ir nostiprinājusi vienu vai otru dzimti. Bet arī literārajā valodā dzimtes ziņā svārstās lietvārdi pavalgs un pavalgsa, pakavs un pakava, sejs un seja u.c.⁸ Izloksnēs šī parādība ir vērojama daudz plašāk.

Šķilbēnu izloksnē apmēram viena trešdaļa lietvārdu celmu variantu rodas lietvārdiem svārstoties dzimtes ziņā. Tie tam parasti sieviešu dzimtes vietā lietvārdi ir ieguvuši vīriešu dzimtes formu. Lībiskajās izloksnēs izplatīts sieviešu dzimtes sarukums skaidrojams ar lībiešu valodas ietekmi⁹. Šķilbēnu izlokse atrodas tālu no somu-ugru valodu runātāju apgabaliem, tāpēc par šo valodu ietekmi runāt nevaram.

Akadēmiķis V. Vinogradovs savā darbē "Русский язык" norāda, ka to lietvārdu dzimte, kuri neapzinās dzīvas būtnes, liekas nemotivēta no mūsdienu valodas runātāju viedokļa, un tāpēc ir iespējamas svārstības, nosakot dzimti mantotajos vārdos¹⁰. To pašu var attiecināt arī uz lat-

7 F. Sommer. Die Indogermanischen iā- und iāo-Stämme im Baltischen. Leipzig 1914., 39.-40.lpp.

8 MLLVG I, 381.lpp.

9 M. Rudzīte. Latviešu dialektoloģija. R. LVI. 1964.

10 В. В. Виноградов. Русский язык. (Грамматическое учение о слове). М. Л. 1947., 53.lpp.

viesu valodu.

To, ka vīriešu dzimte stājas sievietes dzimtes vietā, iespējams, ir sekms jās tas apstāklis, ka latviešu valodā lielākā daļa nekatras dzimtes lietvārdu ir pārvērti par vīriešu dzimtes vārdiem. Par to runā K. Miltenbaha rakstā "Par neitru jeb nekatras kārtas likteni latviešu valodā"¹¹. Runātāju apziņā zūdot to lietvārdu dzimtes motīvu cīņai, kuri neapziņā dzīves būtnei, nekatras dzimtes lietvārdiem varēja sekot arī sievietes dzimtes vārdi. Tā šķilbēnu izloknes vesela virkne ā-celma lietvārdu tiek lietoti kā vīriešu dzimtes o-celmi: čauša, glita, uols, mīga, pēds, pīks u.c.; arī kopdzimtes lietvārds plēpa ieguvis vīriešu dzimtes formu plēps. Vairāki ē-celmi tiek locīti kā vīriešu dzimtes (i)jo-celmi: rūcis, skalbis u.c.

Svērstatības celmu ziņā var rasties arī lietvārdu atvasināšanas rezultātā. Tā (i)jo-celmi apdārzis, apsmieklis, pedēlis, pesaulis, ē-celma atkēze u.c. ir radušies, atvasinot šos lietvārdus ar kombinēto prefiksāli sufiksālo atvasināšanas veidu, t.i., vienā atvasinājumā apvienojot divus atvasināšanas līdzekļus - prefiksāli un sufiksālo galotni, kamēr literārajā valodā izmantots tikai viens atvasināšanas līdzeklis - prefiksālis. Šķilbēnu izloknes ā-celmam atnadze ir cits sufiksālais galotne nekā literārās valodas formai atnadzis. Cita sufiksālais galotne ir lietvārdiem grūšale, spradze blakus grūšlis, spradzis. Tāpat atšķirības celmos rodas atvasinot lietvārdus ar citiem prefiksāliem: mākuņis šķilbēnos blakus mākopa.

Atšķirīgi lietvārdu celmi var izveidoties arī saliktēpu darināšanas rezultātā. Tā šķilbēnu izloknes (i)jo-celmi sānkaulis, kraujmalis, puscūcis, sētmalis blakus sānkauls, kraujmala, puscūka, sētmala ir denominālie saliktēpi ar -is, darināti ar sintaktiski morfoloģisko vārdu darināšanas paņēmienu. Šķilbēnu izloknes ē-celmi

¹¹ Rīgas Latviešu biedrība. Zinību komisija. R. kr. XIII.

četurtdiene, piektdiene u.c. salikteni ar -diens otrā daļā ir denominālie salikteni ar -e.

Ziņas par lietvārdu celmu iespējamajiem variantiem un šo variantu izplatību izloksnēs ir atrodamas K.Mīlenbaha "Latviešu valodas vārdnīcā"¹² un J.Endzeliņa un E.Hauzenberga "Papildinājums un labojums K.Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai"¹³. Ziņas par atsevišķu izlokšņu lietvārdu celmu variantiem var atrast arī Filologu biedrības rakstos, LFSR ZA Valodas un literatūras institūta Rakstos un rakstu krājumā Ceļi sastopamajos izlokšņu aprakstos, LVU studentu diplomdarbos par latviešu dialektoloģijas materiāliem. Pārskats par vienas lietvārdu daļas variantiem un to izplatību izloksnēs būs ZA VLI gatavotajā Latviešu dialektoloģijas atlantē. Te ir ietverts gan samērā neliels lietvārdu skaits. No apmēram 150 lietvārdiem, kuru celms šķilbēnu izloksnē atšķiras no latviešu literārajā valodā lietotās celma formas, atlantē atrodami 40 lietvārdi / akmins, ezeris, pārkonis, lēda, liets u.c./ . Lietvārdi, par kuriem atlantē atrodamas sīkākas ziņas, turpmāk apzīmēti ar Δ lietvārda priekšā. Lietvārdi mūsa, aizlejs, vale, rūcis ir kartografēti, izmantojot arī VLI materiālus (skat.pielikumu).

Tas, cik plaši kāds variants izplatīts izloksnēs, kādu areālu tas veido, ļauj spriest par šīs parādības vecumu. Piemēram, š-celms dziesma blakus literārās valodas h-celmam dziesma ir sastopams ne vien augšzemnieku, bet arī lejzemnieku izloksnēs, kā arī lietuviešu valodā - giesmē¹⁴. Tas ļauj domāt, ka jau pirmsaltu valodā varēja

12 K.Mīlenbaha. Latviešu valodas vārdnīca. Rediģējis, papildinājis, turpinājis J.Endzeliņa. I-IV, R. 1923.-1932. Turpmāk ME.

13 J.Endzeliņa un E.Hauzenberga. Papildinājumi un labojumi K.Mīlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai. I-II R. 1934.-1938. Turpmāk EH.

14 Lietuvių kalbos žodynas. III. Vilnius. 1956., 292. lpp.

pastāvēt līdzās šā lietvārda ā-celms un ā-celms.

Ar to laika posmu, kad veidojās tagadējām augšzemnieku dialektam raksturīgās fonētiskās pārmaiņas, būtu saistāma tāda parādība kā iā-celmu pāreja ū-celmos. Šī pāreja notikusi uz galotņu fonētiskā sakrītuma pamata.

Lietvārdam var būt varianti arī vienas izlokšnes robežās. Tas norāda, ka variēšanās process izlokšnē vēl nav beidzies, agrāk lietotā forma zaudējusi savu stabilitāti, bet jaunā forma vēl nav pāņuvusi nostabilizēties. Tādi Šķilbēnu izlokšnē ir lietvārdi zibinis : zibine, spradzis : spradze u.c.

Visi Šķilbēnu izlokšnes lietvārdi ir salīdzināti ar ME un EH formām. Par pamatformu tiek uzskatīta tā lietvārdu forma, kas mē minēta pirmā. Ja izlokšnē lietojamā substantīva celma forma nesaskan ar formu, kas ME ir pirmā, tad šis lietvārds tiek uzskāts par Šķilbēnu izlokšnes variantu. Visi lietvārdi salīdzināti arī ar Latviešu-krievu vārdnīcā¹⁵ ievietoto lietvārdu celmu formām.

Ir gadījumi, kad ME pamatforma un LKV forma neskrīt. Tā Šķilbēnu izlokšnē lieto o-celmu palleks, kas atbilst ME pamatformai paliēks, kamēr LKV min ā-celma formu peliekas. Tā kā LKV atspoguļo mūsdienu latviešu literārajā valodā lietojamās lietvārdu formas, tad arī šādos gadījumos Šķilbēnu izlokšnē lietotā forma tiek uzskatīta par variantu. Minēti arī tie lietvārdi, kas Šķilbēnu izlokšnē atbilst LKV, bet atšķiras no ME. Tā Šķilbēnu izlokšnē lietotais o-celms grēmzi atbilst LKV formai grēmzi, bet ME pamatforma ir ā-celms grēmzda.

Tā kā galvenā uzmanība pievērsta lietvārdu celmu formām, tad bez īpašas norādes minētas visas izlokšnes, kurās celma forma saskan ar Šķilbēnu izlokšni, bet vārdi varbūt tiek runāti ar atšķirīgām intonācijām. Piemēram, palleks Kandavē, kamēr Šķilbēnos palleki² un Reunē paliēks. Tas pats sakāms arī par lietvārdu skaitli. Ja

¹⁵ Latviešu-krievu vārdnīca. R. LVI.1963. Turpmāk LKV.

Šķilbēnu izloksnē lietotā celma forma saskan ar kādā citā izloksnē lietoto celma formu, bet vērojamas atšķirības saknē vai piedēklī, šīs izlokšnes arī ir uzrādītas, bet dota īpaša norāde parinaš, un no ME un EH izrakstītas visas formas, kādā šīs lietvārds ir sastopams.

Visi izlokšnes lietvārdi ir atcelti senākejā skapu sastāvā¹⁶. Vispirms uzrādīta atceltā forma, tad seko lietvārds izloksnē lietojamā skapu sastāvā. Tālāk dota ME papildforma un izloksnē lietotajam lietvārda celmam atbilstošā ME vai EH forma, tad LKV minētā forma. Tālāk ir nosauktas izlokšnes, kurās sastopamais attiecīgā lietvārda celms ir identisks ar Šķilbēnu izloksnē lietoto celmu un norādīts avots, no kura iegūtas ziņas par lietvārdu celmu šajā izloksnē. Ja ziņas par izlokšni ņemtas no studentu diplomdarbiem, tad šīs izlokšnes nosaukuma seko autora uzvārds. Piemēram, Grostonā Stučka, Baltinavā Hramova u.c.

Lietvārdi, kas Šķilbēnu izloksnē ir o-celmi

- > aizlejs aizlejs ME I 36 aizleja, aizlejs LKV nav
Kā o-celmu šo lietvārdu deklinē vēl šādās izloksnēs: Neretā, Bērzaunē, Saukē ME; Sarkasos, Pildā, Saikavē, Sunākstē, Verakļānos, Zvirgzdinē EH I 36; Birzēs FBR XII 76; Aknīstē FBR XV 193; Bērzgalē, Ciblē, Dignājē, Mekašēnos, Mētrienē, Mērdzenē, Mēmelē, Mautrēnos, Rubepos (// aizdors), Sakstegalē, Vērkavā, Viļņos, Zasā, Barkavā (// povolga), Kalupē, Liksnā, Līvēnos, Lizumē (// aizdors // pavāls), Rankē (// pavāls // aizdors), Maltē, Sinolē (// povolga // povolga // aizdors) VLI
- alus¹⁷ alus ME I 69 alus LKV 42 alus

16 Par atcelšanas noteikumiem skat. ZA VLI Vienas izlokšnes vārdaīces rakstīšanas instrukcija. 62.-66.lpp.

17 Blakus o-celma vsk.ģenitīva formai dažreiz sastop o-celma vsk.ģenitīva formu gan Šķilbēnos, gan dažās citās izloksnēs.

Kā o-celmu šo lietvārdu deklinē Eversmuižā FBR VI 38; Praulienā FBR VI 95; Freiļos FBR VIII 14; Pļavipēs FBR VIII 85; Krāslavā FBR XII 31; Pildā FBR XIII 50; Skaistā FBR XV 39; Dundagā FBR 139; Sunākstē FBR XVI 51; Kaldabrupā FBR XVII 60; Kalupē FBR XVIII 35; Neretā FBR XIX 104; Višķos Ceļi IX 375; Baltinavā Hramova 17; Nirzā Igovena 9; Dagdā Puncule 12; Grostonā Stučka 97; Aglonā Murāne 113; Izvaltā Ozoliņa 87; Stirnienē Vutnāne 128; Rāznā Knikste 88; Bērzgalē Rupaine

balsa bōtā ME I 255 bālas, -a LKV 106 balss

Šis senais o-celms saglabāts arī Drustos, Krustpīlī, Alūksnē, Jaudonē, Vārkavē, Kaunstā, Kanda-
vā ME I 255; Jaunpiebalgā, Baltinavā, Pildā, Lejas-
ciemā, Aulejē, Laicē, Lubānē, Meirānos, Jaunrozē,
Aknīstē, Praulienē, Gulbenē, Verakļānos, Pūrē,
Skrundē, Dunikā, Grobiņā, Kalētos, Bērtē, Snēpelē,
Džūkstē EH Jvandē FBR VI 59; Sarkanmuižā FBR VIII
123; Tērvetē FBR XII 16; Biržos (// i-celms) FBR
XII 78; Lestē FBR XV 23; Skaistā FBR V 41; Līvā-
nos FBR XX 142; Bērzaunē FBR II 45; Sunākstē FBR
XVI 49; Blīdenē FBR XVI 99; Popē FBR XVI 119; Bē-
nē FBR XVI 145; Kaldabrupā FBR XVII 58; Kalupē FBR
XVIII 40; Pērkonē FBR XVIII 128; Neretā FBR XIX
104; Alsviķī, Beļavā, Litenē, Stāmerienē FBR XIX
126; Višķos Ceļi IX 383; Jaunlaicē Bormane 35;
Nirzā Igovena 10; Aglonā Ozoliņa 70; Bērzgalē Ru-
paine

biedakls bīdaklāys ME I 305 biēdēklis EH I 223 + biēdēklis
LKV 115 biedēklis

o-celma formu vēl sastop Berkavē, Pildā, Vara-
klānos, Dunikā, Zvirgzdinē, Biržos EH I; Freiļos
FBR III 68; Kaldabrupā FBR XVII 57; Lubānē FBR
XVII 137; Kalupē FBR XVIII 39; Stāmerienē, Litenē,
Beļavā, Alsviķī FBR XIX 126; Stirnienē Vutnāne 77;

Izvaltā Ozolīpa 30; Bērzgalē Rupaine

birds biere 'škiets' ME I 297 birde, birds LKV nav
Sastop vēl Mežotnē, Svitenē ME; Varakļānos, Bērz-
galē, Pildā, Zājmuizē, Zvirgzdinē EH I 221

cirmuni ciermuni ME I 386 cirmauli LKV nav
'caurumi kartupeļos' sastop Domopolē, Raunā ME;
Bērzgalē "ciermuli" Rupaine

ciens ciņc ME I 394 ciens LKV 134 ciens
Sastop vēl Saikavā, Strazdenē EH I 278; Bērzga-
lē Rupaine

čauls čauts ME I 406 čāula EH I 286 čāuls LKV 140 čauls
Sastop vēl Alsviķī, Mālpū, Gulbenē EH; Jaunlai-
cenē Bormane 35; Bērzgalē Rupaine

dabasi dabasi ME I 449 dabasa, -s EH I 313 + dabasi
LKV 151 dabasa
Sastop Skaistē, Varakļānos, Zvirgzdinē, Daugav-
pilī, Asūnē, Domopolē, Bebreņē EH; Praulienē FBR VI
94; Rucavē FBR VIII 140; Zvirgzdinē FBR X 30; Pērko-
nē FBR XVIII 128; Baltinavē Hramova; Bērzgalē Rupai-
ne

gārkuls gārkuls ME I 606, 618 gārkulis, gārkuli EH I 390
gārkuls² LKV 202 gārkūlu-

kā o-celmu lieto Sunākstē, paralēli (i)io-c EH

glīzda glīzisc ME I 628 glīzda, glīzda² LKV 207 glīzda
Sastop Lizumē, Druvienē, Bērzaunē, Liezerē, Ces-
vainē, ME; Biržos, Zasē, Aknīstē, Kaldebrupē, Liksnē,
Fraulienē, Varakļānos EH I 394; Seusnējē FBR II 57;
Kalupē FBR XVIII 40; Izvaltā Ozolīpa 72; Bērzgalē
Rupaine

grāizs grāis ME I 636 grāize EH I 397+ grāizs LKV 209
grāizes dak.

Sastop Nautrēnos, Aknīstē EH; Bērzgalē Rupaine

grānzdi grānzdi ME I 649 grānzda, grānzdi, grānzdi
LKV 212 grānzdi

Sastop Trikatē, Reunē, Rūjienē ME I 649; Neretē,
Varakļānos ME I 637; Aknīstē, Domopolē, Kaldebrupē,

Nautrēnos, Skaistā, Viļēnos, Rankā EH I 398; Bēnē, Mazsalacā, Jeros, Zālitē EH I 903; Saikavā EH I 403; Kaletos Leja 163; Bērzgalē Rupaine

kami komi 'ēdiens no auzu miltiem' ME II 149 kama, kams
LKV nav

Sastop Mazsalacā, Rūjienā ME; Nautrēnos, Jeros, Bērzgalē, Liepnē, Auros, Alūksnē, Galgauskā, Lestēnē, Džukātē EH I 582; Biržos FBR XII 76

▲ kāss kūs ME II 204 kāsus, kāssa LKV 311 kāss//klepus

Sastop Vecpiebalgē, Bēnē, Dundagā, Jaunpīlī, Zaubē, Jaunpiebalgā, Rankā, Svēpelē, Stendē, Strazdenē, Vandenē, Ventpīlī, Aulejā, Ērgļos, Sarkaņos, Kaldebrunē, Kalupē, Kāstrīnē, Liepkalnē (Kurzemē), Mēdzūlā, Aknīstē, Praulienā, Saikavā, Gulbenē, Cesvainē, Sunāktē, Varakļānos, Zvirgzdinē EH I 606; Lazdonā, Patkulē, Dzelzavē FBR IX 138; Ogrē FBR XI 16; Aglonē Murāne 113; Sausnējā FBR II 57; Aizupē VLJR VI 303; Bērzgalē Rupaine

▲ klavs klouš ME II 239 klavs, klava LKV 319 klava

Sastop Druostas, Bērzeunē, Vecgulbenē, Lizumā, Rankā, Sausnējā, Varakļānos, Āraišos, Jaunpīlī//Zaubē, Džērbenē, Meirānos, Valmiermuižā, Cīrgaļos, Palemanē, Grundzālē, Smiltēnē, Bērmūkšos, Veismaņos//Vaivē, Skujenē, Zentēnē, Secē ME II 239; Alsviķī, Vecpiebalgā, Biržos, Ērgļos, Vestienā, Gatartā, Gramzdē, Sarkaņos, Jumurdē, Kalnamuižā (Kalncempjōs), Kaldēbrunē, Jaunlaicēnē, Mēlpīlī, Liepkalnē (Kurzemē), Lubānē, Mēmelē, Mēdzūlā, Aknīstē, Jaunpiebalgā, Praulienā, Jaunrozē, Saikavā, Cesvainē, Skaistā, Varakļānos, Weissensee¹⁸ EH I 625; Eversmuižā FBR VI 32; Dzelzavē, Patkulē, Lazdonā FBR IX 138; Ogrē FBR XI 16; Krāslavē FBR XII 29; Fildē FBR XIII 45; Liezērē, Lubējā FBR XIV 184; Lejasciemā FBR III 48; Sunāktē FBR XVI 49; Skaistkalnē,

18 Var būt Baltezers, Baltmuiža vai Plātere.

Bārbelē, Vallē, Stalpē FBR XVIII 11; Kalupē FBR XVIII 90; Neretē FBR XIX 98; Beļavē, Litenē, Stāmerienē FBR XIX 121; Višķos Ceļi IX 372; Kalētos Leja 164; Grostonā Stučka 82; Aglonā Murāne 111; Izvaltē Ozoliņa 70; Kraukļos Panteļejeva 107; Nīkrācē, Cīravā, Dūrē, Saraiņos (Mēdzē), Vaipodē, Īslīcē, Bruknā, Fanemunē, Iecavē, Lielīecavē, Možotnē, Kropamīšā, Vecmuižē, Aizkūjē, Bīksērē, Brantos, Bučauskā, Cēsīs, Drabešos, Piebalgē, Kalsnavā, Kosē, Ļaudonā, Ļaudonas Odzienā, Leimanē, Liepkalnē, Liepkalnes Ozolos, Lodē, Mārcienē, Nēķinā, Rankā, Rāmuļos, Selģauskā, Vecpiebalgē, Veļkos, Veselavā, Viesienē, Vietalvā, Vietalvas Odzienā, Aiviekstē, Asūnē, Krustpīlī, Līksnē, Līvānos, Ungurē, Rīcē, Papiakā, Asarē, Gērsenē, Gulbenē, Pilskalnē, Irodē, Susējē, Bīrčos, Daudzesē, Dignājē, Dzērvē, Ērbūrģē, Viesītē, Bīkšņos, Jēkaupīlī, Lindē (Liepkalnē), Lindes Bīrzgalē, Sēlas pag. Sautkā, Sērpīlī, Vecsērenē, Slatē, Taurkalnē, Vērkavā, Lielzālvē, Zasā, Dēkustē, Jelgavā, Ozolniekos, Zajāmuižē (Zajeniekos), Ezerē, Lielezerē, Kuldīgā, Kursīcā, Pampējos, Skrundē, Bērzpīlī, Balvos, Domopolē, Šakstagalē, Stīrnienē, Aderkašos, Allažos, Annesmuižē, Aizkraukles pag. v. v. Bilstīņos, Ikšķilē, Ķēčos, Kastrānē, Koknesē, Krapē, Lielvārdē, Madliehā, Mepģelē, Nītaurē, Ozolmuižē, Paltmalē, Pipķos, Plāterē, Rīkterē, Ropažos, Siguldē, Skultē, Slokā, Stukmaņos, Taurupē, Tīnūžos, Vatrānē, Viskāļos, Kabilē, Kandavā, Alūksnē, Dūrē, Galģauskā, Gaujenē, Jaungulbenē, Ilzenē, Vecļaicenē, Mēlupē, Apē, Tīrzē, Vējciemē, Zvārtavē, Ainažos, Burtņiekos, Limbažos, Rūjienē, Salcā, Lielstraupē, Umurgē M. Ādlere¹⁹
FBR V 166.-167; Bērzgalē Rupaine

¹⁹ Kā norāda J. Endzelīns, tad M. Ādlere rakstā sniegtās ziņas jāuzņem kritiski FBR V 176.

krijs kreis ME II 277 krija, kriji LKV 334 krija
Sastop Alūksnē, LE II 278; Bērzgalē, Mēlupē, Kals-
navā, Odzienē, Saikavā, Stāmerienē, Zasā EH I 653;
Biržos FBR XII 75; Barkavā FBR XIII 21; Sunākstē FBR
XVI 49; Alsviķī, Beļavā, Litenē FBR XIX 118

krivāsi kryvāsi ME II 291, 282 kruvešis EH I 656 krivess
LKV 337 kruveši

Sastop Zasā ME II 282; Biržos, Nautrēnos, Varakļā-
nos, Zvirgzdinē, Bērzgalē, Lubānā, Pildē EH; Kalupē
FBR XVIII 34

kurčēkli kūrčākļi 'varčkurkuļi' ME II 321 kurcaimi, kur-
cākļis EH I 677 + kurčēkli LKV nav

Sastop vēl Kaldebrunā EH; Bērzgalē Rupaine

lagriets lagriē 'ierīce loku un rītepu liekšanai' ME II
399 lagriēta, lagriets LKV nav

Sastop Mēlupē ME; Lubānā, Gulbenē, Latgalē EH I

710

leds²⁰ lac ME II 445 ledus LKV 356 ledus

Līdzīgas formas ir sastopamas šādās izloksnēs -
Praulienē FBR VI 95; Preiļos FBR VIII 14; Jaunrozē,
Laicēnē FBR VIII 44; Pļaviņās FBR VIII 89; Ogrē, Erg-
ļos FBR XI 18; Varakļānos FBR XI 109; Krāslavē FBR
XII 31; Pūrē FBR XIV 48; Skaistē DBR XV 39; Lizumā
FBR I 35; Limbažos FBR IV 1; Dundagē FBR V 139; Sun-
ākstē FBR XVI 51; Kalupē FBR XVIII 35; Višķos Ceļi IX
372; Jaunlaicēnē Bormane 50; Baltinavē Hramova 17;
Dagdē Puncule 12; Jaunpiebalgē Irša 95; Zvārtavē Lap-
sa 47; Grostonē Stučka 97; Aglonē Murāne 113; Izval-
tē Ozolīpa 87; Stirnienē Vutrāne 128; Rēznē Knikste
88; Viļakā Francēne 156; Kraukļos Panteļejeva 127;
Galgauskā Grīnberga 99; Bērzgalē Rupaine

liets²¹ līc ME II 507 lištus LKV 365 lietus

Līdzīgas formas sastopamas Praulienē FBR VI 95;

20 Dažreiz sastop u-celma vienskaitļa ģenitīva galotni
paralēli o-celma galotnei.

21 Skat. iepriekšējo piezīmi.

Ogrē, Ērgļos FBR XI 18; Baltinavē FBR XI 132; Pildē FBR XIII 50; Limbažos FBR IV 91; Sunākstē FBR XVI 51; Kaldabrupē FBR XVII 59; Neretē FBR XIX 104; Nirzē Igovena 10; Dagdē Puncule 12; Zvārtavē Irša 97; Grostonē Stučka 97; Viļakē Francāne 156; Kraukļos Pantelejeva 127; Bērzgalē Rupaine

lupats lupac ME II 514 lupata, lupats LKV 373 lupata
SastopMežamuižā, Dunikā, Grobiņā, Lielvircaivā, Kalstos, Bārtā, Rucavā, Džūkstē MH I 762; Lādē FBR XI 74; Fuzē FBR XX 20; Limbažos FBR IV 91; Dundagē FBR V 136

mantas mānc ME II 561, 562 mañta, mānts² LKV 383 manta
Sastop Preiļos ME II 562; Eversmuižā, Biržos, Kalupē, Aknistē, Pildē, Susējā, Zasā, Aulejā, Liepnē, Sunākstē, Varakļānos, Zvirgzdinē, Liksnē, Kaldabrupē MH I 783; Kārsavē FBR XII 53; Višķos Ceļi XIX 383; Aglonē Murāne 111; Izvaltē Ozolīpa 70; Bērzgalē Rupaine

marga mafka 'plivura' ME II 563 marga marga LKV nav

meds ²² mac ME II 591 medus LKV 390 medus
Līdzīgi deklinē arī Eversmuižā FBR VI 38; Ivandē FBR VI 54; Praulienē FBR VI 95; Preiļos FBR VIII 14; Jaunrozē, Laicē FBR VIII 44; Pļavinēs FBR 89; Varakļānos FBR XI 109; Baltinavē FBR VI 231; Krāslēvē FBR XII 31; Pildē FBR XIII 50; Pūrē FBR XIV 48; Skaistē XV 39; Lejasciemē FBR IV 50; Limbažos FBR IV 91; Vecgulbenē FBR V 152; Sunākstē FBR XVI 51; Kalupē FBR XVIII 35; Alojā FBR XIX 87; Neretē FBR XIX 104; Višķos Ceļi IX 375; Jaunlaicē Bormane 59; Dagdē Puncule 12; Jaunpiebalgē Irša 95; Zvārtavē Lapsa 47; Grostonē Stučka 97; Aglonē Murāne 113; Stirniē Vutnē 128; Rēznē Knikate 88; Kraukļos Pantelejeva 127; Galgauskē Grīnberga 99; Bērzgalē Rupaine

²² Dalreiz sastop u-celma vienskaitļa ģenitīvu paralēli o-celma formām.

mīgs myks ME II 623 mīga EH I 812 mīgs LKV 399 mīga
Sastop Aulejā, Pildā, Varakļānos, Zvirgzdinā EH;
Bērzgalē Rupaine

pakaisi pakāisi ME III 57 pakaisa, pakāisi LKV 487 pakai
Sastop Džūkstē EH II 139; Mazsalacē ME

palieks palīks ME III 62 palīks LKV 491 palieka
dsk.

Sastop Raunā, Kandavā ME; Kančā, Liepnā, Varakļānos
EH II 151; Praulienā FBR VI 94; Lazdonā, Sarkaņos, Pat-
kulē, Cesvainē, Dzelzavē FBR IX 130; Jaunpiebalgā Ir-
ša 95; Bērzgalē Rupaine

▲ pažags požaks ME III 144 pažags, pažags LKV nav

Sastop Neretā, Stelpē, Krustpilī, Varakļānos ME;
Aulejā, Lubānā, Krāslavā, Kaldabrupā, Liepkalnē (Kur-
zemē), Vārkavē EH II 192; Bērzgalē Rupaine

pēds pāc ME III 205 pēda, pēds LKV 531 pēda

Sastop Alūksnē ME; Baltinavā, Atašienē, Skaistā,
Alsvīkī, Eversmuižā, Jaunrozē, Pildā, Skaistā, Gau-
jienā, Aulejā, Karvā, Laicēnē, Liksnā, Līvānos, Vara-
klānos, Višķos, Zvirgzdinē, Viļņos, Domopolē, Liep-
nā EH II 226; Vecgulbenē FBR V 152; Litenē, Beļavā,
Stāmerlenē FBR XIX 120; Jaunlaicēnē Borņane 35; Nir-
zā Igovena 10; Izvaltā Ozolīpa 70; Bērzgalē Rupaine

pīks pyks ME III 213 pīka, pīks LKV 556 pīka

Sastop Smiltēnē, Sērpilī, Liezērē, Ērgļos, Bērzau-
nē, Birkos, Alūksnē ME; Vecpiebalgā, Aulejā, Iecavā,
Gērsinē, Ķeipurē, Kaldabrupā, Kurmenē, Liepkalnē
(Kurzemē), Lubānā, Mēmelē, Mēdzūlā, Neretē, Vecmul-
žā (Zemgalē), Jaunpiebalgā, Aknīstē, Praulienā, Kan-
čā, Rembatē, Saikavē, Zalvē, Sēļu m., Cesvainē, Sila-
jānos, Medlienā, Skaistkalnē, Sunākstē, Vārnavā, Va-
rakļānos, Zvirgzdinē, Lizumē EH II 231; Lazdonā, Sar-
kaņos, Patkulē, Dzelzavē FBR IX 138; Ogrē FBR XI 16;
Grostonē Stučka 82; Kraukļos Panteļejevs 113; Bērz-
galē Rupaine

plāpa² plūops ME III 367 plāpa EH II 306+plāps² LKV 567
plāpa

Sastop Zvirgzdinē, Pildā EH II 306; Baltinavē

Hramova 7; Bērzgalē Rupaine

rūsa, rūš ME III 572 rūsa² EH II 389 rūss LKV 606 rūsa

Šāda forma vēl reģistrēta Liezērē EH; Bērzgalē

Rupaine

saliecens salicānc ME III 673 saliecenis LKV 630 salie-
cams nazis

š sapins sapync ME III 705 sarnis, sapns, sapins LKV 639 sap-
nis

Senais o-celms saglabāts vēl šādās izlokšanās - Ka-
bilē, Rucavē, Ārlavē, Fūpos, Sausnējē, Susējā, Nere-
tā, Skujenē, Lizumē, Dundagē, Cesvainē, Kraukļos, Pie-
balgē, Liezērē, Bērzgalē ME III 705; Aulejē, Daudzēvē,
Kalupē, Ērgļos, Vestienē, Biržos, Kaldabrupē, Katripē,
Aknistē, Pildā, Saikavē, Jeros, Skaistē, Sunēkstē,
Višķos, Eglūnē, Krustpīlī EH II 435; Īvandē, Snēpelē,
loc.f. Neretē, loc.f. Kuldīgē EH II 438; Dundagē, Pil-
tenē, Popē, Fuzē EH II 434; Baltinavē EH II 477; Zi-
rās FBR XX 48; Ogrē FBR XI 14; Lauterē FBR XVII 79;
Daudzēsē FBR XVII 153; Jaunpiebalgē Irša 95; Izvaltē
Ozolīpa 72; Stirnienē Vutāne 53; Rēznē Knikste 28;
Bērzgalē Rupaine

š sirps, šierps ME III 847 sirpis, sirps LKV 675 sirpis

Sastop Praulienē, Krustpīlī, Sarkapos ME III 847;

Liepnē, Saikavē, Dignājē EH II 489; Eversmuižē FBR VI
32; Bērzgalē Rupaine

slits šlyc ME III 933 glita, glits LKV 686 glita

Sastop Lubānē, Zājmuižē, Zesē, Neretē ME; Kalupē,

Varakļēnos, Vecpiebalgē EH II 526; Līvānos FBR XX 138

š smadzēni smadžēni ME III 947 smadzēna, smadzēni, smadžē-
ni LKV 686 smadzēns

Sastop Alūkenē, Biržos, Susējē, Jaunrozē ME; Vec-
piebalgē EH II 531; Kaldabrupē, Liepnē, Aknistē, Zesē
EH II 531; Lezdonē, Praulienē, Sarkapos, Patkulē,

Cesvainē, Dzēlzavē FBR IX 128; Jaunlaicē Bormane
36; Sunākatē Priēde 125; Aglonē Murāne 114; Izvaltē
Ozolīpa 69; Viļakā Francāne 144

sumestivs sumastivs 'aukla saku siešēnai' ME III 1120

sumestevis, sumastivs LKV nav

Sastop o-celma formu Alūksnē, Zasē ME III 1120

Δ škirgats škirgac 'kirzaka' ME IV 43 škirgālis², škir-
gata EH II 638 škirzants, škirzats², škir-
znats² LKV nav

Šim vārdam ir dažādās izlokšanās kopēja tikai sāku
ma daļa škir-, otrā daļa ir ļoti atšķirīga, piemē-
ram, škirzats, škirznats u.c. Darbā minētas visas
izlokšnes, kurās, neskatoties uz atšķirīgu vārda ot-
ro daļu, šis lietvārds ir o-celms. Sastop o-celma
formas Aknīstē EH; Bērzgalē, Barkavā, Kaldabrupē,
Priēļos, Pildē, Skaistē, Varakļānos ME; Kalupē, Līk-
nē EH; Krāslavē, Aulejē FBR XII 43; Biržos FBR XII
75; Zasē FBR XIII 87; Lubānē FBR XVII 121; Neretē
FBR XVIII 98; Stirnienē Vutnēne 90; Izvaltē Ozolīp-
39; Rēznē Knikste 48; Viļakā Francāne 85

Δ šūni šyūni ME IV 109 šūna, šūni LKV 721 šūna

Sastop Jaungulbenē, Jaunrozē, Galgauskē, Biržos-
Sausnējē, Saikavē ME IV 109; Jaunlaicē, Kaldabru-
pē, Liepkalnē (Vidzemē), Cesvainē, Varakļānos EH II
658; Vecgulbenē FBR V 152

Δ (s)tecils (s)tačēils ME IV 154 tecila, tecils LKV 727 te-
cila

Sastop Adulienē, Galgauskē, Sausnējē, Lizumē, Pi-
dē, Gulbenē, Varakļānos ME; Rankē EH II 673; Saus-
nējē FBR III 51; Viļakā, Francāne 71

Δ uols ūts ME IV 416, 418 uōla, ūols LKV 476 ola

Sastop Siguldē ME IV 418; Sausnējē FBR III 65

vids vyv ME IV 580 vidus, vids LKV 785 vidus

Sastop Vecpiebalgē, Rankē, Liepnē EH II 781; Eversē
muižē FBR VI 38; Ivandē EBR VI 54; Fresulienē FBR VI
95; Ogrē FBR XI 18; Skaistē FBR XV 39; Sunākatē FBR
XVI 51; Kaldabrupē FBR XVII 60; Neretē FBR XIX 104;

Alsviķi, Beļavā, Litenē, Stāmerienē FBR XIX 126;
Baltinavā Hramova 17; Zvērtavā Lapsa 47; Viļakā
Prancēne 156; Kraukļos Panteļejeva 127; Galgauskā
Grīnberga 99; Bērzgalē Rupaine

Δ vīgriezta vēigrāsc ME IV 635 vīgrīēze, vīgriests²

LKV 791 vīgrīeze

o-celma formu sastop Kalsnavā, Dzelzavā ME;
Liepnā EH II 782; Viļakā EH II 792; Bērzgalē Rupai-
ne

virss vīers ME IV 615 vīrsus, virss LKV 797 vīrsjs

Deklinē kā o-celmu kusē, Jaunlaicēnē, Zvirgzdinē
ME IV 615; Liepkalnē (Kurzemē), Svitenē, Saikavē
EH II 788; Eversmuižā FBR VI 32; Praulienē FBR VI
95; Jaunrozē, Laicēnē FBR VIII 44; Līvānos FBR XX
137; Sausnējā FBR III 66; Preciļos FBR III 91; Nere-
tā FBR XVIII 104; Lejascienē FBR IV 50; Vecgulbenē
FBR V 153; Sunākstē FBR XVI 51; Kaldabrupē FBR XVII
49; Jaunlaicēnē Bormane 36; Bērzgalē Rupaine

virza virzā ME IV 619, 620 virza, virzā LKV 798 virza

Sastop Alūksnē ME IV 620; Skaistā EH II 789;

Bērzgalē Rupaine

Δ žagi žogi ME IV 784 žaga, žagi LKV 813 žagas

Sastop Mēlpupē, Saikavē, Piebalgā, Rankā, Džērbe-
nē, Sesavē, Adūlienē, Vecpiebalgā, Āraišos, Bērzau-
nē, Bebras, Druostas, Druvienē, Galgauskā, Zēlītē,
Sarkapos, Jaunpilī // Zeubē, Kalsnavā, Katrīnā,
Sausnējā, Lubānē, Mēlpupē, Alūksnē, Raunā, Saikavē,
Gulbenē, Dzelzavā, Pļaviņās, Vērkavē, Varakļēnos,
Zvirgzdinē, Biržos, Kaldabrupē, Mēmelē, Aknīstē, Za-
sē ME; Sērmūkšos, Liepkalnē (Kurzemē), Skaistā EH
II 816; Vecatē FBR XVI 83; Kraukļos Panteļejeva
111; Bērzgalē Rupaine

Δ žigurs žīgurs 'zvirbulis' ME IV 813 žiguris, žigurs

LKV nav

Sastop Veclaicēnē, Baltinavē, Taurenē, Palsmanē,
Cirgaļos, Alsviķī, Gulbenē, Mēlpupē, Alūksnē, Jaun-

rozē, Viļakā ME ; Rankā EH II 819

Lietvārdi, kas Šķilbēnu izlokšanās ir iocelmi

aizvējs aizvējis ME I 59 aizvēja LKV 38 aizvējš
Sastop Bērzgalē Rupainē
jauničs jauničš, 'Ilgavainis' ME II 100 jaunīkis LKV nav
Sastop Bērzgalē Rupainē
piešs pišs ME III 302, 306 piēte EH II 276+piešs LKV 554
piets

Sastop Bērzgalē Rupainē

Δ sliečs sliečš ME III 938; 939 slieka, slieķis LKV 685 slieks

Lietvārdi, kas Šķilbēnu izlokšanās ir (i)iocelmi

aizgaldis aizgalds 'aiz galds sēdošie' ME I 26 aizgalds
EH I 22 aizgaldis LKV nav

KĒ (i)iocelmu šo lietvārdu deklinē Pildnē EH;

Skaistnē FBR XV 40; Bērzgalē Rupainē

aklis aklis ME I 62 akles, akli LKV 40 aklis
Sastop Liepkalnē, Vecpiebalgē, Aknīstē, Ungurmui-
žnē, Ranknē, Rūjienē, Saikavē EH I 66; Barkavē FBR XIII
25; Suntažos Liepīnā 19

Δ akminis akminis²³ ME I 64 akmens, akmins EH I 66 akminis²⁴
LKV 40 akmens

Sastop Zvirgzdinē EH; Kabilē, Vērgalē Lgr²⁵ 437;
Iecavē, Jaungulbenē Lgr 330; Eversmuižnē FBR VI 38;

23 Dažās izlokšanās paralēli (i)iocelmu nominatīva un
ģenitīva formām sastop līdzskapu celma vsk.nominatī-
va vai vsk.ģenitīva galotni

24 Minstas visas izlokšņas, kurās šo lietvārdu loka
kĒ (i)iocelmu, neatkarīgi no piedēkļa formas.

25 J. Endzelīns. Latviešu valodas gramatika. LVI R.,
1950.

Rucavā FBR VII 121; Freiļos FBR VIII 12; Pūrē FBR XIV 48; Skaistā FBR XV 39; Aknīstē FBR XV 175; Vecgulbenē FBR V 152; Snēpelē FBR XVIII 24; Kalupē FBR XVIII 41; Pērkonē FBR XVIII 128; Neretē FBR XIX 102; Višķos Ceļi IX 385; Bīrzā Igovena 20; Jaunpiebalgā Irēa 97; Zvārtavā Lapse 48; Grostonē Stučka 95; Aglonē Mūrāne 125; Izvaltē Ozoliņa 77; Stirdienē Vaināne 51; Rēznē Kņikste 27; Viļakā Prancāne 158; Kraukļos Pantelejeva 126; Aizupē VLIR 305; Bērzgalē Rupaine

oparis opars 'dīkis', lok. opariē MŪ I 75 opars EH I 71+
+opars LKV nav

apdārzis abduors MŪ I 81 apdārza, apdārzis LKV 48 apdārza
Sastop vāļ Vecpiebalgā EH I 77; Bērzgalē Rupaine

apgalvini²⁶ apgalvini 'raģavu priekšējā daļa' MŪ I 86 apgalvене, apgalvenis MŪ I 81+apgalvinis+apgalvienis
LKV nav

Sastop (i)io-celma formas sēdēs izlokšanās: Rankā MŪ; Mēlupē EH; Katrīnā, Lielsalacā, Varakļēnos EH

apsmiēklis apsmiēkie MŪ I 124 apsmiēkla, apsmiēklis
LKV 63 apsmiēkla

Sastop Bērzgalē loc.f. Rupaine.

asnis asnia MŪ I 143 asins, asnis LKV 73 asins
KŪ (i)io-celmu sastop kaunatā Lgr 330; Pildā, Aulejē EH I 132; Sunākatē EH I 132; Bīrzos, Jaunrosē, Barkavē, Kaldebrupā, Mēlupē, Varakļēnos EH I 131; Everamuižē FBR Vg 311; Rucavā FBR VII 121; Susējē FBR VII 140; Preiļos FBR VIII 12; Duntē FBR VIII 69; Kārsavā FBR XII 53; Katrīnā FBR XIV 125; Aknīstē FBR XV 193; Pužē FBR XX 20; Piltēnē, Zīrēs FBR XX 48; Līvānos FBR XX 142; Kalupē FBR XVIII 40; Pērkonē FBR XVIII 128; Neretē FBR XIX 114; Alaviņi, Beļavā, Liteņē, Stāmerienē FBR XIX 126; Višķos Ceļi IX 383; Kalē-

²⁶ Uzrādītas arī izlokšanās, kurās piedēkļi atšķiras no šķīlbēnu izlokšanās lietotā piedēkļa.

tos Leja 133; Vārkavā Lāce 15; Kuldīgā Megne 86;
Jaunlaicēnā Bormane 36; Baltinavā Hramova 9; Nirzē
Igovena 13; Izvaltē Ozolīpa 67; Bērzgalē Rupaine

bezkaunis beškāunc ME I 284 bezkaunis LKV 113 bezkaunis
Sastop Dundagā, Kaldabrupē EH I 215; Sabilē FBR
IV 67; Bērzgalē Rupaine

Acelis ācēlis ME I 371 ceļš LKV 131 ceļš
Sastop Zasē FBR XIII 85; Pildē Lgr 397

Aceiži ecēļi ME I 565 ecēša, eceži EH I 366 ecēži
LKV 183 ecēšas
dak.

Sastop Mēdzūlē EH; Popē FBR XVI 120

asminis²⁷ asminē ME I 144 asmens EH I 370, 131 + asminis
asminis LKV 74 asmens

Kā (i)jo- celmu deklinācijā arī Dunikā EH I 131; Zaj
muižā EH I 370; Jaungulbenē Lgr 437; Rucavē FBR VII
121; Vecgulbenē FBR V 152; Kalupē FBR XVIII 41; Pēr
konē FBR XVIII 128; Jaunpiebalgē Iršē 97; Grostonā
Stučka 95; Aglonā Muršne 125; Izvaltē Ozolīpa 77;
Stīrnienē Vutnāne 51; Rēznā Knikate 27; Kraukļos Pa
teļejeva 126; Bērzgalē Rupaine

Azaris azarā ME I 572 azars EH I 371 + azaris LKV 190
azars

Sastop Skaistā EH

Ikši ekši 'nierēs' ME I 835 Iksta, -s, Ikši LKV nav
(i)jo-celmu formas sastop Mēlupē, Aknīstē, Kan-
kā, Susējā, Varakļānos EH I 500; Aulejā, Kaldabru-
pē, Līvānos, Līpņē, Zvirgzdinē EH I -500, Pildē
FBR XIII 45; Vārksvā Lāce 37; Bērzgalē Rupaine

kamulis²⁸ komūls ME II 153 kamuōls, kamuōlis, kamulis
LKV 304 kamols

- 27 Doti visi (i)jo-celmi, neatkarīgi no sekmes pirmē pat-
skapa kvalitātes.
28 Minātas visas izloknes, kurās deklinācijā kā (i)jo-celmu.
neatkarīgi no piedēkļa kvalitātes.

Kā (i)jo-celmu deklinē Madlienā, Briņģos, Liezērē, Vestienā, Dundagā, Vāndzenē ME; Aulejā, Skaistē, Varakļānos, Pildā, Zvirgzdinē, Liepkalnē (Kurzemē) EH I 583; Praulienā FBR VI 95; Rucavē FBR VII 121; Ērgļos, Ogrē FBR XI 17; Krāslavē FBR XII 30; Biržos FBR XII 76; Lestēnē FBR XV 23; Aknīstē FBR XV 175; Bērzaunē FBR III 45; Sausnējā FBR III 52; Preiļos FBR IV 98; Dundagā FBR V 134; Luņānā XVII 127; Daudzēsē FBR XVII 151; Kalupē FBR XVIII 34; Neretē FBR XIX 104; Viškos Ceļi IX 375; Nirzē Igovena 13; Izvaltē Ozolīpa 29; Viļakā Francēne 73; Bērzgalē Rūpaine

krisceli kriščeli ME II 288 krustceļš, krustceļi EH I 665
kristceli LKV 336 krustceļes, krustceļi, krustceļš

Sastop vēl Viškos Ceļi IX 373; Varakļānos EH; Bērzgalē Rūpaine

kumelis²⁹ kumērs ME II 311 kumēļš, kumelis LKV 339 kumēļš

Sastop Dundagā, Varakļānos ME; Preiļos, Rucavē EH I 673; Viļakā Francēne

lincelis // lilcelis lincēļš // lyučēļš ME II 471 lincēļš
ceļš LKV 362 lielcelis

Sastop Viļakā Francēne 134

mākonis mūokyunc ME II mākons, mākonis EH I 790 mākonis²
LKV 379 mākonis

Sastop Vestienā EH; Aglonē Murēne 63; Izvaltē Ozolīpa 24; Stirnienē Vutnēne 65; Rēznē Krikste 33; Galgauskā Grīnberga⁴⁸; Bērzgalē Rūpaine

neprašķis neprašķis 'rupjē audeklis' ME II 728 neprašķipš
EH II 17 neprašķa LKV 427 neprašā

padēlis padēļš ME III 16 padēļš, padēlis² LKV 482 padēļa

Sastop Nīgrandē ME; Bērzgalē, Skaistē, Zvirgzdinē,

²⁹ Minētas visas izloksnes, kuras deklinē kā lijo-celmu, neatkarīgi no piedēkļa e kvantitātes.

Biržos, Ungurmuižā, Vecpiebalgā, Bēnē, Saldū, Sar-
kaņos, Kaldabrupē, Ķieģeļos, Maztraupē, Mālpilī,
Liepkalnē (Kurzemē), Neretā, Svitenē EH II 126; Kū-
dumā FBR XI 41; Sunākstē FBR XVI 49

pasaulis pasauls ME III 94 pasāule, pasaulis LKV 519 pa-
saule

Sastop Rēzeknē ME; Atašienē, Pildā, Skaistā, Va-
rakļānos, Aulejā, Kaldabrupē EH II 170; Višķos Ceļi
IX 383; Nirzā Iļavēna 19; Bērzgalē Rupaīne

Δ pārkuņi³⁰ pārkyūni ME III 209 pārkuones, pārkuoni EH II
228 pārkuņi² LKV 534 pārkuone

Sastop Varakļānos EH; Kuldīgā Megne 209; Sunta-
žos Liepiņā 54; Sunākstē Priedē 125; Bērzgalē Rupaī-
ne

Δ pārkuņis pārkyūnc ME III 209 pārkuņš, pārkuņis²
LKV 534 pārkuņš

Sastop Preiļos, Varakļānos ME; Vecpiebalgā, Rankš
Daudzēvā, Vestienā, Kalupē, Aknīstē, Pildā, Zvirgzdi
nē, Aulejā, Kaldabrupē, Lubānā, Mēdzūlā, Neretā,
Vārkavā, Viļānos, Liepkalnē (Kurzemē) EH II 228;
Kraslavē FBR XII 33; Sausnējā FBR III 61; Sunākstē
FBR XVI 48; Viesienā FBR XVII 86; Daudzēvā FBR XVII
151; Višķos Ceļi IX 380; Rēznē Knikstē 30; Galgaus-
kā Grīnberga 48; Bērzgalē Rupaīne

puščūcis³¹ puščyūcs ME III 242,437 puščūka, puščūcis,
puščūcis, puščūcis, puščūcis, puščūcis LKV 583 pu-
cūcis

Sastop Lizumā, Raunā ME III 437; Atašienē, Bir-
žos, Kaldabrupē, Skaistā, Aknīstē, Vārkavā, Vara-
kļānos, Zvirgzdinē EH II 355; Saldū, Aulejā, Sun-
ākstē EH II 335; Vecpiebalgā, Drustos, Pildā, EH II
30 Dots viss izloknes, kurās šis lietvārds ir (1)io-
celms, neatkarīgi no piedēkļa kvalitātes.

31 Dots viss izloknes, kurās šis lietvārds ir (1)io-
celms, neatkarīgi no fonētiskajiem variantiem.

331; Kaldabrupā, Ungurmuižā EH II 331; Neretā FBR XIX 100; Kalētos Leja 68; Rēznā Knikste 80; Viļakā Francēne 138; Kraukļos Panteļejeva 17; Bērzgalē Rupaine

arūcis ryučā 'strauts' ME II 566 rūce² EH II 387 + rūcis²
LKV nav

Sastop Pildā, Liepnā, Zvirgzdinē, Varakļānos, Vecgulbenē, Freiļos, Bērzgalē EH II 387; Ciblā, Kautatā, Mērdzenē, Nautrēnos, Nirzā, Pildā (//kanova), Viļakā, Rēznā, Viksnā (//upīte) VLI

sālis suōlā ME III 802 sāls, -s, sāle² EH II 470 + sālis²
LKV 632 sāls

Sastop Maltā, Dricēnos, Biržos, Varakļānos, Dzelzavā ME; Pildā, Skaistā, Aulejā, Biržos, Višķos, Kaldabrupā, Līvānos, Neretā, Pustipā, Freiļos EH; Ērgļos, Ogrē FBR XI 17; Baltinavā FBR XI 132; Aknīstē FBR XV 195; Kalupē FBR XVIII 40; Nirzā Igovena 13; Grostonē Stučka 86; Daugujos VLIR II 34; Aglonē Murāne 111; Izvaltē Ozolīna 70; Viļakā Francēne 139; Kraukļos Panteļejeva 107; Bērzgalē Rupaine

sānkaulis suonkauls 'ribe' ME III 804 sānkaūls, sānkaulis
LKV nav

Sastop Biržos, Pildā, Aulejā, Kaldabrupā, Varakļānos, Zvirgzdinē EH II 471; Aknīstē FBR XV 195; Aglonē Murāne 78; Rēznā Knikste 76; Bērzgalē Rupaine

sepinis šepinā 'plēpa, muldopa' EH II 477 sepanis LKV nav
Sastop vēl Lubānē EH; Bērzgalē Rupaine

sētmalis³² sētmāls ME III 834 sētmala, sētmālis, sētmālis
LKV 669 sētmale, sētmala

Sastop Vecleicēnē, Valmierē, Rēnkē, Vecaucē ME; Aknīstē, Pildā, Blīdenē, Skaistē, Zasē, Aulejā,
32 Minētas vissas izlokānes, kurās šis seliktenis ir (1)10-celms, nestkarīgi no seliktepa otrās daļas saknes patskaps garuma.

Bērzgalē, Kaldabrupē, Varakļānos, Zvirgzdinē, Ata-
šienē, Bērzpīlī, Vērkavē, Varakļānos EH II 484; Meža-
muižē, Lestenē, Džūkstē, Ungurmuižē EH II 484; Vec-
atē FBR XVI 83; Aglonē Murāne 81; Rēznē Knikste 19;
Viļakē Francēne 138; Braslavē, Vilzēnos VLIR VI 147

skālhis skālbe ME III 867 skālbe, skālbis² LKV 677 skālbe

Sastop Jaunlaicēnē, Alsviķos ME; Aulejē, Višķos,
Zvirgzdinē, Mēlupē EH II 499; Pildē³³ FBR XIII 47;
Bērzgalē Rupaine

smeceris šmēcērs ME III 955 smecere, smeceris LKV 687

smeceris

Sastop Saikavē, Aknīstē EH II 534; Rēznē Knikste
35; Viļakē Francēne 69

sutnis sutnis 'gulēve' ME III 1128 sutnes, sutnis LKV nav

Sastop Lieljūmpravē ME

tesminis³⁴ tesmīnīc ME IC 168 tesmens, tesmenis LKV 731

tesmenis

Sastop Dunikē ME IV 168; Aulejē, Biržos, Kaldabru-
pē, Neretē, Aknīstē, Varakļānos EH II 676; Eversmūi-
žē FBR VI 38; Vecgulbenē FBR V 152; Kalupē FBR XVII
41; Nirzē Igovena 12; Stirnienē Vutnāne 51; Rēznē
Knikste 27; Viļakē Francēne 63; Bērzgalē Rupaine

ūdenis³⁵ yūdēnīc ME IV 404 ūdens, ūdenis, ūdenis LKV 748

ūdens

Sastop (i)io-celma formu Preiļos Lgr 330; Taurenē,
Dunikē, Rucavē ME; Aulejē, Neretē, Aknīstē, Varakļā-

33 Pildē saknes pirmais līdzskanis ir ā.

34 Dotas izloknes, kurās sastop izskapu -inis.

35 Minētas visas izloknes, kurās šie lietvārdi ir
(i)io-celmi.

nos EH II 740; Eversmuižā FBR VI 38; Pūrē FBR XIV 48; Skaistē XV 39; Bērzaunē FBR II 47; Svētciemā FBR III 90; Dundagā FBR V 139; Lubānā FBR XVII 129; Daudzesē FBR XVII 151; Snēpelē FBR XVIII 24; Kalupē FBR XVIII 41; Fērkonē FBR XVIII 128; Višķos Ceļi IX 385; Kalētos Leja 158; Vārkavā Lāce 103; Ballinavā Hramova 19; Nirzē Igovena 21; Dagdē Puncule 10; Zvārtavā Lapsa 48; Grostonā Stučka 95; Aglonā Murāne 125; Izvaltē Ozoliņa 77; Stirnienē Vutnāne 51; Rēznā Kņikste 27; Kraukļos Panteļejeva 126; Aizupē VLIR VI 305; Bērzgalē Rupaine

uoluoksnis³⁶ // uoluoksne ūlūksnis // ūlūksne 'olu kultenis' ME IV 418, 416 uolukne², uoluknis, uoluksnis², uolaknis EH II 743 + ūolāknis LKV nav

Sastop Galgauskā, Mālpurē ME IV 418; Varakļanos ME IV 416; Zvirgzdinē EH II 473; Kapinos, Viļānos, Sekstagalā EH II 473; Bērzgalē Rupaine

zibinis // zibine zībīnc // zībiņe ME IV 715 zibenis, zibinis LKV 806 zibens

(i)jo-celma formas ir šādās izloksnēs - Skultē, Vecpiebalgā, Āraišos, Bauskā, Bērzaunē, Drustos, Ērgļos, Galgauskā, Sarkapos, Sausnējā, Saikavā, Snēpelē, Siguldā, Dzirciemā, Cesvainē, Dēukstēmā IV 715; kucavā, Aknīstē ME; Pūrē FBR XIV 48; Skaistē FBR XV 39; Kaldebrunā FBR XVII 55; Daudzesē FBR XVII 151; Neretē FBR XIX 102; Kalētos Leja 159; Zvārtavā Lapsa 48; Grostonā Stučka 95; Kraukļos Panteļejeva 126

Lietvārdi, kas šķilbēnu izloksnē ir ā-celmi

aizjūga āizjūga ME I 30 āizjūgs, āizjūga LKV 26 aizjūga
applāvības applāvības ME I 112 applāvenes, applāvības
LKV 58 applāvības

³⁶ Minētas visas izloksnes, kurās ir kāds (i)jo-celma variants.

laime lāims ME II 407 laīma, laīme IKV 350 laime
Sastop Fraulienā FBR VI 119; Neretā FBR III 77;
Bērzgalē Rupaine

lēpa lāpa 'ķepa' ME II 461 lēpe, I lēpa LKV nav
Sastop Alūksnē, Vietalvā ME; Alsviķī EH I 738; Bērz-
galē Rupaine

mirta mūrta ME II 635 II mirte, mirta LKV 403 mirte
Sastop Vārkavā ME; Kaldabrupā, Sunākstē EH I 818;
Bērzgalē Rupaine

muša mūsa ME II 672, 679 muša, mūsa LKV 409 muša
Sastop Drustos, Rankā, Vijciemā, Āraišos, Mazsala-
cā, Ārciemā. Pālē, Svētciemā, Sēļu m., Burtniekos, Kār-
ķos, Omuļos, Jērcēnos // Ēvelē, Puikulē, Skapkalnē,
Liezērē, Piebalgā, Taurenē, Dikļos, Ungurpili, Valmie-
rē, Smiltē, Trikatē, Mērsnēnos, Veismaņos // Vaivē,
Rūjienā, Nauksēnos, Skujenē, Sērmūkšos, Cirstos, Augst-
rozē, Purciemā, Cirgaļos, Palsmanē, Mēri, Lizumā, Kar-
vā, Vecgulbenē, Mēlupē, Cesvainē, Apukalnā, Fraulienē,
Lubēnā, Dzelzavā, Gaujienā, Zvērtavā, Grundzālē, Vec-
brenguļos, Kieģeļos, Rēzeknē, Bāltinavā, Kārsavā, Cib-
lā, Ludzā, Stirnienē, Annasmuižā, Mēdzūlē, Dzērbenē,
Gatartē, Kēšos, Svincos ME; Alojā, Ērgemē, Lielstrau-
pē, Jaunpili // Zaubē, Jsunlaicē, Ungurmuižā, Rankā,
Barkavā, Sarkaņos, Jaunrozē, Pildā, Saikavā, Verakļē-
nos, Zvirgzdinē EH I 839; Braslavā, Vecatē, Vilzēnos
VLIR VI 149; Adulienā, Andrupenē, Atašienē, Balvos, Bau-
ņos, Bejā, Beļavā, Bērzgalē, Bērzpili, Bilskā (// muša),
Birzuļos, Brenguļos, Drabešos, Druvienā, Eglūnā, Galē-
nos (// muša), Galgauskā, Ģeros, Idū, Ilzenē (// muša),
Ipiļos, Istrā, Jaungulbenē (// muša), Jaunpiebalgā, Ju-
murdē, Kalncempjos, Karvā, Katvaros (// muša), Kauguros,
Kaunstā, Kraukļos, Kņonos (// muša), Launkalnē, Lejas-
ciemā, Lēpā (// muša), Liepnā, Liepupē (// muš), Lite-
nē, Limbažos (// muš), Lodē (// muša), Lugažos, Makaše-
nos, Mērkalnē, Mērdzenā Mēdzūlē (// muša), Mētrienā

(//muša), Morē, Nābē, Naukšēnos (//muš^a), Nautrēnos, Nirzā, Ozolainē, Ozolos (//muš), Preiļos (//muša), Priekuļos, Rāmuļos, Raunā, Rencēnos (//muša), Rēznā, Rozēnos, Rugājos, Ružinā, Sakstagalā, Sinolē, Smiltēnē (//muša), Stienē, Šķilbēnos, Ternejā, Tilzā, Tirzā, Tūjā (//musis//muša), Valkā, Vārkavā (//muša), Vecatē (//muša), Vecleicenē, Vecpiebalgā, Viļakā, Viļānos, Viļķenē (//muše), Zeltīnos, Ziemeros, Aizkalnē (//muša), Alsviķī, Barkavā (//muša), Blomē, Brigos, Dagdā, Maltā, Mujānos, Pededzē, Plāpā, Stāmerienē, Trapenē, Umurgē (//muša), Vijciemā, Vīksnā VLI

spala spoļa ME III 982 spals, spala LKV 691 spals
 Sastop Rankā, Jaunrozē, Laicenē, Dzelzavā, Jaunpili//Zaubē, Sausnējā ME; Kalupē, Varakļānos, Aknīstē, Saikavā, Sunākstē, Birzās, Vecpiebalgā, Vestienā, Kaldaubrūnā, Rankā EH II 545; Fraulienā FBR VI 94; Lazdonā, Fatkulē, Sarkaņos, Cesvainē FBR IX 139; Vecgulbenē FBR V 152; Alsviķī, Beļavā, Litenē, Stāmerienē FBR XIX 126; Jaunlaicenē Bormane 36; Bērzgalē (//spals)
 Rupaine

vilkšana vīkšana 'vilku bars' ME IV 589, 590 vīkšana, vīkšana
 na LKV nav

Lietvārdi, kas Šķilbēnu izlokšnē ir jā-celmi

lakša lakšja ME II 416 lakši LKV nav
lākša³⁷ liēkša ME II 457 lākša, lākšana, lākšja LKV 357
lākšje

Sastop Vecpiebalgā, Alūksnē, Bērzaunē, Nīgrandē, Jaunpiebalgā ME; Drustos, Āraišos, Lizumā, Jaunpili, Zaubē ME II 457; Saikavā ME II 457; Vestienā EH I 736; Bērzgalē Rupaine

prieca prīca ME III 393, 391 prīks, prīca LKV 575
prieks

37 Minētas visas izlokšnes, kurās šo lietvārdu deklinē kā jā-celmu, neatkarīgi no saknes beigu līdzsvara kvalitātes.

Sastop Drustos, Rēzeknē ME III 391; Aulejā, Varakļānos, Domopolē, Ozolmuižā, Kokorevā EH II 316; Eversmuižā FBR VI 38; Sarkaņos³⁸ FBR IX 139; Kārsavā FBR XII 53; Aglonā Murāne 113; Bērzgalē Rupaine .

Pēc iā-celma parauga deklinē arī pamata skaitļa vārdu

tūkstuža³⁹ tūkstuža ME IV 279 tūkstuotis, tūkstuša
EH II 707 tūkstuža² LKV 744 tūkstotis

Sastop Baltinavā EH II 707; Kalupē, Līvānos, Pildā, Skaistā, Višķos EH XI 707; Zvirgzdinē FBR X 26

Lietvārdi, kas šķīstām izloksnē ir ā-celmi

apakle apakle ME I 72 apakla, apakle LKV 52 apakle
Sastop Rankā ME ; Vecpiebalgā, Aulejā, Barkavā, Ērgļos, Galgauskā, Biržos, Mežamuižā, Kaldabrupā, Katrīnā, Ļaudonā, Mēmelē, Aknīstē, Pildā, Saikavā, Skrundā, Jeros, Skaistā, Varakļānos, Valmiermuižā, Zalmuižā EH I 70; Bērzgalē Rupaine

atkāzes atkāzes ME I 100 atkašam, atkāzes LKV 81 atkāzes
Sastop Sausnējā ME ; Vecpiebalgā, Raunā, Aulejā EH I 147; Bērzgalē Rupaine

atļāve atļāve ME I 175 atļāuja, atļāve² LKV 84 atļāuja
Sastop Bērzaunē, Alūksnē ME; Lazdonā, Galgauskā, Zvirgzdinē EH I 154; Fraulienā, Sarkaņos, Dzelzavā FBR IX 140; Bērzgalē Rupaine

atnadze atnāje ME I 179 atnadzis, atnadze LKV 85 atnadzis
Sastop Varakļānos EH I 157; Bērzgalē Rupaine

38 Sarkaņos sastopama forma prieka.

39 Minētas visas izloksnes, kurās šo lietvārdu deklinē kā iā-celmu, nestkarīgi no saknes beigu līdzskapa kvalitātes.

ceļturtdiene catūrdiņa ME I 376 ceļturtdiena LKV 133 ce-
turttdiena

Sastop Mežamuižā, Kaldabrupā, Biržos, Aknīstē, Va-
rskļēnos, Līvēnos FBR XX 140; Izvaltā Ozolīpa 62;
Stirnienē Vutaņne 121; Rēznē Knikste 79; Bērzgalē Ru-
paine

ciems ciersme ME nav EH I 274^x ciersma, ^xciersme
LKV 137 ciersma

Sastop Nīcā EH I 274

dale dale ME I 435 dala EH I 304 + dale LKV 145 dala
Sastop Kaldabrupā, Aknīstē EH; Freīļos FBR VIII 12;
Baltinavā FBR XI 132; Izvaltā Ozolīpa 61; Viļakā⁴⁰
Francāne 136

drace drace 'blēpdare' ME I 488 draca, drace LKV nav
Sastop Bērzgalē Rupaine

dūne dūne ME I 528 dūnas LKV 175 dūnas
Sastop Freīļos FBR III 71; Bērzgalē Rupaine

dziesma dziesma ME I 563 dziesma, dziesma LKV 179 dziesma
Sastop Vecpiebalgā, Alūksnē, Barkavā, Andrupenē ME;
Freīļos, Baltinavā, Pildā, Aulejā, Kaldabrupā, Līvē-
nos, Līznā, Varakļēnos, Kalstos, Pērkonē EH I 364;
Rucavā FBR VII 121; Susējā FBR VII 140; Gramzdā FBR
IX 101; Krāslavā FBR XII 35; Vecgulbenē FBR V 152;
Kalupē FBR XVIII 41; Pērkonē FBR XVIII 128; Stāmerie-
nē FBR XIX 126; Višķos⁴¹ Ceļi IX 383; Izvaltā Ozoli-
pa 82; Viļakā Francāne 57; Bērzgalē Rupaine

elkone elkone ME I 567 elkuons, elkone² LKV 186 elkonis
Sastop Sausnējā, Freīļos, Neretā ME; Ērgļos, Biržos,
Aulejā, Bērzaunē, Barkavā, Eversmuižā, Kaldabrupā,
Katrīnā, Līvēnos, Liezērē, Lubānā, Aknīstē, Pildā,
Sunākstē, Susējā, Varakļēnos, Zasā, Zaļmuižā, Zvirgz-
dinē, Weissensee EH I 368; Ogrē FBR XI 17; Lazdonā,

⁴⁰ Sastop saliktepu otrajā daļā, ārpus saliktepiem
jā-celms.

⁴¹ Šo formu sastop reti.

Praulienā, Sarkaņos, Patkulē, Cesvainē FBR IX 140; Barkavā FBR XIII 21; Sausnējā FBR II 57; Preiļos FBR III 72; Vestienā FBR XVII 86; Daudzesē FBR XVII 151; Skaistkalnē, Bērbelē, Vallē, Stalpē FBR XVIII 12; Kalupē FBR XVIII 38; Pērkonē FBR XVIII 126; Neretā FBR XIX 103; Kalētos Leja 130; Izvaltā Ozoliņa 81; Rēznā Knikste 30; Kraukļos Panteļejeva 107; Liksnā Jonina 13; Bērzgalē Rupaine

gale gale ME I 598 gaļa EH I 379+ gale LKV 200 gaļa
Sastop Kaldabrupā EH; Baltinavā Kramova 11; Izvaltā Ozoliņa 68; Viļakā Francāne 151

grūsle grūsle ME I 668 grūslis LKV 215 grūslis

gule gule ME I 679 gula LKV 216 gula

ietale ītafe ME II 81 ietere, ietala LKV nav

izzine izzīne ME I 832 izzīņa LKV 292 izzīņa

kāje kūoje ME II 186 kāja LKV 301 kāja

kresles kresles 'ragavu atzveltnē' ME II 274 kreslis
LKV nav

kustuone kustūņ ME II 329 kustuopa EH I 680+kustūne
LKV nav

ģ-celma formas sastop Preiļos, Pildā EH;

lindiene⁴² // lirdiene lirdīne // lyudīne ME II 498 liē-
diens EH I 754 + lieldiene² LKV 362 lieldienas

Loka kā ģ-celmu Aulejā, Bērzgalē, Daudzesē, Aknīstē, Sunākstē, Zvirgzdinē, Barkavā, Biržos, Kaldabrupā, Ostern EH I 754; Mežamulē FBR XII 15; Daudzesē FBR XVII 152; Neretā FBR XIX 104; Izvaltā Ozoliņa 72; Bērzgalē Rupaine

maite maite ME II 552 maite EH I 778 + maite² LKV 378 ma-
ta

Sastop Alūksnē, Liepnē EH; Vecgulbenē FBR V 152;

Alsviļā, Litenē, Beļavā, Stāmerienē FBR XIX 126

⁴² Minētas visas izloknes, neatkarīgi no saraksta I daļas formas.

mēja⁴³ mūoje ME II 577 māja LKV 378 māja

mīkle^a meīkle 'maizes mīkla' ME II 641 I mīkla, mīkle
LKV 400 mīkla^a

Sastop Vārkavā, Varakļānos ME II 641; Aulejā, Kaldabrupā, Aknīstē, Zvirgzdinē, Vecpiebalgē, Biržos EH I 820; Neretā FBR XIX 104; Višķos Ceļi IX 384; Izvaltā Ozolīpa 81; Stirnienē Vutnāne 89; Bērzgalē Rupaine

mīkle meīkle^b 'minamā mīkla' ME II 641 III mīkla,
mīkle² LKV 400 mīkla^b

Sastop Nicā, Vārkavā, Varakļānos ME II 641; Aulejā, Biržos, Kaldabrupā, Aknīstē, Līkanā, Kapīpos EH I 820; Neretā FBR XIX 104; Višķos Ceļi IX 384; Izvaltā Ozolīpa 81; Stirnienē Vutnāne 89; Bērzgalē Rupaine

mūsmere mūsmerē ME II 679 mūsmira, mūsmere LKV 409
mušmire

Sastop Varakļānos ME; Zvirgzdinē EH I 839; Bērzgalē Rupaine

neslave naslavē ME II 733 neslava, neslave LKV 430 neslava
Sastop vēl Zaļmuižā ME; Bērzgalē Rupaine

pakale pakalē ME III 39 pakala EH II 238 pakale LKV 478
pakala

Sastop Kaldabrupā EH II 238; Baltinavā FBR XI 127

peļne peļnē ME III 198 peļņa LKV 533 peļņa

piegule piģulē ME III 253 piģgula EH II 252 • piegule²
LKV 541 piegula

Sastop Kaldabrupā EH

piektdiene piģdīnē ME III 261 plektdiena EH II 256 plektdiēne²
LKV 542 plektdiena

Sastop Aulejā, Biržos, Kaldabrupā, Kalupē, Lubānā, Aknīstē, Pildē, Susējā, Vārkavā, Varakļānos, Zasā, Zvirgzdinē, Mežmuižā EH; Izvaltā Ozolīpa 62; Stir-

⁴³ Forma dzirdēta tikai no viena teicēja, parasti mēja.

niēnē Vutnāne 121; Rēznā Knikste 79; Bērzgalē Rupaine
piemine pīmiņe ME III 273 piemina EH II 262 piemines
LKV 546 piemina

Freiļi FBR VIII 14; EH II 262 (nav dota nozīme). Ar
citu nozīmi Jaungulbenē, Stāmerienē, Weissensee EH II
262

pirmudiene⁴⁴ pyr̄mudīne ME III 225 pirmdiēna EH II 238
pirmudiene, pirmūdīlene², pirmdiene LKV 559 pirmdiēna
Sastop Kalupē, Barkavā, Varakļānos EH II 238;
Aulejā, Zvirgzdinē, Kaldabrupā, Lubānā, Aknīstē, Pil-
dā, Vārkavā EH II 238; Mežamuižā, Biržos EH II 237;
Stirniēnē Vutnāne 121; Rēznā Knikste 78; Bērzgalē
Rupaine

plāve plāvē ME III 365, 367 plāūja//plāva, plāve LKV 567
plauja
Sastop Alūksnē, Galgauskā, Naukšēnos ME III 367;
Aulejā, Kaldabrupā, Lazdonā EH II 306; Bērzgalē Rupa-
ne

pušdienes⁴⁵ pušdīnes ME III 437 pušdiēna, pušdienes
EH II 331, 335 + pusdiene, pušdiene LKV 584 pusdiēna
Sastop Astūnē, Kapīnos ME; Zvirgzdinē, Aulejā, Viš-
ķos, Aknīstē EH II 335; Lubānā EH II 335; Sunākstē
EH II 331; Bērzgalē Rupaine

radne rodne kopdz. ME III 462 radnis, fem. radne 'rads'
LKV nav

Sastop Bērzgalē Rupaine

ruotale rūtale ME III 583 ruotala LKV 604 rotala

sauve sāuve ME III 771, 778 sauja // sāuva, sauve
LKV 658 sauja

Sastop Varakļānos ME III 778; Kalupē, Pildē, Zvirgz-
dinē, Višķos, Domopolē EH II 462; Bērzgalē Rupaine

44 Minētās visas izlokšnes, kurās lieto šo ē-celmu, neat-
karīgi no salikteņa otrās formas.

45 Minētās visas izlokšnes, kurās lieto šo ē-celmu, neatkarīgi
no salikteņa pirmās daļas formas.

savvale savvala 'blīpas, nedarbi' ME III 794 savvala
LKV 663 savvala

sērksne sērksne ME III 831, 829 sēršana, sēršanas, sērksna,
sērksnes LKV 669 sēršana

△ sestdiene sazdiene ME III 821 sestdiens EH II 479 + sest-
diene LKV 669 sestdiena

Sastop Mežamuižā, Biržos, Kaldabrupā, Lubānā, Ak-
nīstē, Zasā, Barkavā, Kalupē, Pildā, Zvirgzdinē EH II
479; Izvaltā Ozolīpa 62; Stirnienē Vutnāne 121; Bēznā
Knikste 79; Bērzgalē Rupaine

skrimstala skrimstale ME III 893 skrimstala//skrimstale
LKV 681 skrimstala

Sastop Jēkaba n., Dzelzavā, Sausnējā, Saikavā ME;
Zvirgzdinē EH II 510; Aknīstē⁴⁶ FBR XV 172; Bērzgalē
Rupaine

slave slavē ME III 920 slava, slavē LKV 683 slava

Sastop Eversmuižā, Rucavā ME; Aulejā, Rugējos,
Zvirgzdinē, Nirzā, Vidzuižā, Verakļānos, Lādonā,
Vecgulbenē, Vestienā, Sērkaņos, Višķos, Sērpilī, Pēr-
konē EH II 522; Praulienā, Patkulē, Cesvainē, Dzelsa-
vā FBR IX 140; Vestienā FBR XVII 87; Višķos Ceļi IX
384; Bērzgalē Rupaine

spradzes // spradzi spražes // spraži ME III 1007 spra-
dzis, spradze LKV 696 spradzis

Sastop Aulejā, Kaldabrupā, Lubānā, Zvirgzdinē EH
II 555; Izvaltā Ozolīpa 82; Bērzgalē (//spraži) Ru-
paine

△ svētdiene svādiene ME III 1154 svētdiena, svētdiane²
LKV 711 svētdiene

Sastop Susējā, Kapiņos ME III 1154; Aulejā, Biržos,
Kaldabrupā, Neretā, Aknīstē, Sunēkstē, Zasā, Mežamui-

⁴⁶ Sastop formu skrimstala.

zā, Kalupē, Līksnā, Līvānos, Pildā, Varakļēnos,
Zvirgzdinē, Preiļos, Ludzā, Vārkavā EH II 616; Iz-
valtā Ozoliņa 82; Stirnienē Vutnāne 121; Bērzgalē
Rupaine

Ākiedre ākiedre ME IV 51 ākiēdra, ākiēdre LKV 717 ākiedre
Sastop Preiļos ME IV 51; Liepnā, Mēlupē, Popē,
Džūkstē EH II 640

Šūpules šūpules ME IV 109 šūpales, šūpules LKV 721
Šūpoles
Sastop Alūksnē ME; Daudzevā, Sunākstē EH II 659;
Bērzgalē Rupaine

trešdiene trešdine ME IV 232 trešdiēna EH II 693 + treš-
diene LKV 740 trešdiēna
Sastop Aulejā, Biržos, Kaldabrupē, Kalupē, Lubā-
nā, Pildā, Varakļēnos, Zvirgzdinē EH; Izvaltā Ozoli-
ņa 62; Stirnienē Vutnāne 121; Rēznē Knikste 79; Bērz-
galē Rupaine

notardiene⁴⁷ notardine ME IV 424, 423 notrdiēna/notar-
diēna, notardiēna LKV 479 otrdiēna
Sastop Varakļēnos ME IV 423; Barkavā, Kalupē, Lu-
bānā, Pildā, Skaistē, Zasē EH II 745; Nežamuižē,
Biržos EH II 745; Stirnienē Vutnāne 121; Rēznē Kniks-
te 79; Bērzgalē Rupaine

ušne ušne ME IV 309 usna, ušnes LKV 751 usne
Sastop Aulejā EH II 716; Pildā FBR XIII 51; Ak-
nīstē FBR XV 196; Bērzgalē Rupaine

Avale vale ME IV 463, 453 II vaja, vale LKV 771 vale
Sastop Preiļos, Kaldabrupē ME IV 453; Liepnā EH II
752; Baltinavē FBR XI 132; Bērzpili, Dvietē, Galēnos,
Izvaltā, Maksānos, Viļakē, Viļānos, Puzē (//vāļ)

vārnukājes vāornukājes ME IV 507 vārnkājes LKV nav

47 Miņstas viss izloknes, kurās šīs lietvārds ir
š celms, neatkarīgi no salikta pirmās daļas formā.

zibine // zibinis zibīne // zibīnē ME IV 715 zibenis,
zibine, zibene LKV 806 zibens

Sastop Dunikē ME IV 715; Gramzdā, Rēsunē ME IV 715;
Pērkonē FBR XVIII 128

zīne zīnē ME IV 724 zīna LKV 809 zīna
Sastop Preiļos FBR VIII 13; Baltinavā Hramova 11

Lietvārdi, kas šķilbēnu izloksnē ir i-celmi

auzaitis auzāic ME I 231 auzājs, auzaita, auzaitē LKV 103
auzājs

birz birš 'sējums birze' ME I 229 birze, birzē, -s
LKV 116 birza

Sastop Vecgulbenē, Renkē, Saikavē EH I 221; Aknīstē
FBR V 178; Vecgulbenē FBR V 152; Alavīkī, Beļavē,
Litēnē, Stāmerienē FBR XIX 126; Višķos Ceļi IX 384

bīta bīc ME I 300 bīte, bītis EH I 222 + bīta, -s
LKV 117 bīte

Sastop Eversmūižē, Baltinavā, Pildē, Aulejē EH I
222; Zvirgadinē FBR X 30; Višķos Ceļi IX 384; Nir-
zā Igovena 19; Sāvienē Negaine 82; Aglonā Murāne 118;
Izvaltē Ozolīna 84; Viļakē Francēne 57; Bērzgalē Ru-
paine

dzija dzījs ME I 549 dzija, dzījs, -s LKV 179 dzija

Sastop Alūksnē, Sausnējē, Jaungulbenē ME; Evers-
mūižē, Birzōs, Aknīstē, Vecpiebalgē, Lubānē, Saikavē,
Sunākatē, Zvirgzdinē EH I 357; Praulienē FBR VI 95;
Zvirgzdinē FBR V 23; Ērgļos, Ogrē FBR XI 17; Pildē
FBR XIII 40; Liezērē FBR XIV 186; Lizumē FBR I 4;
Vecgulbenē FBR V 143; Kaldabrupē FBR XVII 60; Dau-
dzesē FBR XVII 153; Kaluē FBR XVIII 41; Alavīkī, Li-
tenē, Beļavē, Stāmerienē FBR XIX 126; Višķos Ceļi IX
385; Baltinavā Hramova 15; Rēznē Kņikate 100

līdzerksts līdzerkāc 'purva zāle' EH I 736 līdzerkstes
LKV nav

līnāits līnāic ME II 471 līnaita, līnaitē EH I 742 +
+ līnāits², -s LKV 368 līnājs

Sastop Baltinavā EH I 742

maiksts māikāc ME II 549 maikstne, maikste, maigstne,
maigsta, -s LKV 377 maikste

Sastop i-celma iomas Dunikā ME; Lestē, Bīdēn
Kaldabrupē, Pildē EH I 777; Bērzgalē Rupainē

miezāits mīzāic EH I 826 miezaitē LKV 399 miezainē

pajūmts pajūmc ME III 37 pajūme, pajūmte LKV 487 pajūms
// pajūmte

Sastop Bērzgalē Rupainē

vārpsts vārpāc ME IV 507 vārpsta, vārpsta², -s LKV 744
vārpsta

Sastop Zvirgzdinē ME; Bērzgalē Rupainē

vija vejā ME IV 582 I vija LKV 692 vija

zirnaits zīrnāic ME IV 728 zirnaite LKV 810 zīrnājs

Б.П.Рейдзане

Основы имен существительных в говоре Шкилбены в сравнении
с другими латышскими говорами

Основы имен существительных в говорах могут быть различными. В говоре Шкилбены имеются примерно 150 имен существительных, основы которых отличаются от основ в других латышских говорах и в латышском литературном языке.

APZĪMĒJUMI

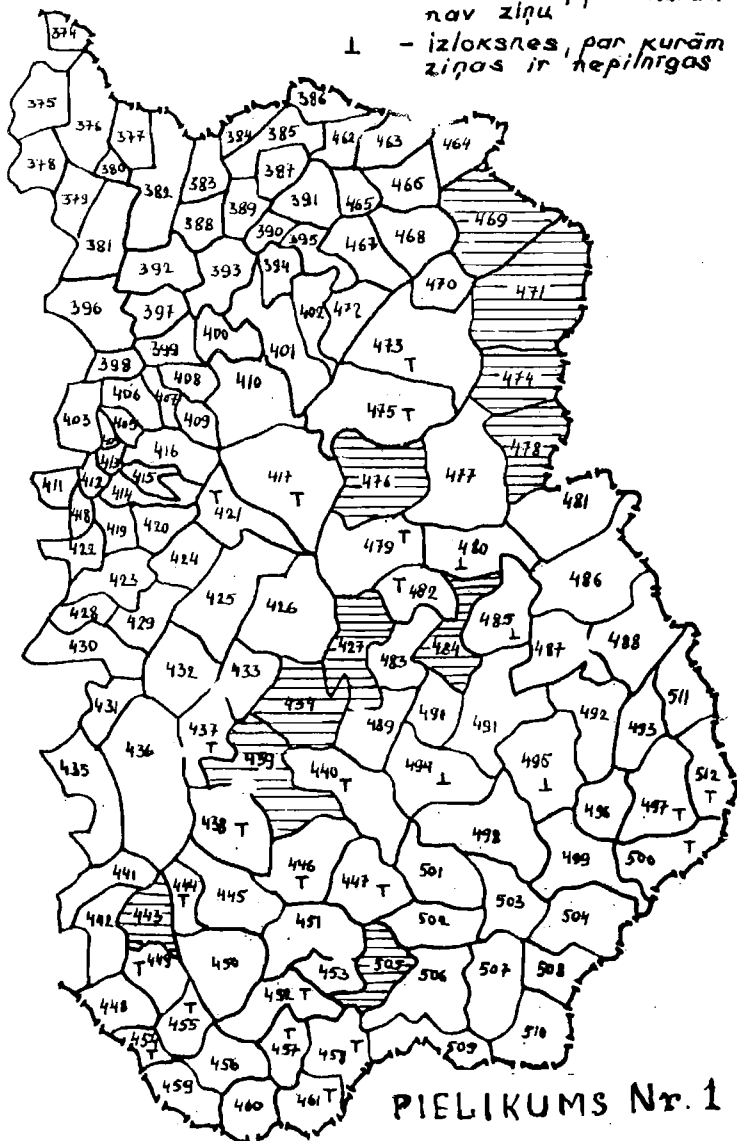
- 125 -

▬ - izloksnes, kurās sastop
ā celma formu VALE

▨ - paraleli lieto
ā celma formu VALA

T - izloksnes, par kurām
nav ziņu

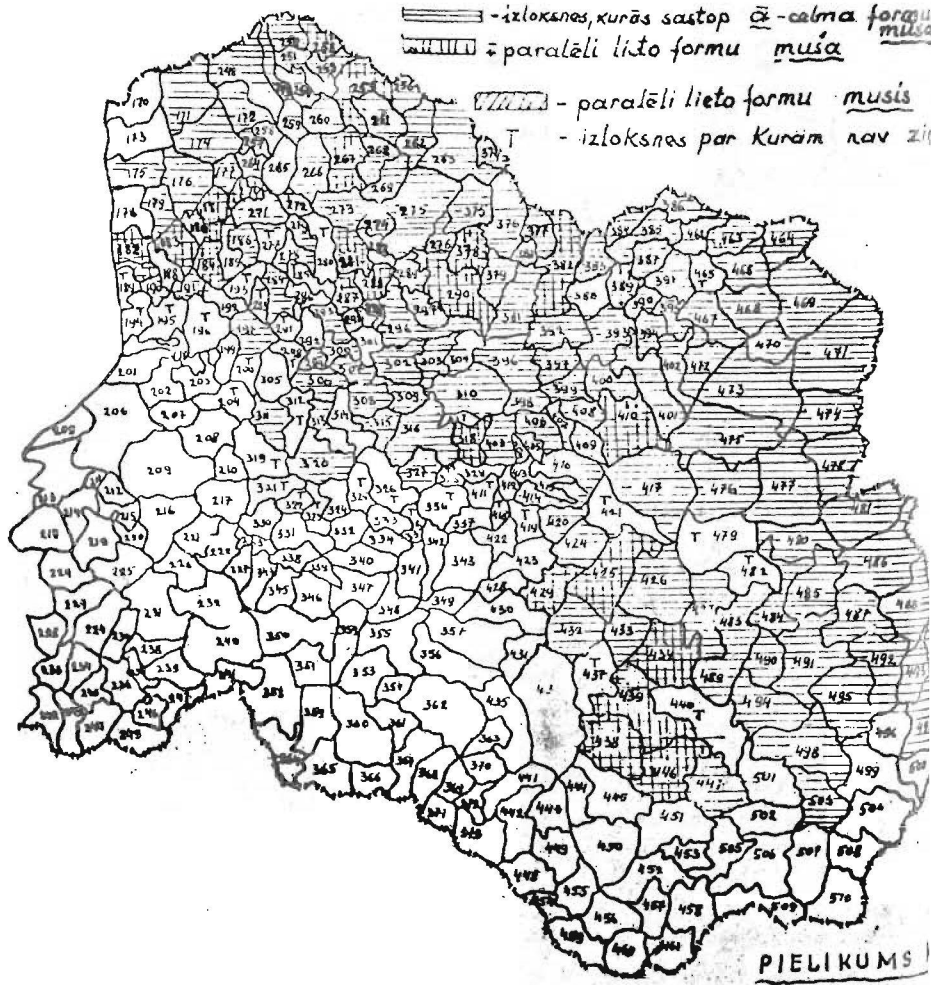
⊥ - izloksnes, par kurām
ziņas ir nepilnīgas

PIELIKUMS Nr. 1

APZĪMĒJUMI

- - izloksnes, kurās sastop ā - celma formu muša
- - paralēli lieto formu muša
- - paralēli lieto formu musis
- T - izloksnes par kurām nav ziņ.

APZĪMĒJUMI

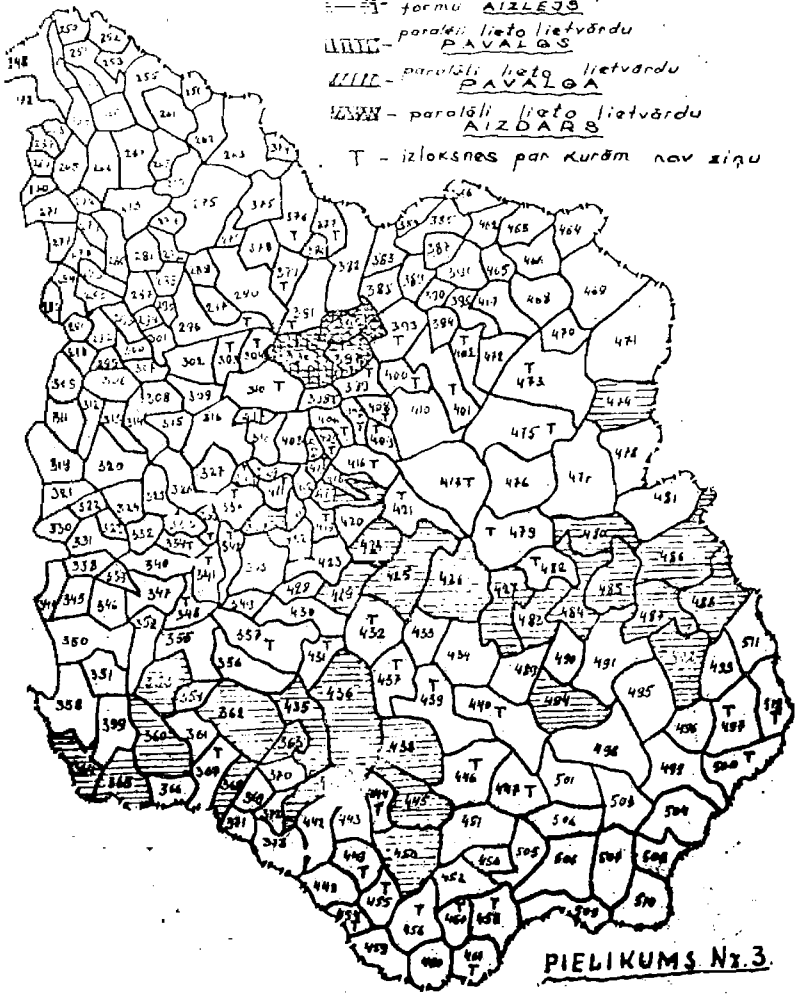
▬▬▬▬▬▬ - izloksnes kurās sastop O-celma formu AIZLEJS

▬▬▬▬▬▬▬▬ - parastī lieto lietvārdu PAVALGS

▬▬▬▬▬▬▬▬▬ - parastī lieto lietvārdu PAVALGA

▬▬▬▬▬▬▬▬▬▬ - parastī lieto lietvārdu AIZDARS

T - izloksnes par kurām nav ziņu

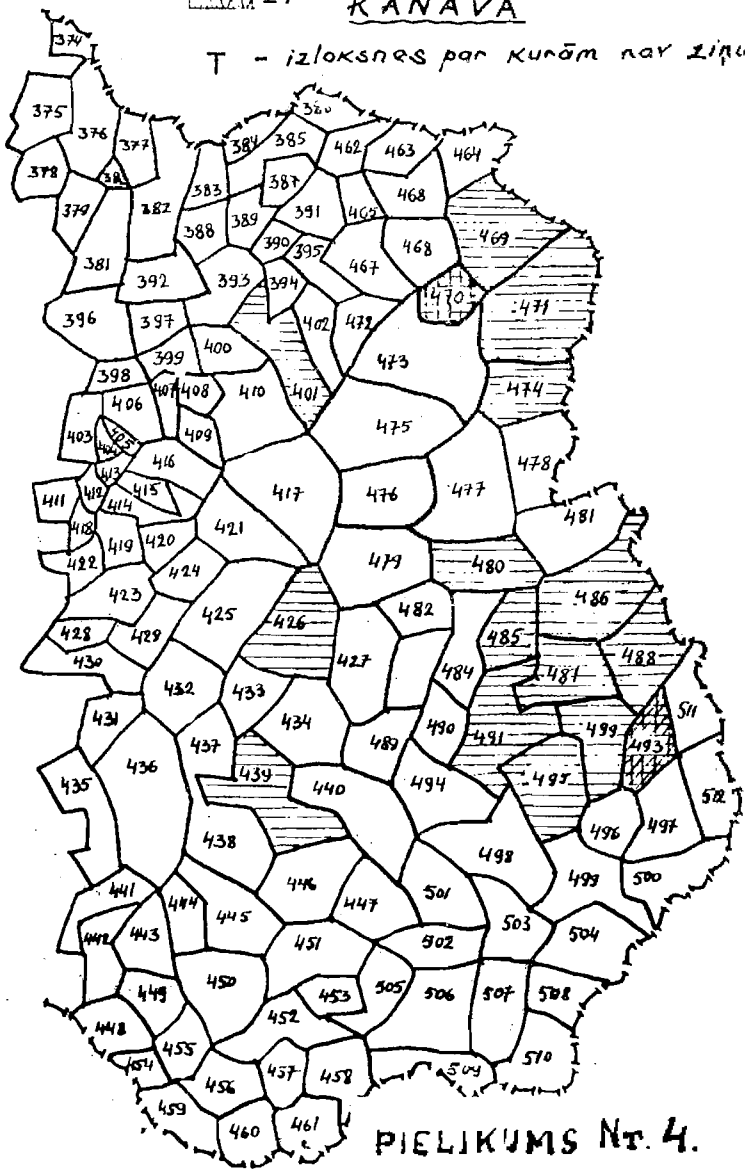

PIELIKUMS Nr.3

A P Z Ī M Ē J U M I

- - izloksnes, kurās sastop
caisma formu RŪČIS
- - paralēli lieto lietvārdu
U D I T E
- - paralēli lieto lietvārdu
K A N A V A

T - izloksnes par kurām nav ziņu

PIELIKUMS Nr. 4.

R. Bērtulis

Latv. ciems un liet. kiēmas nozīmju attiecības

Mūsdienu latviešu valodā vārdu ciems lieto šādās nozīmēs: "apdzīvota vieta, sādža", "noteikts administratīvs iedalījums", kā arī "viensēta, mājas" un, galvenokārt tādās vārdkopās kā iet ciemos, - ā, būt ciemos u.c., ar nozīmi "viesošanās", asl. ME I 394; EH I 277; "село, деревня, селение" LKV 133. Izlokšanās sastopama arī slaviešu drīmes forma ciema.

Senajās vārdnīcās arī uzrādītas dažas vārda ciems zinātās nozīmes, piem., ein Dorff /Gefinde/ Zeems Mc P 189, Mc L 48; Bawrēhoff /Zeems Mc L 28, 86; dorff, ... Zeems E W 118; Zeems, Baurenhoff, ein Dorf. Gefind L Bl 351; zeems m. Bauergefinde, Dorf. St GL 182; Zeems tas, ein Bauergefinde. Lg L II 397, St L II 365; zeems, село, деревня, 2. ийти в гости (ziemā eet). Dorf, 2. zu Besuch gehen LKVV 253 u.c. Latviešu tautasdziesmās vārdu ciems sastopam ne tikai nozīmē "apdzīvota vieta, sādža", bet arī "viensēta, mājas", piem.,

Kas kait man nedzivot

Divi ciemu starpiņā. (Ldz II 4522).

Mūsdienu lietuviešu valodā pēc cilmes atbilstošais kiēmas (4) arī nav viennozīmīgs. Kā galveno šī vārda nozīmi parasti izdala "laukums mājas priekšā, pagalma, sēta",

taču vārdu lieto arī nozīmēs "atsevišķas mājas, viensēta", "ciems, sādža", un "viesošanās", sal. DŽ 338, LKŽ V 749 sek; "двор" LKŽ 276, "двор; двор, дым; деревна" LRŽ 396, "ciems, sādža, pagals, sēta "RV 513, "1. pagals, sēta, 2. leuku mājas", LLV 306. Te gan jānorāda, ka vārdu kiēmas nozīmē "viesošanās, viesības" pazīst tikai Lietuvas austrumizloksnēs, sal. V. Mažiulis K II 208, piem., Frašau kieman (Apsl) "lūdzu ciemos", Tētis išvažiavo į kiemus (Būdviētis) "tētis aizbrauca ciemos", Lietė suruošt didelį kiemą ir suprašyt daug svečių (Mielagėni) "lika sarīkot lielas viesības un ielūgt daudz ciemiņu (viesu) " u.c. Arī nozīmē "ciems, sādža" vārdu kiēmas sastop ne visās izloksnēs, bet gan dažās austrumaugštaišu izloksnēs, kā arī Baltkrievijas PSR teritorijā, kur saglabājušies lietuviešu valodas izlokšņu pārstāvji. Lietuviešu literārajā valodā jēdziena "ciems, sādža" apzīmēšanai lieto vārdu kāimas (1), sal. DŽ 298, LKŽ V 54 s.v. (1.nor.), kas pazīstams galvenokārt rietumaugštaišu un žemaišu izloksnēs, sal. V. Mažiulis K II 207.

Tātad lietuviešu valodā kā sinonimi tiek lietoti kāimas un kiēmas, tāpat arī sōdžius (2), sodā (4), kiemy-
nūjas, sk.SŽ 107. Tā kā šie vārdi tiek lietoti dažādās izloksnēs, tad arī senajos lietuviešu rakstos sastopami ar dažādiem vārdiem ciema, sādžas apzīmēšanai, dažādās nozīmēs lietots arī kiēmas - atkarā no tā, kuras izloksnes pārstāvis bijis rakstu vai vārdnīcas autors.

B.Vilenta rakstos (1579) sastopam vārdu kiemas nozīmē "ciems, sādža", piem., Potam ateia Iesus su ieys ing kiema kuri vadina Getfemani VEE 197/3. J.Bretkūna "Postilā"(1591) kiemas lietots gan "ciema, sādžas", gan "tasevišķu māju, viensētas", gan "pagalma, sētas" nozīmēs, piem., ... mieštofa / kiemoja ir girre(a Br P I 144/8; ... koda regia miešte / ir kieme kokiame / alba kije / piktus tarp geru glwenancjus Br P I 212/7-8; ... kur kiemelis budawa ... BrP II 113/22 u.c. Rā rāda attiecīgās vietas poļu valodas oriģināla, arī M.Daukšas "Postilā"(1599) kiemas nozīmē "ciems, sādža (po.wieś)", piem., O teip' darik' tu ka nōris su kiemāis jawais / su pōmpomis / su gōreis tawāis DP 277/49-50, sal.po. tak czyn ty co chcesz, z wioskami, z pompami, z rokoskami tweni ... WP II 156/16-17; wienas pīrko kiemā / āntras iaucjus / trecjes wēde mōteri ... DP 277/33, sal.po. Jeden kupiā wieś, drugi woły, treci pioaļ žonę ... WP II 155/36-37; O ānis niēku nuāidy / nuēio wienas ing kiemā jawo ... DP 350/33-34, sal. po. A oni zaniedbawszy odeszli: ieden do wsi swoiey ... WP II 260/30-31 u.c.

Vārdu kiemas "ciema, sādžas" nozīmē lietojis arī D.Kleins savās gramatikās (1653, 1654), piem., aplīnk kiema - cinca pagum Kl G 167 (523); afz dirbu kieme / ich arbeitē Duffm Dorff Kl C 389 (607); sal. arī Kl G 161 (459), Kl C 7 (536), 389 (607), 390 (607). Tādā pat nozīmē vārds kiemas zināms no XVI-XVIII gs. Prūsijas valdības likumiem,

piem., ... wiſſiems Waldziotoiams Miestūſa ir Kiemūſa
(1589) PV G 58-59, 2/8; ... ir diddieji Kiemai tur, jei
reikia, maſjiemſiems ant Pagalbos ateiti (1788) PVG 340/
12-13, sal. arī PVG 58-59, 1/14; 126/3 u.c. S.Staneviča

pierakſtitajās "Žiemaiſu dziesmās" (1829) kiemas nozīmē
"pagalms, sēta", bet "ciems sādža" izteikts ar vārdu kai-
mas, piem., Eyn mergity par kimely,

eyn jaunojy i daužely,

đureles daridama,

pry rutelu eydama. SDŽ 62;

Eyn mergity par kima

žalu rutu žankity. S DŽ 42;

Ar i kayma kaymužele?

ar i marga dvaružely?

ar i Tylžes miestely ? S DŽ 114 u.c.

Kā norāda V.Mažulis K II 206, lietuviešu tautasdie-
mās vārdu kiemas galvenokārt sastop nozīmē "pagalms, sēta"
sk. turpat arī piemērus, sal. arī:

Einu per kiemā,

Girdžiu per sienā,

Kād mane apkalbėjo,

Kād mane apkalbėjo. (LT I 539);

Bėgsiu per kiemā tekina,

Sakysiu močiutei verkdama. (LT I 369) u.c.

Senajās lietuviešu vārdnicās aplūkojamo vārdu kiemas
sastopam nozīmē "ciems, sādža", piem., wies / Rus, villa.

paga, Kiēmas SD³ 479, SD⁵ 398, Kiēmas, mo. ein Dorff NV 46, 167; Kiēmas, mo. m. das Dorf, 2. das Gehöft RW I 58, II 102, 207; sal. MW I 115, II 133, II 276. Šajās vārdnīcās vārdu kaimas vispār nesastopam. Vēlākajās vārdnīcās, kas izdotas t.s. Mazajā Lietuvā, vārds kaimas jau minēts līdzās vārdam kiēmas, piem., Kaimas, o. m. das Dorf NW 186; Kēmas, o. m. das Dorf; der Bauerhof; ... der Hofraum, der Platz zwischen dem Wohnhause und den Wirthschaftsgebäuden NW 186; sal. arī KW 182 un 160. F. Kuršaitis gan kaimas liek kvadrātikavās kā vi-
ņam nepazīstamu vārdu. Tas arī saprotams, jo, kā rāda visi materiāli, t.s. Mazajā Lietuvā ciema, sādžas jēdzienā apzīmēšanai tika izmantots vārds kiēmas un kā sinonīma - dvāras, kas parasti gan apzīmēja muižu, turīgu zemnieka viensētu.

Etimologi par liet. kiēmas, latv. ciems cilmi nav vienos uzskatos. Daļa valodnieku saista aplūkojamos vārdus tieši ar gr. κῆμη "ciems", got. hains "t.p." e.isl. heimr "pasaule" u.c., sal. A. Bezzenberger BB XXVII (1902) 168 sek., R. Trautmann BSW 112 sek., A. Fick VW I 29 u.c. Citi liet. ciēmas, kaimas, latv. ciems, pr. caymis, cayme uzskata par aizguvumiem no germāņu valodām, sal. H. Hirt PBB XXIII (1898) 347 sek., A. Valde - J. Pokorny VW I 360 u.c., šādu iespēju pieļauj arī J. Endzelins ME I 394. Taču K. Būga un daži citi etimologi (galvenokārt baltu valodu pētnieki), aplūkojamos vārdus cenšas saistīt ar e.s.l. pokojb "miers", počiti, "atpūsties", kr. покой "miers", lat. quies "miers, atpūta" u.c. sk. K. Būga RR II

92, 254, J.Endzelīns ME I 394, SV 187, E.Fraenkel LE K I 251; u.c. Šāda etiimologija ļauj secināt, ka liet. kiēmas, latv. ciems, pr. caymis, cayme sākotnējā nozīmē laikam būs bijusi "atpūtas vieta", resp. "māja", no kurās vēlāk izveidojusies nozīme "apdzīvota vieta, sādža"; sal. O.Schrader - A.Nehring RIA I 203.

Pēc vēsturnieku liecībām XIII - XIV gs.liet. kie-
mas apzīmēja ne vien apdzīvotu vietu, bet arī feodāļu dzīvojamo namu kopā ar viņa saimes ļaužu mājām. Vēlāk, XIV gadsimtā, ar vārdu kiemas apzīmēja arī bagātību, mantu vispār, sal. J.Jurģinis LK II 340. Liecības par to sniedz arī senie lietuviešu valodas pieminekļi, it īpaši M.Daukšas "Postila".

Šie fakti liecina, ka liet. kiēmas un latv. ciems senatnē tikuši lietoti vienā nozīmē - "apdzīvota vieta". Ar tādu pašu nozīmi pazīstami pr. caymis, cayme, sk. A.Trautmann AS 350, J.Endzelīns SV 187.

Vārda kiēmas nozīme "pagalms, sēta"veidojusies vēlāk. J.Jurģinis MAD 1957 I 58 norāda, ka bajāru dzīvojamais nams un viņa saimes ļaužu mājas bijušas aptvertas un tajās varēja nokļūt tikai caur sētā ierīkotiem vārtiem. Tātad kiēmas līdzās senajai nozīmei "apdzīvota vieta" ieguva arī nozīmi "nožogota vieta", kas arī vēlāk deva mūsdienu nozīmi "pagalms, sēta".

Kā jau tika minēts, kiēmas bez jau nosauktajām nozīmēm tiek lietots arī atsevišķu māju, viensētas apzīmēšanai. Tādē pašā nozīmē lieto arī vārdu ciems latviešu valodā, sk. ME I 394 s.v. (1.noz.). Tas ļauj secināt, ka

šo vārdu nozīmes laikam ir diezgan senas un abās valodās veidojušās vienādi. Arī viensēta, kā zināms, parasti sastāv no vairākām ēkām, un tā varēja veidoties nozīme analogijas ceļā ciems "apdzīvota vieta, sādža" → "viensēta".

Taču nav neiespējams arī cits nozīmes "viensēta" veidošanās ceļš no nozīmes "apdzīvota vieta, sādža". Kā tika norādīts, liet. kiēmas ieguva arī nozīmi "sēta, pagalms". Vārda kiēmas nozīme "viensēta" varēja rasties arī no šīs nozīmes "sēta, pagalms". Analogiskus piemērus atrodam arī citās valodās. Tā, piemēram, latviešu valodā sēta nozīmē ne tikai "pagalms", bet arī "viensēta", sal. ME III 933; Bawrenhauß / Bähte ... Mc L 86; Skaista mana brāļa sēta tik cālā vietīņā u.c. Arī krievu valodā ДБОР līdzās pamatnozīmei "pagalms, sēta" uzrāda nozīmi "viensēta, zemnieku māja", sal. OC 149.

Tātad lietuviešu valodā vārds kiēmas no monosemantiska vārda kļuvis par polisemantisku. Mūsdienu lietuviešu valodā šī vārda pamatnozīme ir "pagalms, sēta". Seno nozīmi vārdam kiēmas sastopam vairs tikai daļā izlokšņu. Senās nozīmes zudumus laikam jāskaidro ar to, ka valodā ciema, sādžas apzīmēšanai sāka lietot citu vārdu - kāimas, tāpat arī aizguvumu no slāvu valodām - dvāras, sal. E. Fraenkel LEW I 112. Pēdējais gan nostiprinājās valodas sīstēmā ar nozīmi "muiža, turīga viensēta", bet lietuviešu tautasdziesmās sastopams arī nozīmēs "dzīvojamā māja, viensēta", un "pagalms, sēta", sk. V. Mažiulis K II 205 sek. Kā vārda kāimas sinonīms lietuviešu valodas izloksnēs tiek lie-

tots arī vārds sōdžius, žemaišu izloksnēs arī sodā.

Aplūkojamo vārdu kiēmas un ciēms nozīmju diferencēšanos daļēji parāda arī atvasinājumi un saliktepi ar šo vārdu celmiem. Ka liet. kiēmas nozīmējis "ciems, sādža", rāda, piemēram, K.Sirvīda vārdnīcā Wieśniak / Ruſticus, ruricola. Kiemionis SD³ 479, SD⁵ 398 ar nozīmi "ciema iedzīvotājs, zemnieks", bet izloksnēs šis vārds zināms arī ar nozīmi "kaimiņš", sk. LKŽ V 753 s.v. (2.noz.). M.Daukšas "Postilā" sastopam vārdu kieminikai "sādžas iedzīvotāji", piem., ... kurié ne est' lōbus / kaip anie kieminikai... DP 278/14-15, sal.po. ... ktorzy nie sa bogawi, iako oni wciarze ... WP II 157/3; sal. LKŽ V 752. Seno nozīmi apliecina arī atvasinājums kiemynē (2) "viesošanās, ciemošanās", sal. DŽ 338, LKŽ V 751, jo, kā tika aizrādīts, liet. kiēmas dažās izloksnēs nozīmē arī "viesošanās; viesības", kas veidojusies no nozīmes "iešana uz citu māju, sētu, uz citu ciemu", sal. kieman', zu Gast in ein ander Dorf RW I 58, MW I 115, NW 186; kiemauti "ciemoties, viesoties", kieminēti "t. p." LKŽ V 750-751; u.c. Mūsdienu lietuviešu valodā jēdzienus "viesošanās; viesības" izsaka ar vārdiem vaišēs (1) dsk., viēšēs (2) dsk., sal. DŽ 908, 942, kuru nozīmes attīstībā daudz kopēja ar vārda kiēmas semantiskajiem pārveidojumiem, sal. J.Jurginis LK II 336 sekk.

Vārda kiēmas mūsdienu pamatnozīme bijusi par pamatu saliktei, kiēmsargis (1) "sētnieks", sal. DŽ. 339, veidošanai.

Mūsdienu latviešu valodā vārda ciems atvasinājumi saistās ar seno nozīmi "apdzīvota vieta, sādža", piemēram, ciemats "ПОСЁЛОК" "LKV 133, kas laikam kādreiz apzīmējis mazu ciemu, sal. E.Hauzenberga FM 80, J.Endzeliņa LGr 384 (207 §), ciemošanās "viesošanās", sal. LKV 133. Mūsdienu latviešu valodā ciemipš nozīmē "viesis", sal. LKV 133, ME I 393, taču tautasdziesmās šo vārdu sastopam arī nozīmē "kaimiņš", piem.,

Kas kait man nedzīvot

Divi ciemu starpiņā:

Ciemipam dūmi kūp,

Man atskrēja siltumiņš. (Basi) Ltdz II 4522;

Ai ciemip, ai kaimip,

Kam tu augi tik ražens? (Baltinava) Ltdz.

II 4560, sal. arī Ltdz II 4523, 4524, 4562, 4566 u.c.

No teiktā varam secināt, ka latv. ciems saglabājis seno nozīmi līdz mūsdienām, turpretim liet. kiemas šo nozīmi uzrāda vairs dažās izloksnēs. Mūsdienu lietuviešu valodā šo vārdu pazīst ar jaunāku nozīmi, kas veidojusies no senās nozīmes "ciems, sādža", bet jēdziens "ciems, sādža" apzīmējumu pārņēmis tās pašas saknes vārds kāimas.

Aplūkotoajos vārdos sastopamies ar vienu no gadījumiem, kad vienā no radniecīgajām valodām - lietuviešu valodā aplūkojamā vārda kiemas semantiku bez vairākiem citiem apstākļiem ietekmējis arī tas, ka valodā līdzās izveidojies tās pašas saknes fonētiski atšķirīgs variants ar saknes, patskaņu miju - kāimas, kas pārņēmis vārda

kiēmas senākās nozīmes funkcijas un tādējādi devis iespēju vārdam kiēmas mainīt nozīmi.

S a i s i n ā j u m i

- BB - Beiträge zur Kunde der indogermanischen Sprachen, herausgeg. von A. Bezzenberger, Göttingen, 1877 sekk.
- BrP - Postilla, tatal esti, Trumpas ir Prastas Ischguldimas, Euangeliu ... Per Jana Bretkūna ... Karaliauczuie, 1591.
- K. Būga RR - K. Būga. Rinktiniai raštai, I - III, Vilnius, 1958-1961.
- DP - Postilla Catholica ... Per Kuniga Mikaloiu Davksza ... Wilniui, 1599. (Citēts pēc 1926.g.fotokopiju izdevuma) .
- nž - Dabartinės lietuvių kalbos Žodynas, Vilnius, 1954.
- EE - J. Endzelins un E. Hauzenberga. Papildinājumi un labojumi K. Mūlenbaha Latviešu valodas vārdnīcai, I-II, R., 1934-1946.
- EW - Liber memorialis Letticus, Oder Lettisches Wörterbuch ... von Caspar Elvers, ... Riga, 1748.
- J. Endzelins LGr. - J. Endzelins. Latviešu valodas gramatika, R, 1951.
- J. Endzelins SV - J. Endzelins. Senprūšu valoda, R, 1943.

- A.Fick VW - A.Fick. Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen, 4.Aufl., I-III, Göttingen, 1890-1909.
- FM - Filologijas materiāli. Profesoram J.Endzelīnam 60. dzimšanas dienā veltīts rakstu krājums, R, 1933.
- E.Fraenkel LEW - E. Fraenkel. Litauisches etymologisches Wörterbuch, I, Heidelberg-Göttingen, 1962.
- RV - Vocabularium Litthvanico - germanicum, et germanico - litthvanicum ... von Friederich Wilhelm Haack ... Halle, 1730.
- K - Kalbotyra, Vilnius, 1958 sekk.
- Kl C - M.Danielis Kleinii Compendium Litvanico - Germanicum ... Königsberg ... M.DC. LIV. (Citāts pēc - Pirmoji lietuvų kalbos gramatika, Vilnius, 1957).
- Kl D - Grammatika Litvanica ... à M.Daniele Klein ... Regiomonti, ... 1653. (Citāts pēc iepriekšminētā izdevuma).
- KW - F.Kurschat. Litauisch - deutsches Wörterbuch, Halle a.S., 1883.
- L (B1) - Lettisch - Deutsches Lexicon ... von Johanne Langio. (Citāts pēc E.Bleses manuskripta fotokopiju izdevuma 1936.g.)

- Lg L - Vollständige deutschlettisches und lettischdeutsches Lexicon ... von Jacob Lange, ... Mitau, ... 1777.
- IK - Literatūra ir kalba, Vilnius, 1956 sekk.
- LKV - Latviešu - krievu vārdnīca, R, 1963.
- LKVV - Latviešu - krievu - vācu vārdnīca, Maskavā, 1879.
- IKŽ - Lietuvių kalbos žodynas, Vilnius - Kaunas, 1941 sekk.
- LLV - A.Bojāte - V.Subatnieks. Lietuvišu-latviešu vārdnīca, R, 1964.
- LKKŽ - A. Lyberis. Lietuvių - rusų kalbų žodynas, Vilnius, 1962.
- LRŽ - B.Sereiskis. Lietuviškai - rusiškai žodynas, Kaunas, 1933.
- LT - Lietuvių tautosaka, I, Dainos, Vilnius, 1962.
- ltdz - Latviešu tautsudziesmas. Izlase, I-III R., 1955-1957.
- MAD - Lietuvos TRS Mokslų Akademijos Darbai, Serija A, 1, Vilnius, 1957.
- Mc L - Lettus ... durch Georgivm Mancelivm ... Riga ... M.DC. XXX VIII (Citēts pēc A.Cintera 1929.g. fotokopiju izdevumam).

- MC P - Phraseologia Lettica ... durch Georgium Mancellium, ... Riga, ... 1638. (Citāts pēc iepriekšminētā izdevuma.)
- ME - K. Mülenbacha Latviešu valodas vārdnīca. Redīgējis, papildinājis, turpinājis J. Endzelīns. I - IV, R., 1923-1932.
- M W - Littauisch - deutsches un Deutsch - lit-tauisches Wörterbuch ... von Christian Gottlieb Mielcke ... Königsberg, 1800.
- N W - G. H. Nesselmann. Wörterbuch der Littau-ischen Sprache, Königsberg, 1851.
- PBB - Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur, Halle, 1874 sek.
- PVG - Prūsijos valdžios gromstos, pagrāudenimai ir apsekymai lietuvians valstie-šiams. Vilnius, 1960.
- R V - J. Rīteris. Lietuviešu - latviešu vārd-nīca, R., 1929.
- R W - Littaulach - Deutsches und Deutsch - Littauisches Lexicon ... von Philipp Rußig ... Königsberg, 1747.
- O. Schrader - O. Schrader - A. Nehring. Reallexicon der A. Nehring RIA indogermanischen Altertumskunde, I-II, Berlin und Leipzig, 1917-1929.
- SD³, SD⁵ - Dictionarium trium linguarum ... Avcto-re Constantino Szyrwid ..., Tertia editio ..., Vilniae, ... M. DC. XLII; Quinta editio ..., Vilnae, 1713.

- St GL - Neue vollständigere Lettische Grammatik, Nebst einem Lexico ... von Gotthard Friedrich Stender ..., Braunschweig, 1761.
- St L - Lettisches Lexicon ... von Gotthard Friedrich Stender ..., Mitau ... 1789.
- SZ - A. Lyberis. Lietuvių kalbos sinonimų žodynas, Kaunas, 1961.
- R. Trautmann BSW - R. Trautmann. Baltisch - slavisches Wörterbuch, Göttingen, 1923.
- VEE - Evangelias bei Epistolas ... per Baltramiejū Willenta ... Karalauczi ... MDL XXIX.
- A. Walde-J. Pokorny VW - A. Walde - J. Pokorny. Vergleichendes Worterbuch der indogermanischen Sprachen, I-III, Berlin-Leipzig, 1927-1932.
- WP - Postylla Katolicka Mniejsza ... przez A. Jakoba Wuyka ... I-IV, W Wrocławiu, 1843.
- O C - С. И. Ожегов. Словарь русского языка. Изд. 5-ое, Москва, 1963.

got.	- gotu
gr.	- grieķu
kr.	- krievu
latv.	- latviešu
liet.	- lietuviešu
po.	- poļu
pr.	- senprāšu
s.isl.	- senislandiešu
s.sl.	- senslāvu
noz.	- nozīme
piem.	- piemēram
sal.	- salīdzini
sek(k).	- sekojošā(ā) lappusē(s)
s.v.	- sub voce

Р.Я.Бертулис

Отношения значений латышск. ciems и лит. kaimas.

На основании приведенного материала делается вывод, что литовское слово kaimas, имевшее значение "населенное место", позже получило значение "огороженное место" и далее - "двор". Со значением "село, деревня" в свою очередь в литовском современном языке начал употребляться фонетический вариант того же корня - слово kaimas.

В латышском языке слово ciems сохранило свое старое значение.

G.Čakule

LATVIJĀ IZDOTĀS VĀRDNĪCAS LAIKĀ NO

1900. LĪDZ 1966. GADAM

BIBLIOGRĀFIJA

Ar šo bibliogrāfiju turpināti pētījumi par latviešu leksikogrāfijas vēsturi. Darbā izmantoti Fundamentālās bibliotēkas Misija Latviešu literatūras nodaļas katalogi un kartotākas, kā arī registrējošās bibliogrāfijas. Savāktais materiāls klasificēts, ievērojot jaunākās padomju valodniecības atziņas par vārdnīcu tipiem. Bet katras valodas ekonomiski politiskajā dzīvē, tās attīstībā ir zināmas īpatnības, kas atspoguļojas arī vārdnīcās. Tādēļ tas izvirzīts atšķirīgs dalījums.

Diskutējams ir tapadējais terminoloģijas un daudzvalodu vārdnīcu variānts. Tas uzlika tikai par aizskatu, uzmetumu.

Sarunu vārdnīcām pievienotas daudzu valodu pašrocības grāmatas, kur meklējami sarunu vārdnīcu aizsakumi.

Radītāja ievietotas lasāmiem tekstiem, valodas mācību grāmatām, hrestomatijām pievienotas vārdnīcas, jo vairumā gadījumu šīs valodas vārdnīcas nav izdotas atsevišķi piemēram, prūšu un ido.

Vietas trūkums dēļ hronoloģiskajā radītāja daļā nav sistematiska radītāja kartas skaitlis.

Bibliogrāfijas ērtākai izmantošanai sniegts vārdnīcu sastādītāju radītāja un redaktoru radītājs.

SISTEMĀTISKAIS RĀDĪTAJS
SKAIDROJOŠAS VĀRDNĪCAS

- 1 - Endzelīns J. un Neuzenberga E., Papildinājumi un labojumi Karļa Milenbaha Latviešu valodas vārdnīcai. I-II sēj. Rīga, Kulturas fonds, 1934.-1946. I, 1934.-1938. 841 lpp.; II, Rīga, VAFP, 1946. 827 lpp.
- Milenbahs E., Latviešu valodas vārdnīca.¹⁾ Rediģējis, papildinājis, turpinājis J. Endzelīns. (Letisch-deutsches Wörterbuch). I, Rīga 1923.-1925. 840 lpp.; II, Rīga 1925.-1927. 909 lpp.; III, Rīga 1927.-1929. 1168 lpp.; IV, Rīga 1929.-1932. 895 lpp.

TOPONĪMISKĀS VĀRDNĪCAS

- 3 - Endzelīns J., Latvijas vietu vārdi. 1.-2. daļa. Rīga, Gulbis-Endzelīns, 1922.-1925. 1.d. Vidzemes vārdi. 1922. 117 lpp.; 2.d. Kurzemes un Latgales vārdi. 1925. 191 lpp.
- 4 - Endzelīns J., Latvijas PSR vietvārdi. /Atb. red. E. Sokols/. 1.d. Rīga, ZA izd., 1956. (LPSR ZA VLI). 1.d., I, A-J. XXII, 428 lpp.
- 5 - Tas pats. 1961. 1.d., II, K-O. XI, 506 lpp.
- 6 - Latvijas kartes vietu vārdu saraksts. Pielikums

1) Vārdnīca ir unikāla, vienīga latviešu leksikogrāfija, kas ietver sevī skaidrojošo, tulkojošo un etimoloģisko vārdnīcu.

Latviešu konversācijas vārdnīcas XI sējumam. Rīga: Gulbis, 1936. 52 lpp.

7 - Melnalksnis A., Dzimtenes vietas. Alfabētiskā kartība sakart. Latvijas pils., miestu, draudžu, pagastu, muižu utt. saraksts latviešu-vācu un vācu-latviešu valodas. Sast. A.Melnalksnis. 1. Valmiera, Zeme, 1918. 1. Vidzemes latviešu daļa. 32 lpp.

8 - Plaķis J., Latvijas vietu vārdi un latviešu pavārdi. Prof.J.Plaķa sakrāti un sakart. 1.daļa. Rīga 1936. (Latvijas Universitātes Raksti. Filolog. un filoz. fak. sērija. 4.1.). 1.d. Kurzemes vārdi. 305 lpp.

9 - Tas pats. 2.daļa. Rīga 1939. (Latvijas Universitātes Raksti. Filolog. un filoz. fak. sērija. 5. 1.). 2.d. Zemgales vārdi.

SINONĪMU VĀRDNĪCAS

10- Grīnberga E., Kaļinciems O., Lukstiņš G., Ozols J., Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca. Ap 20.000 sinon., 4430 sinon. rindas. Rīga, LVI, 1964. 528 lpp.

11- Ozols J., Daži latviešu leksikas materiāli. Sakart. J.Ozols. Pāri par 7000 vārdus. Rīga, LVI, 1958. 168 lpp.

PAREIZRAKSTĪBAS VĀRDNĪCAS

12- Aipranks A., Latviešu jaunas pareizrakstības vārdnīca. Skolām, valsts un pašvaldību darbiniekiem. Rīga, Raņa grāmat. tirg., 1925. 168 lpp.

13- Blese E., Pētersons V., Latviešu pareizrakstības

- rokas grāmata. 1. Teorētisks ievads. 2: **Pareizrakstības vārdnīca**. Sastādījuši **prof. E. Blese un V. Pētersons**. Rīga, Valters un Rapa, 1933. VIII, 461 lpp.
- 14 - Blese E., Pētersons V., Pareizrakstības vārdnīca. Sakart. V. Pētersons ar prof. E. Blesees ievadu. (Saīsināts izd.). Rīga, Valters un Rapa, 1938. XXIV, 267 lpp.
- 15 - Blese E., Pareizrakstības vārdnīca. Rīga, Valters un Rapa, 1939. XI, 263 lpp.
- 16 - Cukurs R., Rokas grāmata tagadējā latviešu valodas pareizrakstība. Latv. val. pareizrakstības likumi un radītājs, kā dažādi vārdi rakstāmi. Sast. R. Cukurs. Valmiera, Skrastiņš, 1901. 44 lpp.
- 17 - Dravnieks J., Pareizrakstības vārdnīca. Skolam un pašmācībai. Rīga, Zihmans, 1915. 228 lpp.
- 18 - Гудков Н., Орфографический словарь. Словарь трудных для написания слов по новой орфографии. 14.000 слов. Рига, Гудков, 1927. 224 с.
- 19 - Latviešu valodas ~~pareizrakstības~~ vārdnīca. Rīga, Izgl. un kultūras ģenerāldirekcija, 1942. 98 lpp. (Latv. valodas krātuve)
- 20 - Tas pats. 2. pap. izd. Rīga, Latvju grāmata, 1944. 107 lpp.
- 21 - Latviešu valodas pareizrakstības vārdnīca. Rīga, LVI, 1951. 247 lpp.

- 22 - Орфографический словарь. Для начальной и средней школы. Сост. Д.Н. Ушаков. (С прил. правил правописания). Рига, Латкнигоиздат, 1945. 199 с.
- 23 - То же. Рига, Латгосиздат, 1948.
- 24 - Ozoliņš E., Latviešu pareizrakstības vārdnīca. Sakart. E.Ozoliņš. Red. J.Endzelīns. Rīga, Gulbis, 1924. 80 lpp.
- 25 - Tas pats. 2. pārstr. un pap. izd. Rīga, Gulbis, 1929. 110 lpp.
- 26 - Tas pats. 3. pārslab. un pap.izd. Rīga, Gulbis, 1930. 134 lpp.
- 27 - Tas pats. 4. pap. izd. Rīga, Gulbis, 1936. 176 lpp.
- 28 - Ramans V., Rakstīsim pareizi. Pareizrakstības likumu noskaidrojumi. Pareizrakstības vārdnīca. Rīga, Valters un Rapa, 1934. 335 lpp.
- 29 - Strods P., Pareizrakstības vordneica. Sast. un izd. prof. Dr.P.Strods. Rēzeknē 1933. 215 lpp.
- 30 - Svešvārdu pareizrakstības vārdnīca. Sakart. H.Bendiks. Ap 5500 vārdū. Rīga, LVI, 1958. 116 lpp.
Ipašvārdū pareizrakstības vārdnīcas
- 31 - Ancītis K., Kurcalis K., Latviešu pareizrakstība. Pareizrakstības likumi. Uzvārdū pareizrakstība. Vārdnīca. Red. prof.P.Smits. Rīga, Valters un Rapa, 1936. 72 lpp.
- 32 - Bleese E., Uzvārdū pareizrakstības vārdnīca. Iekšlietu m-jas uzdevumā sast. un ar dažiem paskaidr. pap. E.Bleese, piedaloties V.Pātersonam. Rīga,

- Gulbis, 1927. XXXI, 144 lpp.
- 32 - Pelsbergs E., Grieķu īpašvārdu pareizrakstība latviešu valodā. Rīga, Latv. Univ., 1922. 35 lpp.
- 34 - Norādījumi par citvalodu īpašvārdu pareizrakstību un pareizrunu latviešu literārajā valodā.
1. Igaņu valodas īpašvardi. Sast. S. Rāge. Rīga, ZA izd., 1960. 96 lpp. (LPSR ZA VLI.)
- 35 - 2. Čehu un slovaku valodas īpašvardi. Sast. G. Mackovs. Rīga, ZA izd., 1961. 48 lpp. (LPSR ZA VLI.)
- 36 - 3. Vacu valodas īpašvardi. Sast. L. Ceplītis. Rīga, ZA izd., 1960. 80 lpp. (LPSR ZA VLI.)
- 37 - 4. Lietuviešu valodas īpašvardi. Sast. T. Porīte. Rīga, ZA izd., 1961. 68 lpp. (LPSR ZA VLI.)
- 38 - 5. Poļu valodas īpašvardi. Sast. V. Staltmane. Rīga, ZA izd., 1961. 80 lpp. (LPSR ZA VLI.)
- 39 - 6. Angļu valodas īpašvardi. Sast. A. Ahero. Rīga, ZA izd., 1961. 124 lpp. (LPSR ZA VLI.)
- 40 - 7. Spāņu valodas īpašvardi. Sast. L. Ceplītis. Rīga, ZA izd., 1961. 75 lpp. (LPSR ZA VLI.)
- 41 - 8. ASV ģeogrāfiskie nosaukumi un angļu valodas skaņu atdarināšanas tabula. Sast. A. Ahero. Rīga, ZA izd., 1962. 68 lpp. (LPSR ZA VLI.)
- 42 - 9. Franču valodas īpašvardi. Sast. L. Ceplītis. Rīga, ZA izd., 1963. 99 lpp. (LPSR ZA VLI.)
- 43 - 10. Somu valodas īpašvardi. Sast. S. Rāge. Rīga, ZA izd., 1963. (LPSR ZA VLI.)

- 44 - ll. Krievu valodas īpašvārdi. Sast. R.Grabis un T.Porīte. Rīga, Zinātne, 1966. 273 lpp. (IPSR ZA VLI.)
- 45 - Paegle E., Latviski uzvārdi. Rīga, Latvijas Bērnu draugu b-ba, 1940. 61 lpp.

TERMINOLOĢIJAS VĀRDNĪCAS:

gramatas

- 46 - Auziņš A., Kleinbergs F., Plostnieks F., Vāciski-latviski gramatrupniecības termini. Sast. A.Auziņš, F.Kleinbergs un F.Plostnieks, Red. A.Augstkalns. Rīga, Latv. gramatrupn. arōdu sāv-ba, 1940. 86 lpp.
47. - Auziņš A., Latviešu, vācu un krievu gramatrupniecības vārdnīca. Ar vāciski-krievisku un krieviski-vācisku alfabētisku terminu sarakstu. Sakart.A.Auziņš. Rīga, Latvju gramata, 1942. 518 lpp. ar tab., 12 lpp.il. Virsr. paral. vācu un krievu val.
- 48 - Drawnieks E., Vācu-latviešu tirdznieciska terminoloģija. Rīga, Grāfika, 1935. 35 lpp.
- 49 - Galenieks P., Botāniskā vārdnīca. Augu ģinšu un sugu latvisko, krievisko un latīnisko nosauk. kraļjums. Rīga, LVI, 1950. 220 lpp.
- 50 - Galenieks F., Krievu-latviešu lauksaimniecības vārdnīca. Sast. F.Galenieks. Rīga, LVI, 1953. 426 lpp.
- 51 - Īsa krievu-latviešu pedagogijas terminu vārdnīca. LPSR IM Skolu zin.pētn.inst. Rīga 1959. 63 lpp.
- 52 - **Краткий англійско-русский и русско-англійский сло**

варь-минимум морских и авиационных терминов для офицеров авиации ВМС. (Рига), 1946. 56 с. (Высш. офицерские курсы авиации ВМС).

- 53 - Lauva J., Blēse H., Juridiskās terminoloģijas vārdnīca. 1. Latviski-vāciski-krieviskā daļa. 2. Vāciski-latviskā daļa. Sast. J.Lauva un Dr.H.Blēse.Rīga, Latvju gramata, 1942. 336 lpp. Titlp. paral. vacu val.
- 54 - Malvess A., Tehniska vārdnīca būvvielām, būvdarbiem un konstrukcijām. Ar piel. geometrijai un mehānikai. Rīga, Malvess, 1931. XXXII, 688 lpp. ar il. Uz vaka virsraksts: Tehniska vārdnīca celtniecībai. Tit. paral. krievu un vacu val.
- 55 - Nomina anatomica. Starptautiskā anatomiskā nomenklatura. Red. K.Rudzītis. Rīga, ZA izd., 1961. 356 lpp. (IFSR ZA Eksperiment. un klīniskās medicīnas inst.)
- 56 - Peile J., Bibliotekāro terminu vārdnīca. Krievu-latviešu un latviešu-krievu. Rīga, LVI, 1957. 288 lpp. Titlp. paral. krievu val.
- 57 - Prīmanis J., Latviešu anatomiskā vārdnīca.Latīņu-latviešu-vācu-krievu val. 2022 termini. Rīga, Autors, 1931. 88 lpp.
- 58 - Prīmanis J., Nomina anatomica. Latīņu, latviešu, vācu un krievu anatomiskie nosaukumi. 2990 termini. 2. izd. Rīga, Latvju gramata, 1944. 261 lpp. ar il.
- 59 - Punka J., Latviski un latīniski zāļu augu nosaukumi. Farmaceitiem, droģistiem un citiem zāļu ausu cienītājiem. Rīga, Rūķis, 1934. 77 lpp.

- 60 - Tehniskās vārdnīcas latviešu, vācu un krievu valodās, sast. saskaņā ar Izglītības m-jas terminolog. komis. atzinumiem. 1.d. /Rīga/, Valters un Rapa, 1922. 1.d. Būvniecība. 56 lpp.
- 61 - Vāciski-latviska elektrotehniskā vārdnīca. Red. J.Endzelīns. Latv. Elektrotehniskās b-bas Terminolog. komis. sakop. Rīga, Gulbis, 1939. 124 lpp.
- 62 - Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca. Izgl. m-jas Terminolog. komis. sakop. Rīga, Izglītības m-ja, 1922. 163 lpp.
- 63 - Zinātniskā un tehniskā terminoloģija. Sakopojums num.1. Metālu tehnoloģija un mašīnu elementi. LPSR ZA Terminoloģijas komisija. Rīga, ZA izd., 1958. 120 lpp.
- 64 - Zinātniskā un tehniskā terminoloģija. Sakopojums num.2. Fizika, matemātika, astronomija. LPSR ZA Terminoloģijas komisija. Rīga, ZA izd., 1959. 204 lpp.
- 65 - Zinātniskā un tehniskā terminoloģija. Sakopojums num.3. Augu aizsardzība. LPSR ZA Terminoloģijas komisija. Rīga, ZA izd., 1960. 591 lpp.
- 66 - Zinātniskā un tehniskā terminoloģija. 4. valodniecības terminu vārdnīca. (2945 latviešu termini.) Sast. n.Grabis, Dz. Barbare, A.Bergmane. LPSR ZA Terminoloģijas komisija. Rīga, LVI, 1963. 256 lpp.
- 67 - Zinātniskā un tehniskā terminoloģija. 5. Fizikas terminu vārdnīca. (6859 latviešu termini.) Sast. autoru kolektīvs. Apstiprinājusi LPSR ZA Terminoloģijas komisija. Rīga, ZA izd., 1960. 100 lpp.

logijas komisija. Rīga, LVI, 1964. 466 lpp.

bilieteni

- 68 - Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Latviešu valodas Terminologijas komisijas pieņemtie termini. vēstures un materiālas kultūras termini un īpašvārdi. IFSR ZA vēstis. 1948, 5. pielikums. 8 lpp.; 6. 9.-15.lpp.; 8. 35.-44.lpp.; 9. 45.-56.lpp.; 10. 57.-63.lpp.
- 69 - Ekonomisko zinātņu termini. IFSR ZA vēstis. 1948, 6. 16.-20.lpp.; 7. 21.-32.lpp.; 8. 33.-35.lpp.; 10. 63.-64lpp.
- 70 - 1.-2.,11. Lauksaimniecības terminu projekti. LPSR ZA vēstis. 1949,2. 12 lpp.; 3. 16 lpp.; 1952, 8. 14 lpp.
- 71 - 3. Bioloģijas /un botānikas/ terminu projekti. IFSR ZA vēstis. 1949,4. 20 lpp.
- 72 - 4. Ģeogrāfijas /un astronomijas/ terminu projekti. IFSR ZA vēstis. 1949, 5. 14 lpp.
- 73 - 5. Ģeoloģijas zinātņu terminu projekti. LPSR ZA vēstis. 1949, 8. 15 lpp.
- 74 - 6. Medicīnas zinātņu terminu projekti. IFSR ZA vēstis. 1949, 10. 8 lpp.
- 75 - 7. Neorganiskas un vispārīgas ķīmijas terminu projekti. LPSR ZA vēstis. 1949, 11. 10 lpp.
- 76 - 8. Bibliotēku zinātnes /bibliogrāfijas/ un folkloristikas terminu projekti. IFSR ZA vēstis. 1950, 3. 12 lpp.

- 77 - 9. Mežkopības terminu projekti. LPSR ZA vēstis.
1951, 3. 16 lpp.
- 78 - 10. valsts un tiesību jautājumu terminu projekti.
LPSR ZA vēstis. 1951, 5. 15 lpp.
- 79 - 12. Apavu /un ādas/ rūpniecības terminu projekti.
LPSR ZA vēstis. 1953, 2. 19 lpp.
- 80 - 13. Starptautisko tiesību terminu projekti. LPSR
ZA vēstis. 1953, 11. 8 lpp.
- 81 - 14. Augu slimību terminu projekti. LPSR ZA vēstis.
1954, 8. 10 lpp.
- 82 - 15. Fizikas terminu projekti. LPSR ZA vēstis. 1954,
11. 149.-160.lpp.
- 83 - 16. Nesāju terminu projekti. LPSR ZA vēstis. 1955,
6. 153.-160. lpp.
- 84 - 17. Augu kaitēkļu terminu projekti. LPSR ZA vēstis.
1955, 10. 143.-159.lpp.
- 85 - 18. valodniecības terminu projekti. LPSR ZA vēstis.
1956, 5. 32 lpp.
- 86 - 19. Metālu tehnoloģijas un mašīnu elementu terminu
projekti. LPSR ZA vēstis. 1956, 6. 31 lpp.
- 87 - 20. Majdzivnieku anatomijas terminu projekti. LPSR
ZA vēstis. 1956, 7. 30 lpp.
- 88 - 21. Literatūrzinātnes terminu projekti. LPSR ZA
vēstis. 1956, 8. 14 lpp.
- 89 - 22. Matēmatikas terminu projekti. LPSR ZA vēstis.
1956, 9. 19 lpp.
- 90 - 23. Astronomijas terminu projekti. LPSR ZA vēstis.
1957, 10. 16 lpp.

- 91 - 24. Mikrobioloģijas terminu projekti. LPSR ZA vāstis. 1959, 7. 14 lpp.
- 92 - 25. Hidromeliorācijas terminu projekti. LPSR ZA vāstis. 1960, 11. 25 lpp.
- 93 - 26. Elektronikas terminu projekti. LPSR ZA vāstis. 1961, 7. 171.-183. lpp.
- 94 - 27. Selekcijas un sēklkopības terminu projekti. LPSR ZA vāstis. 1962, 10. 149.-154.lpp.
- 95 - 28. Pieņemtie rasēšanas terminu projekti. LPSR ZA vāstis. 1962, 11. 151.-154.lpp.
- 96 - 29. Hidromehānikas terminu projekti. LPSR ZA vāstis. 1963, 1. 145.-156.lpp.
- 97 - 30. Botānikas un dzīvnieku histoloģijas terminu projekti. LPSR ZA vāstis. 1964, 10. 12 lpp.
- 98 - 31. Elektromašīnu un transformatoru terminu projekti. LPSR ZA vāstis. 1965, 5. 131.-139.lpp.
- 99 - 32. Hidroloģijas terminu projekti. LPSR ZA vāstis. 1965, 12. 107.-130.lpp.

pielikumi specialam gramatām

- 100 - Ķumanis A., Civiltiesību terminoloģijas vārdnīca. Rīga, /Gulbis/, 1937. 76 lpp. Piel. pie Tieslietu m-jas vāstneša 3. num.
- 101 - Izglītības ministrijas terminoloģijas komisijas vārdu saraksti. /Dabas zinātņu sekcijas vārdu saraksts./ valdības vāstnešis. 1921, 1., 6., 9., 28.-31.
- 102 - Filozofiskās sekcijas vārdu saraksts. Izglītības ministrijas mēnešraksts. 1921, 6.
- 103 - Finanšu-ekonomiskās sekcijas vārdu saraksts.

- Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1921, 3., 4.
- 104 - finanšu un tautsaimniecības sekcijas vārdu saraksts. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1921, 9.
- 105 - Glezniecības, tēlniecības un celtniecības vārdu saraksts. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1921, 4., 5., 6.
- 106 - Militārās sekcijas vārdu saraksts. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1921, 3.; Latvijas kareivis. 1921, 1.-4.
- 107 - mūzikas sekcijas vārdu saraksts. Izglītības ministrijas Mēnešraksts. 1921, 5.
- 108 - Tautsaimniecības sekcijas vārdu saraksts. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1921, 5., 7.
- 109 - /Tehniskās sekcijas vārdu saraksts./ valdības vēstnesis. 1921, 23.-27.; Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1921, 1., 3., 4., 5., 7.
- 110 - Gramatrupniecības vārdi. Latvijas Gramatrupnieks. 1921, 24., 26., 27., 28.
- 111 - valodnieciski termini. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1921, 5.
- 112 - Richtlinien zur Einführung des Einheitskontenplanes für Fertigungsbetriebe. Kontenplan A-C. Riga, Lätvju grāmata, 1943. (Wirtschaftskammer Lettland). Kontenplan A-B. Normal- und vereinfachten Kontenplan. 75 lpp., 5 lpp. tab. Kontenplan C. (Mindestkontenplan). 51 lpp.

- 113 - Richtlinien zur Einführung des Einheitskontenplanes für Handelsbetriebe. Kontenplan A-C. Rīga, Latvju grāmata, 1943. (Wirtschaftskammer Lettland). Kontenplan A-B. (Normal- und vereinfachter Kontenplan). 59 lpp.; 2 lpp. tab. Kontenplan C. (Mindestkontenplan). 44 lpp.
- 114 - Richtlinien zur Einführung des Einheitskontenplanes für Fertigungsbetriebe. Kontenplan A und B. (Normal- und vereinfachter Kontenplan). 2-te erweiterte Auflage. Rīga, Latvju grāmata, 1944. (Wirtschaftskammer Lettland). 69 lpp., 5 lpp. tab. vācu- latviešu vārdnīca ar 748 terminiem; latviešu- vācu vārdnīca ar 780 terminiem.
- 115 - Richtlinien zur Einführung des Einheitskontenplanes für Fertigungsbetriebe. Kontenplan C. (Mindestkontenplan). 2-te Auflage. Rīga, Latvju grāmata, 1944. (Wirtschaftskammer Lettland). 43 lpp. Tā pati vārdnīca, kas 114.
- 116 - Ar vingrošanas nūjiņu vingrojumu terminologija. /Sast./ v. Maksimova. Fiziskā Kultūra. 1948, 2. 8.-9, lpp. ar 11.; Lātvijas fizik. inst. Raksti, 21. 1959, 2. 105.-117. lpp. ar 11.

SVEŠVĀRDU VĀRDNĪCAS

- 117 - Brūkšis D., Saīsinājumi raketos līdz ar svešvārdu tulkošanu un paskaidrošanu. Sast. D. Brūkšis. Limbažos, Puncītis, 1913. 36 lpp.

- 118 - Dravnieks J., Svešu vārdu gramata. Gramatniekiem un laikrakstu lasītājiem. Sarakstījis J.Dravnieks. 2.izd. Jelgava 1903.
- 119 - Tas pats. 3. izd. Jelgava 1904.
- 120 - Tas pats. 4.izd. Jelgava, Alunāns, 1906. 298 lpp.
- 121 - Tas pats. 5. pārlab. izd. Jelgava, Alunāns, 1914. 362 lpp.
- 122 - D/ucmanis/ K., Politiska un visparāja svešvārdu gramata. Pārlab. un pap. K.Deķāns un v.Dermanis. Rīga, Daile un Darbs, 1921. 459 lpp. Pirms virsr. K.D.
- 123 - Īsu svešvārdu vārdnīca. Sast. L.A. Rīgas Dzintars, 1925. 55 lpp. Mezmaksas pielikums 1925.-1926.g. "Skolu jaunatnes kalendāram".
- 124 - Kohs A., Laikrakstu lasītāju svešvārdu kubbātas vārdnīca. Red. Alnis /A.Kohs/. Rīga, Santīngrāmata, 1933. 80 lpp.
- 125 - Lībkehts V., Politisku svešvārdu gramata. Rīga, 1906. 184 lpp. Aizliegta.
- 126 - Lībkehts V., Politisku un visparīgu svešvārdu gramata. 2.paplaš. un pārlab. izd. Rīga, Apinis, 1908. 349 lpp.
- 127 - Orānskie J., Pilnīga kara svešvārdu gramata. nepieciešama rokas gram. ikvienam, kas seko notikumiem kara laukā. Sast. prof. J.Orānskie. Rīga, Maltīnā, 1914. 31 lpp.
- 128 - Ozoliņš E., Svešvārdu vārdnīca. Red. J.Endzelīns.

- Rīga, Gulbis, 1926. XIV, 276 lpp.
- 129 - Tas pats. Parlab. un pap. 2. izd. Rīga, Gulbis, 1934. XVI, 351 lpp.
- 130 - Paegle M., Maza politisku svešvārdu grāmata. Sastād. Pērkoņtēvs, sen. Rīga, Pīpe, 1907. 93 lpp. Uz vaka sastād. nav uzradīts.
- 131 - Paegle M., Kara un politisku svešvārdu grāmata. Sast. Pērkoņtēvs, sen. 2. parlab. un pap. izd. Rīga, Legzdinš, 1915. 96 lpp. Uz vaka: Politisku svešvārdu grāmata.
- 132 - Politisku svešvārdu grāmata. Rīga, Maza b-ka, 1906. 184 lpp. (Maza b-ka num.2.)
- 133 - Roze J., Svešvārdu grāmata ar dzīvē un rakstos visbiežāk lietojamo svešvārdu paskaidrojumiem. Rīga, Roze, 1921. 96 lpp.
- 134 - Skolnieku svešvārdu grāmata. Davana Akc.sab. J. A.Kukurs pircējiem. Rīga, Kukurs, 1928. 1, 15 lpp.
- 135 - Svešvārdu vārdnīca. Sastādīta pēc Libknehta, Heizes u.c. Rīga, Raņķis, 1912. 436 lpp. Pirms virsr. K.D.
- 136 - Svešvārdu vārdnīca. /Tulkots no "Краткого словаря иностранных слов" 5/ Rīga, LVI, 1951. 371 lpp.
- 137 - Vidiņš J., Pilnīgāka svešvārdu grāmata. Sast. cand. philol. J.Vidiņš. 1.d. Rīga, Eņķis, 1908. Apraksts pēc vaka. 1.d. A-Katolicisms. 192 lpp.
- 138 - Vidiņš J., Svešvārdu grāmata. Sast. cand. agr. J.Vidiņš. Rīga, Zinatne, 1911. 766 lpp.

- 139 - Vidiņš Janis, Sveivārdu grāmata. Parstrādājis Juris Vidiņš. 2.papild. izd. Rīga, Valters un Rapa, 1933. 476 lpp.

SPECIĀLĀS NOZARU VĀRDNĪCAS

- 140 - Filozofijas vārdnīca. M.Rozentāla un F.Judina redakcija. Rīga, LVI, 1964. 463 lpp.
- 141 - Īsa ekonomiskā vārdnīca. G.Kozlova, S.Pervušina redakcija. Rīga, LVI, 1959. 346 lpp.
- 142 - Īsa filozofiskā vārdnīca. M.Rozentāla un P.Judina redakcija. Tulkota no 4., papild. un parlat. izd. Rīga, LVI, 1955. 607 lpp.
- 143 - Maza estētikas vārdnīca. M.Ovejnikova un V.Razumņija redakcija. Ap 250 terminu. Rīga, Liesma, 1965. 400 lpp.
- 144 - 500 vārdu. Īsa politikas, ekonomikas un tehnikas terminu vārdnīca. Sast. J.Borodins. Rīga, LVI, 1964. 196 lpp.
- 145 - Politiskā vārdnīca. R.Ponomarjova redakcija. Rīga, LVI, 1958. 603 lpp.
- 146 - Politiskās ekonomijas vārdnīca. J.Borisova, V.Žamina un M.Makarovas redakcija. Rīga, Liesma, 1965. 263 lpp.
- 147 - Timofejevs L., Vengrovs N., Īsa literatūrzinātniskā terminu vārdnīca. (Tulkots no krievu izd. M. 1955.). Apmēram 450 termini. Rīga, LVI, 1957. 272 lpp.

- 148 - Timofejevs L., Vengrovs N., Maza literaturzinātnes terminu vārdnīca. /Tulk. un papild. J.Osmanis/. 2., izlab. un papild. izd. Rīga, Liesma, 1965. 310 lpp.

BIEŽUMA VĀRDNĪCA

- 149 - Jakubaite T., Kristovska D., Ozola V., Prūse R., Sika N., Latviešu valodas biežuma vārdnīca. I sēj. Tehnika un mācniecība. 1.daļa. Atbild. red. T.Jakubaite. Rīga, Zinātne, 1966. 624 lpp.

STENOGRĀFIJAS VĀRDNĪCAS

- 150 - Karulis K., Monogrammu vārdnīca. 794 monogrammas. Rīga 1953.
- 151 - Karulis K., Stenogrāfijas vārdnīca. Latviešu valodas vienotas stenogrāfijas saīsinātais raksts. Sast. autoru kolektīvs. 9300 stenogrāfisko apzīm., no tiem apm. 7000 atsev. vārdu, morfēmu, 2300 - vārdkopu apzīmējumu. Rīga 1961.
- 152 - Ledaunieks A., Latviešu stenogrāfijas pamatformas. Vārdnīca izdota latviešu stenogr. b-bas "Rosa" speciālo izd. sērijā "Stenogrāfa b-ka" num.9. Pavisam ap 700 stenogr. apzīm. Rīga 1939.

PRIEKŠMETISKĀS VĀRDNĪCAS: konversācijas

- 153 - Konversācijas vārdnīca. 4 sējumos. I, A-G. Rīga 1906. 1152 lpp.; II, Grocijs - Latvieši. Rīga 1908. 1153.-2304.lpp.; III, Latvieši - Rīgas Latv.

- biedrība. Rīga 1910. 2305.-3452.lpp.; IV x x x
- 154 - Latviešu konversācijas vārdnīca. 17 sējumos.
Galv. red.: A.Švābe, A.Būmanis, K.Dišlers. Rīga,
Gulbis. I, Teksta 6174 vārdi. 1927.-1928. XVI lpp.+
(1-2048) slejas. II, Teksta 4226 vārdi. 1928. XVI
lpp.+ (2049-4096) slejas. III, Teksta 4035 vārdi.
1928.-1929. XVI lpp.+ (4097-6144) slejas. IV, Tek-
sta 3140 vārdi. 1929.-1930. XVI lpp.+ (6145-8192)
slejas. V, Teksta 4397 vārdi. 1930.-1931. XVI lpp.+
(8193-10240) slejas. VI, Teksta 4381 vārds. 1931.
XVI lpp.+ (10241-12288) slejas. VII, Teksta 3377
vārdi. 1931.-1932. XVI lpp.+ (12289-14336) sle-
jas. VIII, Teksta 3460 vārdu. 1932.-1933. XVI
lpp.+ (14337-16384) slejas. IX, Teksta 3597 vār-
di. 1933. XVI lpp.+ (16385-18432) slejas. X, Tek-
sta 2648 vārdi. 1933.-1934. XVI lpp.+ (18433-20480)
slejas. XI, Teksta 333 vārdi. 1934.-1935. XVI lpp.+
(20481-22528) slejas. XII, Teksta 2367 vārdi. 1935.
XVI lpp.+ (22529-24576) slejas. XIII, Teksta 3147
vārdi. 1935.-1936. XVI lpp.+ (24577-26624) slejas.
XIV, Teksta 3614 vārdi. 1936. XVI lpp.+ (26625-
26672) slejas. XV, Teksta 4086 vārdi. 1937. XVI
lpp.+ (28673-30720) slejas. XVI, Teksta 3356 vār-
di. 1937.-1938. XVI lpp.+ (30721-32768) slejas.
XVII, Teksta 3369 vārdi. 1938. XVI lpp.+ (32769-
34816) slejas.
- 155 - Latvju maza enciklopēdija. A.Bilmaņa virsred. Red.

- S.Melnalksnis. Rīga, Grāmatu Draugs, b.g. 3231 lpp.
- 156 - Lauksaimniecības leksikons. 3 sējums. Red. Dr. agr. J.Apsītis. Rīga, Zelta grauds. I, A-Ķ. 1937. 963 lpp.; II, Ķ-R. 1938. 964.-1923.lpp.; III, R-Z. 1939. 1924.-2815.lpp.
- 157 - Lauksaimniecības enciklopēdijs. Galv. red. J.Vanags. I, A-D. Rīga, LVI, 1962. 848 lpp.; II, E-L. Rīga, Liesma, 1966. 829 lpp.

ideāras

- 158 - Čehovs N. u.c., Latviešu valodas vārdnīca attēlos. LPSR krievu skolām. Rīga, LVI, 1946. 53 lpp. ar il.
- 159 - Čehovs N. u.c., Latviešu valodas vārdnīca attēlos. LPSR cittautu skolām. Pēc N.Čehova, M.Robinsona, H.Hakimova Krievu valodas vārdnīcas attēlos parstr. K.Pētersons. /2.izd./. Rīga, LVI, 1947. 53 lpp.ar il.

TULKOJOŠĀS VĀRDNĪCAS

Divvalodu:

angļu-latviešu

- 160 - Akuratera L., Angliski-latviska vārdnīca. Sest. L. Akuraters. Rīga, Roze, 1940. 204 lpp.
- 161 - Angļu-latviešu vārdnīca. M.Stradiņas redakcija. Ap 45.000 vārdus. Rīga, LVI, 1957. 919 lpp.
- 162 - Angļu-latviešu vārdnīca. Ap 7500 vārdus. Vārdnīcas angļiskās daļas pamata O.Беруна un G.Černova "АНГЛО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ" (M. 1961.). Latvisko daļu izveidojušas I.Juhņeviča un A.Klētņiece. Rīga, LVI, 1964. 576 lpp.

- 163 - Angļu-latviešu vārdnīca. Ap 7500 vārdus. 2. izd.
Vārdnīcas angļiskās daļas pamata O. Beņuhā un G. Čer-
nova "АНГЛО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ" (M. 1965.). Lat-
visko daļu izveidojušas I. Juhņeviča un A. Klētnie-
ce. Rīga, Liesma, 1966. 576 lpp.
- 164 - Angļu-latviešu vārdnīca. 2. izd., izlab. un pārstr.
Ap 42.000 vārdus. Rīga, Liesma, 1966. 1080 lpp.
- 165 - Čuriks J., Rāngerska J., Angļiski-latviska vārdnī-
ca. Ar Dr. D. Jones fonētisko transkripciju un glose-
logiski gramatiskiem pasākajumiem. Ap 7000 vār-
du. Rīga, Valters un Rapa, 1937. 162 lpp.
- 166 - Bravnickis J., Angļu-latvju vārdnīca. Ap 20.000 vār-
du. Rīga, Valters un Rapa, 1924. 606 lpp.
- 167 - Tas pats. 2. iesp., stereot. Rīga, Valters un Rapa,
1931. 606 lpp.
- 168 - Tas pats. 3. iesp. Rīga, Valters un Rapa, 1933.
606 lpp.
- 169 - Tas pats. 3. (?) iesp. Rīga, Valters un Rapa, 1936.
606 lpp.
- 170 - Tas pats. 4. iesp. Rīga, Valters un Rapa, 1938.
606 lpp.
- 171 - Godiņš E., Angļu-latvju vārdnīca. Rīga, Ikdiens,
1939. 705 lpp.
- 172 - Kundziņš H., Angļiski-latviska un latviski-angļi-
ski vārdnīca. Sast. H. Kundziņš. 1. d. /Giftene/,
Mantinieka un Ķiploka apg., 1946. 1. d. Angļiski-
latviska. XIV, 288 lpp.

- 173 - Millers N., Angliski latviska vārdnīca pie N. Millers and E.Kerstens "First and Second English Book".¹⁾ Pārī par 10.000 vārdū un to nozīmju. Rīga, Ozoliņš, 1938. 147 lpp.
- 174 - Pelcis V., Praktiskā angļu-latviešu vārdnīca. Sast. V.Pelcis. Red.R.Davies. Rīga-Jelgava, Biografiskais arhīvs, 1940. 336 lpp. Titlp. paral. angļu val.
- 175 - Roze K., Roze F., Angliski-latviska vārdnīca. Red. prof. E.Elese. Rīga, Austra, 1931. 333 lpp. Uz vāka virsr. Angliski-latviska vārdnīca.
- 176 - Raškevičs J., Sosare M., Timenčika L., Angļu-latviešu vārdnīca. Ap 20.000 vārdū. Rīga, LVI, 1962. 720 lpp.
- 177 - Tas pats. 2. izd. Turpat, 1964.
- 178 - Turkina E., Angliski-latviska vārdnīca. Rīga, Valters un Rapa, 1937. 877 lpp.
- 179 - Tas pats. Ap 30.000 vārdū. Rīga, LVI, 1948. 1062 lpp.

franču-krievu

- 180 - Шмидт И., Ткач А., Французско-русский словарь. Сост. И.Шмидт и д-р А.Ткач. Рига, Гликсман, /19../ VIII, 487 с. (Словари "Коллекция Гольце".)

franču-latviešu

- 181 - Švarobahe R., Franču-latviešu vārdnīca. Red. J.Lau-

1) Šinī vārdnīca ietilpst visi vārdi, kas sastopami visos līdz 1937./38.m.g. beigām iznākūšajās angļu val. māc. grāmatās pamatskolām.

ke. Rīga, Valters un Rapa, 1931. VI, 532 lpp.

- 182 - Zandreitere I., Ābrama J., Franču-latviešu vārdnīca. Ap 30.000 vārdū. Rīga, LVI, 1957. 772 lpp.

grieķu-latviešu

- 183 - Dīls E., Maza grieķu-latviešu vārdnīca. 4570 vārdū. Rīga, Valters un Rapa, 1935. 58 lpp.

krievu-latviešu

- 184 - Цитович В. Н., Словарь-минимум по русскому языку. Для 2-4 классов латышских школ. /Сост./ В.Н.Цитович. Рига, 1957. 109 с. (Научно-исслед. ин-т школ М-ва просвещ. Латв.ССР.)
- 185 - То же. Словарь-минимум русского языка для 2-4 классов с латыш. яз. обучения. Рига, Латгосиздат, 1963. 32 с.
- 186 - Dravnieks J., Krievu-latviešu vārdnīca. Sest. J. Dravnieks. Rīga, Brigaders, 1913. 992 lpp. Titlp. paral. krievu val.
- 187 - Tas pats. 2. iesp. Rīga, Valters un Rapa, 1922. 4,992 lpp.
- 188 - Tas pats. Krieviski-latviska vārdnīca. 3. pārstrād. iesp. Rīga, Valters un Rapa, 1931. 528 lpp. Titlp. paral. krievu val.
- 189 - Gintere H., Ģiezens A. u.c., Krievu-latviešu vārdnīca skolām. Ap 14.000 vārdū. Rīga, LVI, 1951. 364 lpp.
- 190 - Tas pats. 2. papild. izd. Ap 16.000 vārdū. Rīga,

- LVI, 1955. 424 lpp.
- 181 - Краткий русско-латышский словарь. Рига, Культура, 1944. 64 с.
- 182 - Krievu-latviešu vārdnīca. Jelgava, Alunans, 1903. 450 lpp. Titlp. paral. krievu val.
- 183 - Tas pats. 4. izd. Pārlab. un pap. J. Dravnieks. Jelgava, Alunans, 1912. 461 lpp. Titlp. paral. krievu val.
- 184 - Krievu-latviešu un latviešu-krievu kabatas vārdnīca. 1. d. Rīga, Zihmans, 1915. 1. d. Krievu-latviešu vārdnīca. 270 lpp. Titlp. paral. krievu val.
- 185 - Krievu-latviešu vārdnīca. Sast. E. Ozoliņš un E. A. Ozoliņa. Ap 42.000 vārdus. Rīga, LVI, 1950. 1376 lpp.
- 186 - Krievu-latviešu vārdnīca. 2 sējums. Rīga, LVI, 1959. I, A-O. Ap 43.000 vārdus. 1111 lpp.; II, П-Я. Ap 41.000 vārdus. 1083 lpp. Priekšvārds krievu un latviešu valodā. Vārdnīcu sagatavojušas LPSR ZA VII un LVI Vārdnīcu redakcija kopīgi ar grupu ārštata darbinieku.
- 187 - Роне А. А. Понэ. Русско-латышский словарь. Рига, Вальтерс и Рапа, 1928. 208 с.
- 188 - Tupicins G., Īsa krieviski-latviska vārdnīca. Sast. G. Tupicins. Rīga, VAPP, 1945. 216 lpp. Tit. paral. krievu val.
- krievu - vācu
- 189 - Pawlowky J., Russisch-deutsches Wörterbuch. 3., vollst. neu bearb., berichtigte und verm. Aufl.

Павловский И., Русско-немецкий словарь. 3-е, со-
верш. переработ., испр. и доп. изд. Рига, Киммель:
Leipzig, Fleischer, 1900. XI, 1774 lpp.

latīņu-latviešu

- 200 - Bištēviņš E., Švarcuhis R., Latīņu-latvju vārdnī-
ca. Rīga, Valters un Rapa, 1928. 453 lpp.
- 201 - Tas pats. Latīniski-latviska vārdnīca. 2., par-
strād. un pap. izd. Rīga, Valsts apg., 1940. 602 lpp.
- 202 - Latīņu-latviešu vārdnīca. Sast. K.Veitmane, L.Čer-
fase, H.Novackis un A.Apīnis. /Red. G.Lukstiņš/.
Rīga, LVI, 1955. 1024 lpp.
- 203 - Štrīters O., Etimoloģiska vārdnīca Cēzara rakstiem.
Commentarii de bello Gallico et de bello civile.
(Latīņu-latviešu vārdnīca). 4000 vardu. Rīga,
Gulbis, 1929. 62 lpp.
- 204 - Vidiņš J., Maza latīņu-latvju vārdnīca. Ap 12.000
vardu. Rīga, Universal, /1934./ 254 lpp.

latviešu-angļu

- 205 - Brants K., Metjūss V., Latviešu-angļu vārdnīca.
Sakart. K.Brants un Dr. V.K.Patiuss. Red.prof.
P.Šmits. Rīga, Gulbis, 1930. 420 lpp. Titlp. pa-
ral. angļu val. Uz vaka sakārtotāji nav uzradīti.
- 206 - Sosare M., Latviešu-angļu vārdnīca. 7000 vardu.
Rīga, LVI, 1964. 432 lpp.
- 207 - Tas pats. 2. izd. Rīga, Liesma, 1966. 432 lpp.

- 208 - Turkina E., Latviski-angliska vārdnīca. Rīga,
Valters un Rapa, 1936. 392 lpp.
- 209 - Tas pats. Rīga, VAPP, 1944. 402 lpp.
- 210 - Tas pats. Latviešu-angļu vārdnīca. Sast.E.Turkina.
Ap 25.000 vārdū. Rīga, LVI,1951. 395 lpp.
- 211 - Tas pats. M.Andersones red. Parstr. un pap. 2.
izd. Ap 31.000 vārdū. Rīga, LVI, 1962. 776 lpp.
- 212 - Tas pats. M.Andersones red. 3., atkartotais izd.
Ap 31000 vārdū. Rīga, LVI, 1963. 776 lpp.

latviešu-franču

- 213 - Latviski-franciska vārdnīca. Sakartojusi J.Balt-
galve. Red. un papild. E.Blese. Rīga, VAPP, 1941.
LXXIX,875 lpp.

latviešu-krievu

- 214 - Dravnieks J.,Latvju-krievu vārdnīca. Rīga, Valters
un Rapa,1923. 353 lpp.
- 215 - Grīns J.,Latviski-krieviska vārdnīca. Rīga,Val-
ters un Rapa, 1934. 245 lpp. Tit. paral. krievu
valodā.
- 216 - Latviešu-krievu vārdnīca skolām. Sast. A.Gūlmanis,
O,Loginova. P.Rogozinņikova. Ap 12.500 vārdū. Rīga,
LVI, 1951. 302 lpp.
- 217 - Tas pats. 2.,pap. izd. Ap 14.000 vārdū. Rīga, LVI,
1956. 324 lpp.
- 218 - Latviešu-krievu vārdnīca. Sast. autoru kolektīva.
Ap 32.000 vārdū. Rīga, LVI, 1953. 736 lpp.

- 219 - Tas pats. Parstrādāts un papildināts otrais izd.
35.000 vārdu. Rīga, LVI, 1963. 845 lpp.
- 220 - Latviešu-krievu un krievu-latviešu vārdnīca.
Sast. F.Grīnfelde, K.Karpova, L.Tjurina, L. Igura.
Latviešu-krievu vārdnīca 10.000 vārdu; krievu -
latviešu vārdnīca 15.000 vārdu. Rīga, LVI, 1958.
619 lpp. Titlpl. latv. val., priekšvārds latv. un
krievu valodā.
- 221 - Ioja J., Latviski-krieviska vārdnīca. Rīga, LVI.
1948. 519 lpp.
- 222 - Svenne P., Svenne O., Latviešu-krievu vārdnīca
skolām un pašmacībai. Sast. Anna un Oto Svennes.
/Rīga, Latvija, 19../. 228 lpp. Virsr. paral.
krievu valodā.

latviešu-vācu

- 223 - Brēmanis J., Maza latviski-vāciska vārdnīca.
/2.izd./. Rīga, Valters un Rapa, 1933. 136 lpp.
- 224 - Tas pats. 2. iesp. Rīga, Latvju grāmata, 1941.
139 lpp.
- 225 - Tas pats. 3.izd. Rīga, Latvju grāmata, 1941.
139 lpp.
- 226 - Dravnieks J., Latvju-vācu vārdnīca. Rīga, Valters
un Rapa, 1927. 503 lpp.
- 227 - Latviešu-vācu vārdnīca līdz ar svešvārdu paskaid-
rojumiem. Sast. no RPI studentu pulciņa. Rīga,
Vitols, 1914. 288 lpp.
- 228 - Latviešu-vācu vārdnīca. Sast. autāru kolektīva.

- V. Bisenieka un I. Niseloviča redakcija. Ap 33.000 vardu. Rīga, LVI, 1963. 890 lpp.
- 229 - Lauva E., latviešu-vācu vārdnīca. Saist. cand. phil. E. Lauva. Rīga, Valters un Rapa, 1939. 324 lpp.
- 230 - Tas pats. Latviski-vāciska vārdnīca. 2. izd. Rīga, latvju grāmata, 1942. 339 lpp.
- 231 - Tas pats. 3. iesp. Turpat, 1943. 339 lpp.
- 232 - Klēgeris K., latviešu un vācu valodas vārdnīca. Rīga, Kadilis, 1942. 146 lpp.
- 233 - Tas pats. Latviski-vāciska kabatas vārdnīca. Rīga, Kadilis, 1944. 187 lpp.
- 234 - Ozoliņš E., latviski-vāciska un vāciski-latviska vārdnīca. Sakart. E. Ozoliņš. Red. J. Endzelīns. 1. d. Rīga, Gulbis, 1926. 1. d. Latviski-vāciska. Ap 21.000 vardu. 591 lpp. Uz vācu sakart. nav uzrādīts. Titlp. paral. vācu val.
- 235 - Tas pats. Pap. 2. izd. Ap 24.000 vardu. Turpat, 1935. 667 lpp.
- 236 - Tas pats. Pap. 3. izd. Turpat, 1941. 687 lpp.
- 237 - Tas pats. Latviski-vāciska vārdnīca. Sakart. E. Ozoliņš. Red. J. Endzelīns. 4. izd. Rīga, Gulbis, 1942. 687 lpp.
- 238 - Striņķis A., latviešu-vācu vārdnīca. 7000 vardu. Rīga, LVI, 1964. 448 lpp.
- 239 - Tas pats. 2. izd. Rīga, Liesma, 1966. 448 lpp.
- lietuvisku-latviešu
- 240 - Bojāte A., Substnieks V., lietuvisku-latviešu

vārdnīca. Red. J. Balkevičs. Ap 50.000 vārdus. Rīga,
LVI, 1964. 916 lpp.

- 241 - Rīteris J., Lietuviski-latviska vārdnīca. Sast.
J. Rīteris. Rīga, Autora izd, 1929. VIII, 1368 lpp.
Tit. paral. leišu val.

portugāļu-latviešu

- 242 - Gūtmanis J., Portugāliska-latviska un latviska-
portugāliska vārdnīca, saturoša vairāk ka 2000
vārdus. Rīga, Treijs, 1906. 72 lpp.

vācu-latviešu

- 243 - Brēmanis J., Maza vāciski-latviska vārdnīca.
Rīga, Valters un Rapa, 1931. 151 lpp.
- 244 - Tas pats. 2. iesp. Rīga, Valters un Rapa, 1938.
145 lpp.
- 245 - Tas pats. 3. izd. Rīga, Latvju gramāts, 1941.
151 lpp.
- 246 - Celmrauga I., Plēsuma A., Straube A., Vācu-latvie-
šu vārdnīca. Ap 21.000 vārdus. Rīga, LVI, 1960.
743 lpp.
- 247 - Tas pats. 2. izd. Turpat, 1962. 743 lpp.
- 248 - Dravnieks J., Vācu-latviešu vārdnīca. Rīga, Zih-
mans, 1910. VII, 1352 lpp. Titlp. un teksts paral.
vācu valodā.
- 249 - Tas pats. 2. stereot. 1 sp. Rīga, Valters un Rapa,
1925. 1352 lpp. Virsr. paral. vāciski.
- 250 - Tas pats. 3. iesp. Turpat, 1929. VII, 1346 lpp.

- 251 - Tas pats. 4. pārstr. iesp. Turpat, 1933. 685 lpp.
- 252 - Tas pats. Vāciski-latviska vārdnīca. 5. iesp.,
Z.Mauriņas pārstr. Rīga, Valters un Rapa, 1938.
707 lpp.
- 253 - Tas pats. 6. iesp. Rīga, VAPP, 1944. 687 lpp.
- 254 - Godiņš E., E.Godiņa vāciski-latviska vārdnīca
skolai un pašmacībai. Rīga, Ikdiens, 1931. 437 lpp.
- 255 - Freinbergs K., Vācu-latviešu vārdnīca. Rīga, Val-
ters un Rapa, 1922. 230 lpp. Titlp. paral vācu val.
- 256 - Freinbergs K., Vācu-latviešu vārdnīca. Deutsche
lettisches Wörterbuch. 2. pap. izd. Rīga, Valters
un Rapa, 1928. 256 lpp.
- 257 - Granta K., Pampe E., Vācu-latviešu vārdnīca. Sast.
K.Granta un E.Pampe. Ap 46.000 vārdus. Rīga, LVI,
1954. 819 lpp.
- 258 - Juškevics J., Jonck'a latviešu kabatas vārdnīcas
1. daļa. Vācu-latviešu. Sast. J.Juškevics. Rīga,
Jonck-Polievskij, /1927./. 2,222 lpp. Tit. paral.
vācu valodā.
- 259 - Ligers Z., Deutsch-lettisches Wörterbuch. Riga,
Aufbau-Verl., 1944. 187 S. Virsr. paral. latv-
valoda: Latviski-vāciska vārdnīca.
- 260 - Tas pats. Vāciski-latviska un latviski-vāciska
karavīra vārdnīca; lietošanai frontē. 3. iesp.
Rīga, Aufbau-Verlag, 1944. 254 lpp. Titlp. paral
vācu val.
- 261 - Ozoliņš E., Latviski-vāciska un vāciski-latviska
vārdnīca. Sakart. E.Ozoliņš. Red. J.Endzelīns.

- 2.d. Rīga, Gulbis, 1928. 2.d. Vāciski-latviska.
624 lpp. Uz vāka sakart. nav uzradīts. Titlp.
paral. vācu valoda.
- 262 - Tas pats. 2. pap. izd. Turpat, 1932. 751 lpp.
- 263 - Tas pats. 3. pap. izd. Rīga, MAIP, 1941. 535 lpp.
- 264 - Tas pats. Vāciski-latviska vārdnīca. Sakart. E.
Ozoliņš. Red. J. Endzelīns. 4. izd. Rīga, Latvju
gramata, 1941. 687 lpp. Titlp. paral. vācu valoda.
- 265 - Tas pats. 5. izd. Rīga, Gulbis, 1942. 743 lpp.
Uz vāka sakart. nav uzradīts.
- 266 - Tas pats. 6. izd. Turpat, 1943. 704 lpp.
- 267 - Vācu-latviešu vārdnīca. 7000 vārdu. Rīga, IVI,
1964. /Vārdnīcas vāciskās daļas pamata O. Lipšica
"Немецко-русский словарь" (M. 1961.). Lat-
visko daļu izveidojušas A. Freimane un M. Skuja./
520 lpp.
- 268 - Tas pats. 2. izd. Rīga, Liesma, 1966. 516 lpp.
- 269 - Vidiņš J., Vācu-latviešu vārdnīca. Sust. Vidiņu
Juris. Rīga, Ģārts, /1908./. 336 lpp. Uz vāka
sast. nav uzradīts.
- 270 - Tas pats. 2., pap. izd. Rīga, Ģārts, /1926./.
334 lpp.
- vācu-krievu
- 271 - Ozoliņš E., Deutsch-russisches Wörterbuch. Mit An-
gabe der russischen Aussprache. 10.552 vārdi.
Rīga, Gulbis, 1943. 314 lpp. Titlp. paral. krievu
valoda.

- 272 - Jawłowski J., Deutsch-russisches Wörterbuch. 3-te Aufl. Wira-Leipzig, Gynmel-Fleischer, 1902. 1527 lpp. Titlp. un teksts paral. krievu valoda.
- 273 - Tas pats. 4-te Münzlich umgearb. u. sehr vermehrte Aufl. Riga, Gynmel, 1911. VIII, 1516 lpp. Titlp. un teksts paral. krievu valoda.

Daudzvalodu

- 274 - Erstniecības drogu leksikons. Latīniski-latviski-vāciski. Līdz ar augu botanisko nosaukumu sarakstu. Rīga, Borovskis, 1937. 80 lpp.
- 275 - Avots M., Praktiska latvju-lietuvju-poļu vārdnīca. Lauksaimniekiem un laukstrādniekiem. Sast. M. Avots. Rīga, Logs, 1935. 56 lpp. Titlp. paral. poļu un lietuviešu valoda.
- 276 - Tas pats. 2. parst. un pap. izd. Turpat, 1937. 64 lpp.
- 277 - Bandrevičs A., Latviešu-krievu-angļu jurnieku vārdnīca. Sast. A. Bandrevičs. 1. d. Rīga, Serensena druk., 1902. 48 lpp. Titp. paral. krievu valoda.
- 278 - Tas pats. Anglo-Russian-Lettisch Marine Dictionary of Merchants Shipping and technical Sea-terms. Rīga, Gailis, /1908./. VIII, 288 lpp.
- 279 - Dindonis P., Botaniska kabatas vārdnīca latīņu, latviešu un vācu valodās. Rokas gramata darzkopjiem un botāniķiem. Bulduros, Autora izd., 1938. 112 lpp.
- 280 - Korics F., Latvju-vācu-estu vārdnīca. 2. izd. ar pap. Tartu-Rīga u.c., Korics, 1936. XVI, 193 lpp.

- 281 - Kozlovskis E., Krīvu-latgališu-vacu vordnīca. Rāzekne, Труд и знание, 1918. 52 lpp. Tit. paral. krievu valoda.
- 282 - Krieviski-latviski-vāciska vārdnīca E.Ozoliņa krievvalodas māc. grāmatai "Друг" . Rīga, Gulbis, 1933. 19 lpp. Tit. paral. latviešu un krievu val.
- 283 - Lence Z., Latviešu valodas darbības vārdi ar vacu-krievu tulkojumiem un gramatiskiem paskaidrojumiem. Rīga, Latvijas vidusek. skolot. kooper. ģenerālkomisija, 1927. 196 lpp.
- 284 - Svenne S., Latvju-krievu-vacu vārdnīca. Pirmai latvju val. lasāmai grām. Latvijas mazākuma tautību pamatskolām. 2. izd. Rīga, Kultūras Balse, 1924. 31 lpp.
- 285 - Zibepa stri krieviski, vāciski un igauņiski. 2. pap. izd. Rīga, Orlovskis, /cenz. 1901./ 48 lpp. Titlp. paral. krievu, vacu, latviešu, igauņu valodās. Tekstā arī latviešu valoda.

SARUNU VĀRDNĪCAS

- 286 - Agaras A., Vokišķai-lietuvišķos pašnekēlēs. Sus-tatē A.Agaras. Kowno-Rīga, Macejewsky, 1907. 67lpp. Tit. paral. vacu valoda; priekšvārds vacu valoda.
- 287 - Auniņa-Vīgante A., Vacu valodas kurss pašmacībai. (20 burtnīcas.) Rīga, Gramatu Draugs, 1931.-1932. 440 lpp.

- 288 - Braynieks J., Vācu tulks. Vācības grāmata tādām, kas grib iemācīties vācu valodu bez skolotāja palīdzības. 150 Tusena-Langensheita u.c. jaun. metodēm. Rīga, Zihmans, 1901. 92 lpp.
- 289 - Tas pats. 2., pap. izd. Turpat, 1904. 287 lpp.
- 290 - Egle P., Latviskais tulks. Latviešu sarunu valodas pašmācība ar pareizas izrunas aprādījumu. Rīgā, Praktiski b-ka, b.g. 96 lpp. Titlpl. un teksts arī krievu valodā.
- 291 - Čereijs J., Angļu valodas kurss pašmācībai. (20 burtnīcas.) Rīgā, Grāmatu Draugs, 1931.-1932. 640 lpp.
- 292 - Kalbēk latviskai! Rīga, Samulionis, 1914. 22 lpp.
- 293 - Kalniņš J., Русско-латышский самоучитель. Рига, изд. Брунса /1910./ (Vaka tituls): Калинин Г.А. Vai Jūs runājat latviski? Краткий латышский самоучитель. Русско-латышский словарь, разговоры и краткая грамматика. 73 с.
- 294 - Tas pats. Vai Jūs runājat latviski? Kurzer lettischer Sprachführer mit lettisch-deutschem Wörterverzeichnis, Gesprächen und kurzer Grammatik. Rīga, Brūns, /1910./ 72 lpp.
- 295 - Kirhrats L., Palīgs pie angļu valodas vieglas un ātras iemācīšanās priekš satikāmes, sarakstīšanas un ceļošanas. Ar daudzām sarunām un klātpieliktu izrunu un angļu-latviešu vārdnīcu. Rīga, Čārts, 1909. 2.197 lpp. (Vaka tituls: Angļu tulks.)

- 296 - Tas pats. Do you speak Englisch? jeb: Vai runājat pa angļiski? Palīgs pie angļu valodas vieglas un atpras iemācīšanās priekš satiksmes, sarakstīšanas un ceļošanas. Ar daudzām sarunām un klāt pieliktu pareizu izrunu un angļu-latviešu vārdnīcu. 3. pap. izd. Rīga, Ģērts, /1927./ 202+2 lpp.
- 297 - Kolbuševskis S., Praktiska rokas grāmata latviešu valodas mācībai. Gramatika, sarunas, vārdnīca. Laukstrādniekiem un lauksaimniekiem. (Mazā poliski-latviskā vārdnīca ar 1622 vārdiem.) Rīga, Latvijas Lauksaimniecības kamera, 1938. 128 lpp. Uz vaka: Draugs un palīgs.
- 298 - Krumiņš P., Sarunas latvju un franču valodā. Sakart. P.Krumiņš. 1. burtn. Rīga, Polyglotte, 1929. 32 lpp. (Societe Polyglotte. Sērija "Sarunas latvju un cittautu valodas num.1.) Teksts paral. franču val.
- 299 - Tas pats. Sarunas latvju un vacu valodā. Sakart. P.Krumiņš. ^{1. burtn.} Rīga, Polyglotte, 1929. 48 lpp. (Societe Polyglotte. Sērija "Sarunas latvju un cittautu valodas" num 2.) Teksts paral. vacu val.
- 300 - Tas pats. Sarunas latvju un krievu valodā. Sakart. P.Krumiņš. Red. skolotājs V. Aleksejevs. 1. burtn. Rīga, Polyglotte, 1930. 32 lpp. (Societe Polyglotte. Sērija "Sarunas latvju un cittautu valodas num.3.) Teksts paral. krievu valoda.
- 301 - Tas pats. Sarunas latvju un angļu valodā. Sakart. P.Krumiņš. 1. burtn. Rīga, Polyglotte, 1930. 32 lpp.

- (Societe Polyglotte. "Sarunas latvju un cittautu valodas". Num.4.) Teksts paral. angļu valoda.
- 302 - Latviešu-italiešu sarunu vārdnīca. /Vārdnīcas itāliskas daļas pamatā J.Volkova "Русско-итальянский разговорник" (M. 1961.).Latvisko daļu izveidojusi M.Kvelde./ Rīga, Liesma, 1965. 152 lpp. 1 lpp. kārtē.
- 303 - Latviešu-spaņu sarunu vārdnīca. /Vārdnīcas spāniskas daļas pamatā V.Čizska "Русско-испанский разговорник" (M. 1957.).Latvisko daļu izveidojusi Č.Plaude./ Rīga, Liesma, 1965. 144 lpp.
- 304 - Lipstsons V., Maškevičs J., Latviešu-angļu sarunu vārdnīca. Rīga, LVI, 1963. 200 lpp.
- 305 - Tas pats. 2. izd. Rīga, LVI, 1965. 192 lpp. Uz vāka autori nav uzradīti. Titlp. paral. angļu valoda.
- 306 - Palīgs sarunām vācu valodā. Talsi, Talsu Vārds, 1941. 16 lpp. Vāsr. paral. vācu valoda.
- 307 - Poliglots un Kunces metode. Sarunas vācu valodā priekš latviešiem. Rīga, Peika, 1909. 32 lpp.
- 308 - Reiss A., Es runāju latviski. Latvju-krievu īsas sarunas lauksatradniekiem un lauksaimniekiem. Jelgava, Latvijas Lauksaimniecības kamera, 1938. 184 lpp. Uz vāka autors nav uzradīts. Titlp. paral. krievu valoda, arī teksts.
- 309 - Budins A., Kaufmanis K., Krievu valodas pašmācība. Ar gramatikas likumu un izrunas paskaidrojumu.

- miem, sarunu daļu un vārdnīcu. 1063 vardi. Rīga, Valters un Rupa; 1936. 212 lpp.
- 310 - Tas pats. Latviski-krieviskas sarunas ar izrunas aizrādījumiem un vārdnīcu. Sakart. K.Kaufmanis un A.Rudins. Pāri par 1000 vardu. Rīga, VAPP, 1940. 50 lpp.
- 311 - Tas pats. Krievu valodas pamācība ar gramatikas likumu un izrunas izskaidrojumiem, sarunu daļu un vārdnīcu. 1180 vardu. 2. pārstr. iesp. Rīga, Valters un Rupa, 1940. 197 lpp.
- 312 - Tas pats. 3. iesp. 1407 vardi. Turpat, 1940. 202 lpp.
- 313 - Tas pats. 4. iesp. 2035 vardi. Rīga, VAPP, 1940. 212 lpp.
- 314 - Русский в Прибалтийском крае. Разговоры на латышском языке для русских. Рига, Витолс, 1914. 39 с.
- 315 - Русско-латышский разговорник для работников предприятий общественного питания. /Рига 1960./ 44 с. Тит. л. и обл. на русск. и латышск. яз. Название блюд, посуды и приборов, с 14-40.
- 316 - Самоучитель (Разговоры и словарь) латышского языка для русских. Метод Полиглот Кунце. Рига, Круминь, /1910./ 24 с.
- 317 - Sarunas latviešu valoda priekš krieviem. Poliglot Kunces metode. Visvienkārākā un vieglākā metode priekš ātras latviešu valodas iemācīšanas ar izrunas piepildzību. Rīga, Rozentals, b.g. 36 lpp. Titlp. par latviešu valoda.

- 318 - Sējēja K., Veinerte B., Latviešu-vaicu sarunu vārdnīca. Rīga, LVI, 1963. 256 lpp.
- 319 - Tas pats. 2. izd. Turpat, 1965. 240 lpp.
- 320 - Sokolovs J., Zēvalds P., Sarunas latviešu, krievu un vacu valodās jeb derīgs vadonis patram, kas grib ar šīm valodām pilnīgi iepazīties. Sast. J. Sokolovs un P. Zēvalds. 2. izd. Jelgava, Landbergs, 1901. 11,170 lpp.
- 321 - Tas pats. 3. izd. Jelgava, Landbergs, 1911. 11,170 lpp. Titlp. un teksts paral. krievu un vacu valodā.
- 322 - Strauhs F., Alksne I., Vacu valodas pašmācība no pirmsākumiem līdz brīvai sarunai. Sast. F. Strauhs un I. Alksne. 3. pārlab. izd. Rīga, Latvju grāmata, 1942. 420 lpp.
- 323 - Tupiņš M., Franču valodas kurss pašmācībai. (20 burtnīcas.) Rīga, Grāmatu Draugs, 1931.-1932. 640 lpp.
- 324 - Vidiņš J., Krievu tulks pašmācībai. Pēc Rozentāla metodes. Sast. Vidiņu Juris. Rīga, Gērts, b.g. 294 lpp.
- 325 - Tas pats. 2. pap. izd. Rīga, Gērts, b.g. 303 lpp.
- 326 - Tas pats. Vacu valodas skola pēc Rozentāla metodes. /Rīga/, Gērts, /1906./. 4,251 lpp.
- 327 - Tas pats. Mazais vacietis pašmācībai. Rīga, Gērts, /1909./. 131 lpp.

LASĀMIEM TEKSTIEM, VALODAS MACĪBU GRĀMATĀM,
HRESTOMĀTIJĀM PIEVIENOTĀS VĀRDNĪCĀS

- 328 - Aipranks A., Latvju valodas pareiza izruna un pareizrakstība. Skolam un pašmacībai. Rīga, Raņķis, 1926. 104 lpp.
- 329 - Augstkalns A., Leišu valodas elementi latviešu gimnazijai. (Vārdnīca ar 224 vārdiem.) Rīga, LU Fil. un filoz. stud. Rumave, 1935. 36 lpp.
- 330 - Tas pats. 2. iesp. Turpat, 1936. 36 lpp.
- 331 - Bastēns Ž., Bastēne N., Le français par correspondance. Franču valodas macības grāmata neklātienes studentiem. (Vārdnīca no 359. līdz 424 lpp. ar 5000 vārdiem.) Rīga, LVI, 1948. 428 lpp.
- 332 - Daudet A., Le petit chose. Словарь. 3-е изд. РИГ., Серенсен, 1908. 40 lpp. (Franču-krievu vārdnīca.)
- 333 - Glēzers P., Vācu lasāmā grāmata. Vārdnīca. 2. izd. Rīga, Valters un Rapa, 1930. 63 lpp. (Vācu-latviešu vārdnīca ar 1463 vārdiem.)
- 334 - Tas pats. 3. izd. 1450 vārdi. Turpat, 1939. 72 lpp.
- 335 - Luetzelschwab W., La France. Vocabulaire - commentaire, ... 2-me ed. Rīga, Sichmann, 1909. 169 lpp. (Franču-krievu vārdnīca.)
- 336 - Plāķis J., Leišu valodas rokas grāmata. Ievads, gramatika, teksti, vārdnīca un pielikums (prāšu teksti un vārdnīca). Rīga, Valters un Rapa, 1926. XXVIII, 332 lpp.

- 337 - Roze J., Starptautiskā valoda ido jeb reformesperanto. Macību gramata latviešiem. 4184 vārdi.
Jelgava, Landsbergs, 1910. 176 lpp.
- 338 - Tas pats. Pilnīga starptautiskās valodas gramatika. Pašmacībai, skolām un kursiem 12 lekcijas. 3., pilnīgi pārstr., pap. izd. 446 vārdi. Rīga, 1923. 123 lpp.
- 339 - Tas pats. Pilnīga starptautiskās valodas gramatika. II. Vingrinājumi un lasāms kamols. 1350 vārdi.
3. izd. Rīga 1923. 56 lpp.
- 340 - Stenogrāfija. Latviešu valodas vienotā stenogrāfijas sistēma. II. Saīsinātais raksts. Sast. autoru kolektīvs. Red. V. Alksne. Rīga 1955. 536 lpp. (IPSR ZA Stenogrāfijas komisija.) (Ievietota stenogrāfijas vārdnīca ar 1260 stenogrāfiskiem apzīmējumiem. 785 saīsinājumu vārdnīca; 465 monogrammu vārdnīca.)
- 341 - Waubke J., Wörterbuch zu La petite française. P.l. Mitau, Druck von Steffenhagen, 1905. 60 lpp. (Franču-vācu vārdnīca.)

FRAZEOLÓGISKĀS VĀRDNĪCAS

- 342 - Caubulīna D., Ozoliņa N., Plēsuma A., Latviešu-krievu frazeoloģiskā vārdnīca. 3567 latviešu frazeoloģismi. Rīgā, Liesma, 1965. 673 lpp.
- 343 - Haller K., Phraseologisches deutsch-russisches Wörterbuch der Handels-Korrespondenz. Rīga, Jonck-Poliewsky, 1898. 4., 696 lpp.

- 344 - Tas pats. Bearb. von F.Heller. 2-te bedeutend verm. und verb. Aufl. Turpat, 1902. 772 lpp.
- 345 - Tas pats. 3-te verm. und durchges. Aufl. Turpat, 1912, 713 lpp.
- 346 - Rolavs E., Rolavs A., Angļu-latvju frazeologiska vārdnīca. Beisik-vārdi. Rīga, Logs, 1935. 144 lpp

MAKSLĪGAS VALODAS:

- 347 - Jaunvalke E., Gūtmanis Ā., Esperanto-latviešu un latviešu-esperanto vārdnīca ar gramatiku. E.Jaunvalka redakcija. (Esperanto-latviešu vārdnīca ir 2287 vārdi; latviešu-esperanto - ap 6000 vārdi.) Rīga, LVI, 1957. 207 lpp.
- 348 - Strazde K., Bormanis V., Starptautiska valoda esperanto. Mācības gramata un īsa vārdnīca. 1757 vārdi saknes. Jelgava, Strazde, 1922. 83 lpp. Virsr. un teksts paral. esperanto valoda.

krievu-esperanto

- 349 - Тулицян Г.И., Русско-эсперантский словарь. С кратким сведениями из грамматики эсперанто. Рига, Тулицян, 1935. 192 с.
- 350 - Шмурло В.Ф., Дополнительный русско-эсперантский словарь. Рига, тип. Наркевича, 1916. XII, 229 с. (Esperanta Universal Biblioteko num.5.)

latviešu-esperanto

- 351 - Indra T., Latvju-esperanto vārdnīca. Ileva. Rīga,
Autors, 1932. 96 lpp.
- 352 - Ulmanis E., Straube E., Latvju-esperanto vārdnīca.
Jelgavā, Zemgales Esperanta b-ba, 1924. 39 lpp.

HRONOĻIŠKAIS RĀDĪTĀJS

Skaitļi pā gada norāda kartas skaitļi sistematiskajā
rādītājā.

1900. 199

1901. 16, 285, 288, 320

1902. 272, 277, 344

1903. 118, 192

1904. 119, 289

1905. 341

1906. 120, 125, 132, 153, 242, 326

1907. 130, 286

1908. 126, 137, 153, 269, 278, 332

1909. 295, 307, 327, 335

1910. 153, 248, 293, 316, 337

1911. 138, 273, 321

1912. 135, 193, 345

1913. 117, 186

1914. 121, 127, 227, 292, 314

1915. 17, 131, 194

1916. 350

1918. 7, 281

1921. 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110,
111, 122, 133

1922. 3, 33, 60, 62, 187, 255, 348

1923. 214, 338, 339

1924. 24, 166, 284, 352

1925. 2, 3, 12, 123, 249

1926. 128, 234, 270, 336

1927. 2, 18, 32, 226, 258, 283, 296
1928. 134, 154, 197, 200, 256, 261, 328
1929. 2, 25, 154, 171, 203, 241, 250, 298, 299
1930. 26, 154, 205, 300, 301, 333
1931. 54, 57, 154, 167, 175, 181, 188, 243, 254
1932. 2, 154, 262, 287, 291, 323, 351
1933. 13, 29, 124, 139, 154, 168, 223, 251, 282
1934. 28, 59, 129, 154, 204, 215
1935. 48, 154, 183, 235, 275, 329, 346, 349
1936. 6, 8, 27, 31, 154, 169, 208, 280, 309, 330
1937. 100, 154, 156, 165, 178, 274, 276
1938. 1, 14, 154, 156, 170, 173, 244, 252, 279, 297,
308
1939. 9, 15, 61, 152, 156, 229, 334
1940. 45, 46, 160, 174, 201, 310, 311, 312, 313
1941. 213, 224, 225, 236, 245, 263, 264, 306
1942. 19, 47, 53, 230, 232, 237, 265, 322
1943. 112, 113, 231, 266, 271
1944. 20, 58, 114, 115, 191, 209, 233, 253, 259, 260
1945. 22, 198
1946. 1, 52, 158, 172
1947. 159
1948. 23, 68, 69, 116, 179, 221, 331
1949. 70, 71, 72, 73, 74, 75
1950. 49, 76, 195
1951. 21, 77, 78, 136, 189, 210, 216
1953. 50, 79, 80, 150

1954. 81, 82, 257
1955. 83, 84, 142, 190, 202, 340
1956. 4, 85, 86, 87, 88, 89, 217
1957. 56, 90, 147, 161, 182, 184, 347
1958. 11, 30, 63, 145
1959. 51, 64, 91, 141, 196, 202
1960. 34, 36, 65, 92, 246, 315
1961. 5, 35, 37, 38, 39, 40, 55, 93, 151
1962. 41, 94, 95, 157, 176, 211, 247
1963. 42, 43, 66, 96, 185, 212, 219, 228, 304, 318
1964. 10, 67, 97, 140, 144, 162, 177, 206, 238, 240,
267
1965. 98, 99, 143, 146, 148, 302, 303, 305, 319, 342
1966. 44, 149, 157, 163, 164, 207, 239, 268
- Bez gada 155, 180, 222, 290, 317, 324, 325

VĀRDNĪCU SASTĀDĪTĀJU RĀDĪTĀJS

Skaitļi pēc uzvārda norāda kartas skaitli sistematiskajā
rādītājā.

- Ābrama J. 182
Āgaras A. 286
Ahero A. 39, 41
Aipranks A. 12, 328
Akuratera I. 160
Alksne I. 322
Ancītis K. 31
Apīnis A. 202
Augstkalns A. 329, 330
Aunīpa-Vigante A. 287
Auziņš A. 46, 47
Avots M. 275, 276

Baltgalve J. 213
Bandrevičs A. 277, 278
Bangerska I. 165
Barbare Dz. 66
Bastōne N. 331
Bastōns Ž. 331
Bendiks H. 30
Bergmane A. 66
Bištšviņš E. 200, 201
Blēse E. 13, 14, 15, 32,
Blēse H. 53

Bojāte A. 240

Bormanis V. 348

Brants K. 205

Brēmanis J. 223, 224, 225, 243, 244, 245

Brūķis D. 117

Būmanis A. 100

Caubuliņa D. 342

Celmrauga J. 246, 247

Cepītis I. 36, 40, 42

Citovičs V. 184, 185

Cukurs R. 16

Curiks J. 165

Čehovs N. 158, 159

Čerfase L. 202

Dils E. 183

Dindonis P. 279

Dravnieks E. 48

Dravnieks J. 17, 118, 119, 120, 121, 166, 167, 168, 169,

170, 186, 187, 188, 214, 226, 248, 249, 250, 251,

252, 253, 288, 289

Duomanis K. 122

Egle P. 290

Endselīns J. 1, 2, 3, 4, 5

Felabergs E. 33

Freijs J. 291

F. einbergs K. 255, 256

- Galenieks F. 50
Galenieks P. 49
Gintere H. 189, 190
Glāzers P. 133, 134
Godiņš E. 171, 254
Grabis R. 44, 66
Granta K. 257
Grīnberga E. 10
Grīnfelde M. 220
Grīns J. 215
Gudkova N. 18
Gūtmanis A. 216, 217, 347
Gūtmanis J. 242

Glezens A. 189, 190

Haller K. 343, 344, 345
Hauzenberga E. 1

Indra T. 351

Jakubaite T. 149
Jaunvalke E. 347
Juškevics J. 258

Kalnciems O. 10
Kalniņš J. 293, 294
Karpova K. 220
Karulis K. 150, 151
Kaufmanis K. 309, 310, 311, 312, 313
Kirhrats L. 295, 296
Kleinbergs F. 46

- Kriegeris N. 232, 233
Kohs A. 124
Kolbuševskis S. 297
Korics F. 280
Kozlovskis E. 281
Kristovska D. 149
Krūmiņš P. 298, 299, 300, 301
Kundziņš H. 172
Kurcalts K. 31

Lauva E. 229, 230, 231
Lauva J. 53
Ledaunieks A. 152
Lence Z. 283
Lībnehts V. 125, 126
Ligers Z. 259, 260
Lipstone V. 304, 305
Loginova O. 216, 217
Loja J. 221
Lukstiņš G. 10
Lützelenschwab W. 335

Mackovs G. 35
Maksimovs V. 116
Malvess A. 54
Melnalkenis A. 7
Metjuss V. 205
Milenbehs K. 2
Millers N. 173

- Novackis H. 202
- Oranskis J. 127
- Ozola V. 149
- Ozoliņa E.A. 195
- Ozoliņa Ņ. 342
- Ozoliņš E. 195
- Ozoliņš B. 24, 25, 26, 27, 128, 129, 234, 235, 236, 237,
261, 262, 263, 264, 265, 266, 271
- Ozols J. 10, 11
o
- Paegle E. 45
- Paegle M. 130, 131
- Pampe E. 257
- Pawlowsky J. 199, 272, 273
- Peile J. 56
- Pelcis V. 174
- Pētersons V. 13, 14
- Plaķis J. 8, 9, 336
- Plēsuma A. 246, 247, 342
- Plostnieks F. 46
- Pone A. 197
- Porīte T. 37, 44
- Prīmanis J. 57, 58
- Prūse R. 149
- Punka J. 59
- Rage S. 34, 43

- Ramans V. 28
Raškevičs J. 176, 177, 304, 305
Reiss A. 308
Rīteris J. 241
Rogoziņš P. 216, 217
Rolavs A. 346
Rolavs E. 346
Roze J. 133, 337, 338, 339
Roze Kl. 175
Roze K. 175
Rudins A. 309, 310, 311, 312, 313
Sājōja K. 318, 319
Sika N. 149
Sokolovs J. 320, 321
Sossire M. 176, 177, 206, 207
Stalmane V. 38
Straube A. 238, 239, 246
Straube E. 352
Strauhs F. 322
Strazde K. 348
Strode P. 29
Subatnieks V. 240
Svenne A. 222
Svenne O. 222
Svenne S. 284
Šmits I. 180
Šmurlo V. 350

- Štrīters O. 203
Švarcbaņs R. 181, 200, 201
Timenčika Ļ. 176, 177
Timofejevs L. 147, 148
Tjurina L. 220
Tkačs A. 180
Tupicins G. 198, 349
Tupiņš M. 323
Turkina E. 178, 179, 208, 209, 210, 211, 212
Ulmanis E. 352
Ušakovs D. 22, 23
Waubke J. 341
Veinerte B. 318, 319
Veitmane K. 202
Vengrovs N. 147, 148
Vidiņš J. 137, 138, 204, 269, 270, 324, 325, 326, 327
Zandreitere I. 182
Zāvalde P. 320, 321
Žigure I. 220

REDAKTORU RĀDĪTĀJS

Skaitļi pēc uzvārda norāda kartas skaitli sistematiskajā
radītājā.

Alksne V. 340

Alnis /A.Kohs./ 124

Aļeksejevs V. 300

Andersone M. 211, 212

Apsītis J. 156

Augstkalns 46

Balkevičs J. 240

Bilmanis A. 155

Bisenieks V. 228

Blese E. 175, 213

Borisovs J. 146

Būmanis A. 154

Davies R. 174

Dišlers K. 154

Endzelīns J. 2, 24, 25, 26, 27, 61, 128, 129, 234, 235,
236, 237, 261, 262, 263, 264, 265, 266

Jakubaite T. 149

Jaunvalks E. 347

Judins P. 140, 142

Kozlovs G. 141

Lat'e J. 181

Lukstiņš G. 202

Makarova M. 146

Melnalkenis S. 155

Niselovičs I. 228

Ovsjaņņikova M. 143

Pervušins S. 141

Ponomarjova B. 145

Razumņijs V. 143

Rozentāls M. 140, 142

Rudzītis K. 55

Sokols E. 4, 5

Strazdiņa M. 161

Smits P. 31, 205

Svabe A. 154

Vanags J. 157

Žamins V. 146

S A T U R S

И. Г. Торсуева. Некоторые вопросы теории интонации .. 3	
Д.П. Нитинь. К проблеме звуковых изменений в трудах Я.М.Эндзелина	12
С.П.Клявина. О нормальности распределения частей речи в текстах (на материале современной латышской публицистики)	32
У.Салтхуцишвили. Результативные формы глаголов в грузинском и латышском языках	52
A.Breidaks. Etymologica (I - I6)	66
B.Reidzāne. Lietvārdū celmi šķilbēnu izloksnē salī- dzinājumā ar citām latviešu izloksnēm	88
R.Bērtulis. Latv. <u>ciems</u> un liet. <u>kiēmas</u> nozīmju attiecības	129
G.Sakule. Latvija izdotās vārdnīcas laikā no 1900. līdz 1966. gadam (bibliogrāfija)	144

УЧЕНЫЕ ЗАПИСКИ ТОМ № 118

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЛАТЫШСКОГО ЯЗЫКА

/на латышском и русском языках /

Ответственный редактор Э.Лиепа
Корректор М.Оша

Подписано к печати 07.08.1969 года. Заказ № 514. ЯТ25579.
Ф/6 60x84/16. Писчая №1. Физ. эч. ласт. 12,8. Уч. и. л. 8,9.
Тираж 520. Цена 53 коп.

Отпечатано на ротационте, г.Рига, Ц, бульвар Райниса, 19.
Латвийский государственный университет им. Петра Стучки.

Handwritten signature or initials in the top left corner.

44 / 1189

ЦЕНА 53 коп.

LATVIJAS UNIVERSITĀTES BIBLIOTĒKA

0508043662